

Op zoek naar het vergeten verleden

*Verantwoordingsdocument en draaiboek voor fase 2
van het Erfgoed Gezocht project op de Noord-Veluwe*

Auteur: Gijs Gietema

Verantwoordingsdocument en het draaiboek voor fase 2 van het Erfgoed Gezocht project op de Noord-Veluwe

Bachelorscriptie voor Saxion Hogeschool
Opleiding Archeologie
9 Juli 2021

Auteur: Gijs Gietema
Opdrachtgever: Regioarcheoloog Noord-Veluwe Maarten Wispelwey
Afstudeerbegeleider: Lize Noorda

Alle afbeeldingen, figuren en tabellen zijn gemaakt door de auteur, tenzij anders vermeld.

Coverafbeelding door: Quintin Bourgeois.

Voorwoord

Voor u ligt het verantwoordingsdocument met het draaiboek voor fase 2 van het Erfgoed Gezocht project. Deze producten zijn geschreven tussen 5 Februari 2020 en 9 Juni 2021. Het afstudeertraject is dan ook wat uitgelopen ten opzicht van de oorspronkelijke planning in verband met het Covid-19 virus. Toch zijn deze producten niet tot stand gekomen zonder de hulp van anderen. Daarom neem ik ook graag gebruik van de gelegenheid om deze mensen te bedanken voor hun inzet.

Als eerste wil ik de opdrachtgever Maarten Wispelwey en begeleider bij Saxion Lize Noorda bedanken voor hun grote inzet in de begeleiding van dit afstudeertraject. Op momenten waar het schrijfproces leek te stagneren, wist Maarten met zijn geduld en torenhoge enthousiasme mij weer te motiveren om verder te schrijven. In de vele gesprekken met Lize heeft zij het onderzoeksproces gesteund met de vele tips en inzichten die zij mij heeft aangereikt. Deze tips en inzichten neem ik dan ook zeker mee naar mijn vervolgonderwijs. Beiden reageerden razendsnel op mijn E-Mails en beiden hebben, ondanks hun drukke agenda, altijd wel tijd kunnen vrijmaken voor feedback of om te sparren over ideeën. In coronatijd afstuderen had zijn tegenslagen, maar dit product had nooit tot stand kunnen komen zonder de intensieve begeleiding van Maarten en Lize!

Ook wil ik Eva Kaptijn en Roel Kramer bedanken voor hun hulp bij het formuleren en concretiseren van inhoud van het draaiboek. Vooral Eva is zeer betrokken geweest bij het afstudeerproces en stond altijd open voor vragen en feedback.

Daarnaast wil ik de respondenten van de enquête: Dick van Wijngaarden, Jan Vosselman, Maurice Wery en Konan Pruiksma bedanken voor hun feedback. Het wordt zeer op prijs gesteld dat zij altijd tijd konden vrijmaken om gerichte feedback te geven op het product.

Tot slot wil ik mijn moeder, vader, zus en vrienden bedanken voor de steun en tips die zij mij hebben gegeven tijdens dit afstudeerproces.

Samenvatting

In februari 2020 is contact opgenomen met regioarcheoloog Maarten Wispelwey in het kader van een afstudeeropdracht voor de opleiding archeologie op Saxion Hogeschool te Deventer. Na een aantal gesprekken is uiteindelijk een afstudeeropdracht geformuleerd: een draaiboek voor het Erfgoed Gezocht project fase 2.

Erfgoed Gezocht is een *citizen science* (burgerwetenschap) project van de Universiteit Leiden en Erfgoed Gelderland. Het project is van start gegaan in november 2018. In deze pilot, gefinancierd door Erfgoed Gelderland, konden mensen online op Zooniverse¹ meespeuren naar archeologische resten op de Veluwe door middel van hoogtekarten. Op het moment wordt hard gewerkt aan het opzetten van de tweede fase van het project. Om uitsluitsel te krijgen of de opgespoorde structuren uit fase 1 ook daadwerkelijk archeologische structuren zijn, zal veldwerk plaats moeten vinden.

Om de werkzaamheden van fase 2 soepel te laten verlopen wordt in opdracht voor regioarcheoloog Maarten Wispelwey een draaiboek opgesteld die de organisatie en coördinatie van het Erfgoed Gezocht project zal ondersteunen. De doelstelling is dat het draaiboek voor elke belanghebbende inzichtelijk maakt *wat* ze moeten doen, *wanneer* ze dit moeten doen en *hoe* ze dat moeten doen. Om deze doelstelling te behalen is een onderzoek opgezet die het schrijfproces van het draaiboek zal ondersteunen.

De hoofdvraag van dit onderzoek is: “Hoe kan een draaiboek worden geschreven waarmee belanghebbenden een inzicht krijgen in de beoogde acties zodat zij praktisch aan de slag kunnen met fase 2 van het Erfgoed Gezocht project?” Er zijn deelvragen opgesteld die het schrijfproces van het draaiboek moeten ondersteunen. De resultaten van deze deelvragen zullen het antwoord geven op de hoofdvraag.

In de resultaten kwam naar voren dat *Citizen science* een uitweg kan bieden voor onderzoeken waar veel data moet worden geobserveerd, gedocumenteerd of geïnterpreteerd door een kleine groep professionals. De opmars van *citizen science* is merkbaar in de wetenschap door de grote toename van publicaties waarin *citizen science* wordt genoemd. Ook in de politiek en beleid speelt *citizen science* een grote rol doordat het publiek beter geïnformeerd is over kwesties die spelen in hun omgeving. Nederland stimuleert dan ook participatie van burgers in de erfgoedsector door middel van onder andere het verdrag van Faro, de Erfgoedwet en de Omgevingswet. Het doel van burgerparticipatie is om burgers te verbinden en mede-eigenaar te laten voelen voor ons cultureel erfgoed. Zodoende zullen burgers zich meer verantwoordelijk voelen voor ons cultureel erfgoed en worden daardoor gemotiveerd om bij te dragen aan een duurzame bescherming van onze archeologische/historische identiteit.

Erfgoed Gezocht is een *citizen science* project dat goed aansluit op de doelstellingen van de huidige verdragen en wetten op het gebied van erfgoedbeleid. In fase 1 konden mensen van achter de computer meespeuren naar potentiële archeologische structuren. In fase 2 zal veldwerk plaatsvinden om de gevonden structuren uit fase 1 te waarderen. Omdat een goede communicatie cruciaal is tussen de burgerwetenschappers en de projectmedewerkers is besloten om een vrijwilligerscoördinator in te zetten voor fase 2 van het Erfgoed Gezocht project. Het draaiboek wordt geschreven voor deze coördinator. Het veldwerk dat gaat plaatsvinden in fase 2 wordt in twee onderdelen opgesplitst: de visuele inspectie en het booronderzoek. De coördinator krijgt voor beide veldwerkvarianten een groep vrijwilligers aangewezen die hij gedurende fase 2 zal begeleiden. Ook zal de coördinator vragen en problemen van de vrijwilligers doorspelen naar de projectleider.

¹ Zooiverse s.a. A.

Omdat er geen richtlijnen of officiële regels zijn bij het schrijven van het draaiboek, wordt het draaiboek zoveel mogelijk gebaseerd op een KNA verantwoord Plan van Aanpak (VS01). Door het draaiboek te baseren op officiële richtlijnen uit het archeologisch werkveld, kan de kwaliteit worden geborgd. Echter moet het draaiboek niet te technisch worden geschreven omdat de doelgroep geen professionals uit het werkveld zijn. Veel onderdelen uit de KNA VS01 komen terug in het draaiboek maar dan op een manier dat overzichtelijk is voor een coördinator.

De belanghebbenden die moeten worden opgenomen in het draaiboek zijn geïnventariseerd en geselecteerd in overleg met de opdrachtgever. Al deze belanghebbenden zijn opgenomen in een namenlijst in het draaiboek zodat de lezer van het draaiboek vlot contact kan opnemen met deze personen wanneer dat nodig is. De belanghebbenden zijn opgedeeld in vijf categorieën: Organiserend, uitvoerend, terreinbeheerders, bevoegd gezag en faciliterend. Vervolgens is aan meerdere personen uit deze categorieën (met uitzondering op terreinbeheerders) gevraagd om feedback te geven op een concept van het draaiboek. Zes personen hebben het concept van feedback voorzien. Het draaiboek is naar aanleiding van de feedback iets ingekort. Daarnaast is het verbeterd op taal, tips en een aantal kleine toevoegingen. Het draaiboek heeft geen grote of essentiële veranderingen ondergaan. Met deze laatste aanpassingen van het draaiboek, is het onderzoek afgesloten.

In de discussie wordt gereflecteerd op het onderzoek. Door het Covid-19 virus werden de plannen voor het Erfgoed Gezocht fase 2 in 2020 verplaatst naar 2021. Daardoor kon het draaiboek niet worden getest in de praktijk en geoptimaliseerd aan de hand van de test. Daarnaast kwam uit de feedback van de belanghebbenden naar voren dat er onduidelijkheden waren over het project en het draaiboek. Achteraf was het zinvol geweest om met deze belanghebbenden in gesprek te gaan om onduidelijkheden op te helderen. Daarom wordt het projectteam van Erfgoed Gezocht alsnog aanbevolen om dit gesprek aan te gaan. Daarnaast wordt aanbevolen om het draaiboek op te sturen naar terreinbeheerders. Zodoende kan het draaiboek ook worden beoordeeld vanuit de invalshoek van bijvoorbeeld Staatbosbeheer of Natuurmonumenten.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	6
Hoofdstuk 2: Methode	9
Hoofdstuk 3: Citizen science	14
Hoofdstuk 4: Erfgoed Gezocht fase 1	20
Hoofdstuk 5: Erfgoed Gezocht fase 2	24
Hoofdstuk 6: Het draaiboek in de archeologie.....	28
Hoofdstuk 7: De belanghebbenden in het draaiboek	34
Hoofdstuk 8: Feedback van de belanghebbenden.....	36
Hoofdstuk 9: Conclusie.....	44
Hoofdstuk 10: Discussie	47
Hoofdstuk 11: Aanbevelingen	49
Bronnenlijst	51
Bijlagen	54
Bijlage 1 Definitieve versie draaiboek	
Bijlage 2 Concept draaiboek.....	

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Aanleiding

Erfgoed Gezocht is een *citizen science* (burgerwetenschap) project van de Universiteit Leiden en Erfgoed Gelderland. Het project is van start gegaan in november 2018. In deze pilot, gefinancierd door Erfgoed Gelderland, konden mensen op Zooniverse² meespeuren naar archeologische resten op de Veluwe door middel van hoogtekarten. In 2020 is het project uitgebreid naar de Utrechtse Heuvelrug.³ Met de hulp van de vrijwilligers zijn veel meer nieuwe structuren gevonden dan werd verwacht. Ook de populariteit van het project was groter dan verwacht. Zo speurde ruim 2000 mensen mee naar grafheuvels, raatakkers en houtskoolmeilers op de Veluwe. In 4,5 maand was de volledige Veluwe onderzocht. Naast het *citizen science* project wordt ook onderzocht of archeologische structuren kunnen worden opgespoord door een AI (Artificial Intelligence). Het is nog wel noodzakelijk dat de opgespoorde archeologische structuren van het computer programma worden gecontroleerd door mensen. Zo kwam het nog wel eens voor dat het programma een rotonde herkende als een grafheuvel.⁴ Het computerprogramma gebruikt de data die is gegenereerd door de vrijwilligers als leervoorbeelden. Hoe meer voorbeelden dit programma aangereikt krijgt, hoe beter het instaat is om zelf structuren te herkennen.⁵

Nu de Veluwe is onderzocht, wordt momenteel hard gewerkt aan het opzetten van de tweede fase van het project. Om uitsluitsel te krijgen of de opgespoorde structuren uit fase 1 ook daadwerkelijk archeologische structuren zijn, zal veldwerk plaats moeten vinden. Vanwege het grote succes van fase 1 moeten er naar verwachting geen tientallen, maar duizendtallen aan archeologische structuren worden gevalideerd. Het is onmogelijk om al deze structuren te valideren door enkel professionele archeologen. Daarom wordt opnieuw de hulp ingeschakeld van de burgers. In deze fase van het project worden de vrijwilligers opgeleid om zelfstandig veldwerk uit te voeren. Het Cultuur- en Erfgoedpact Noord-Veluwe heeft het Erfgoed Gezocht project daarvoor gesteund met een cofinanciering. Binnen de gemeenten van dit pact zal dan ook het veldwerk worden uitgevoerd.⁶ Maarten Wispelwey is de regioarcheoloog van zes van de negen gemeenten uit dit pact en daardoor het bevoegd gezag van veel locaties waarbinnen het veldwerk zal plaatsvinden. Daarnaast is dhr. Wispelwey nauw betrokken bij de projectorganisatie van het Erfgoed Gezocht project. Om de werkzaamheden van fase 2 soepel te laten verlopen wordt in opdracht van dhr. Wispelwey een draaiboek opgesteld die de organisatie en coördinatie van het Erfgoed Gezocht project zal ondersteunen.

1.2 Doelstelling

Het draaiboek moet helpen de uitvoering van fase 2 van het Erfgoed Gezocht project soepel te laten verlopen. Het draaiboek zal door vele projectmedewerkers worden bekeken, daarom is het van groot belang dat het draaiboek leesbaar en werkbaar is voor alle belanghebbenden. De focus van dit draaiboek ligt op het zo kort en overzichtelijk mogelijk beschrijven van de projectactiviteiten met bijbehorende uitvoerders. Het doel van dit onderzoek is om informatie te verzamelen die het schrijfp proces van het draaiboek zal ondersteunen. Dit betekent niet dat enkel informatie wordt verzameld en vertaald naar het draaiboek, maar dat er ook wordt gekeken naar hoe een overzichtelijk draaiboek opgesteld kan worden. Daarnaast zal leesbaarheid en overzichtelijkheid worden getest door een concept van het draaiboek op te sturen naar verschillende belanghebbenden en worden verbeterd aan de hand van hun feedback. Met deze punten zal het

² Zooiverse s.a. A.

³ Erfgoed Gelderland s.a. A.

⁴ Erfgoed Gelderland 2019, 1.

⁵ Universiteit Leiden s.a. A.

⁶ Erfgoed Gelderland 2019, 2, 4.

draaiboek tot stand komen. De doelstelling is dat het draaiboek voor elke belanghebbende inzichtelijk maakt *wat* ze moeten doen, *wanneer* ze dit moeten doen en *hoe* ze dat moeten doen.

1.3 Hoofdvraag

De hoofdvraag van dit onderzoek is: “Hoe kan een draaiboek worden geschreven waarmee belanghebbenden een inzicht krijgen in de beoogde acties zodat zij praktisch aan de slag kunnen met fase 2 van het Erfgoed Gezocht project?”

Om deze hoofdvraag te beantwoorden wordt gebruik gemaakt van zeven deelvragen. Het antwoord van deze zeven deelvragen zullen leiden tot de uiteindelijke beantwoording van de hoofdvraag. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van drie verschillende schaalniveaus: macroniveau, mesoniveau en microniveau om de deelvragen te categoriseren. Het onderscheid is gemaakt van overkoepelend naar specifiek. Van de achtergrond van *citizen science* en hoe *citizen science* in het Nederlands erfgoedbeleid past (macroniveau) naar het Erfgoed Gezocht project (mesoniveau) naar de specifieke onderdelen die worden opgenomen in het draaiboek (microniveau). Hoewel er bij het microniveau wordt gekeken naar de specifieke onderdelen van het draaiboek, zal er in het draaiboek ook informatie uit het macroniveau en mesoniveau worden opgenomen.

1.4 Deelvragen

Met behulp van de eerste deelvraag wordt de achtergrond van *citizen science* achterhaald. Wat houdt *citizen science* in en wat zijn de voor- en nadelen? De deelvraag luidt:

1. Wat is *citizen science*? **Macroniveau**

Met behulp van de tweede deelvraag wordt gekeken hoe *citizen science* in het Nederlands erfgoedbeleid past. Met de opkomst van het verdrag van Faro en de nieuwe omgevingsvisie wordt de inzet van burgerparticipatie gestimuleerd. Hoe dit precies in elkaar steekt en welke initiatieven op het gebied van *citizen science* zijn uitgevoerd, worden beschreven in dit hoofdstuk. De deelvraag luidt:

2. Welke rol is er weggelegd voor *citizen science* in het Nederlands erfgoedbeleid?
Macroniveau

De derde deelvraag richt zich op het Erfgoed Gezocht project. Wat is het eerdere succes geweest van Erfgoed Gezocht en welke invulling krijgt fase 2 van dit project? Deze deelvraag luidt:

3. Waaruit bestaat het Erfgoed Gezocht project? **Mesoniveau**

Met behulp van de vierde deelvraag wordt gekeken naar de concrete inhoud van het draaiboek. In deze deelvraag wordt achterhaald welke informatie moet komen te staan in het draaiboek. Ook wordt er gekeken naar de ervaringen van vrijwilligers die hebben deelgenomen in fase 1 van het Erfgoed Gezocht project. De tips en verbeterpunten worden meegenomen in het draaiboek voor fase 2. De deelvraag luidt:

4. Welke informatie wordt gecommuniceerd door middel van het draaiboek? **Microniveau**

Met behulp van de vijfde deelvraag wordt achterhaald uit welke elementen het draaiboek moet bestaan. Deze deelvraag behandelt wat er precies in een draaiboek moet staan en hoe de kwaliteit van een draaiboek verzekerd kan worden. De deelvraag luidt:

5. Uit welke elementen wordt het draaiboek voor Erfgoed Gezocht fase 2 opgebouwd?
Microniveau

Met behulp van de zesde deelvraag worden de belanghebbenden van het project achterhaald. Dit beperkt zich tot de belanghebbenden die enkel voor het draaiboek belangrijk zijn. De deelvraag luidt:

6. Wie zijn de belanghebbenden in het Erfgoed Gezocht project die worden opgenomen in het draaiboek? **Microniveau**

Met behulp van de zevende deelvraag zal getest worden of het draaiboek leesbaar en overzichtelijk is voor de belanghebbenden. Wanneer het draaiboek in een afrondende fase zit zal deze worden opgestuurd naar een aantal belanghebbenden voor feedback. Deze feedback zal vervolgens verwerkt worden in de laatste versie van het draaiboek. De deelvraag luidt:

7. Welke feedback hebben diverse belanghebbenden op het concept draaiboek? **Microniveau**

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt beschreven welke methodes zijn toegepast in dit onderzoek. Daarna worden de resultaten van het onderzoek van algemeen (*citizen science* en het Nederlands erfgoedbeleid) tot specifiek (het draaiboek) besproken. In hoofdstuk 3 wordt achtergrondinformatie van *citizen science* uitgelicht en de rol van *citizen science* in het Nederlands erfgoedbeleid besproken (deelvraag 1 en 2). In hoofdstuk 4 wordt de achtergrond van het *citizen science* project Erfgoed Gezocht behandeld. In dit hoofdstuk wordt fase 1 en de populariteit van fase 1 besproken (deelvraag 3). In hoofdstuk 5 wordt fase 2 van het Erfgoed Gezocht project behandeld. De inhoud en de opzet van het project worden in dit hoofdstuk doorgenomen. Ook wordt in dit hoofdstuk de gesprekken behandeld die gevoerd zijn met de projectmedewerkers over toekomstige plannen van het project en de uitwerking van het draaiboek (deelvraag 3 en 4). In hoofdstuk 6 wordt het Erfgoed Gezocht project en het draaiboek vergeleken met het de standaard werkmethodes en producten in de archeologie (deelvraag 5). In hoofdstuk 7 wordt een overzicht gemaakt van de belanghebbenden die worden opgenomen in het draaiboek (deelvraag 6). In hoofdstuk 8 wordt de feedback doorgenomen die diverse belanghebbenden hebben gegeven op het concept draaiboek (deelvraag 7). In hoofdstuk 9 wordt in de conclusie concreet antwoord gegeven op de hoofd- en deelvragen. In hoofdstuk 10 wordt gereflecteerd op het onderzoek in de discussie. Tot slot zal in hoofdstuk 11 een aantal aanbevelingen worden gegeven. De definitieve versie van het draaiboek is bijgevoegd in bijlage 1. De conceptversie die is opgestuurd naar de belanghebbenden voor feedback, staat in bijlage 2.

Hoofdstuk 2: Methode

2.1 Introductie

In dit hoofdstuk worden de methodes verantwoord die zijn gebruikt voor het beantwoorden van de deelvragen. De opdracht is in de termen van Saxion een “beroepsproduct” wat vraagt om een praktisch onderzoek. Daarom is niet alleen gebruik gemaakt van literatuuronderzoek, maar wordt ook een surveyonderzoek en inventarisatieonderzoek gedaan. In dit hoofdstuk worden de deelvragen gecategoriseerd in de typen onderzoek en verantwoord waarom deze methode is gekozen en hoe die is uitgevoerd. Hieronder wordt in de tabel de verschillende deelvragen gecategoriseerd in het type onderzoek dat is gebruikt om de deelvraag te beantwoorden.

Tabel 1: Onderzoeksmethoden

Type onderzoek	Deelvraag
Literatuuronderzoek	1. Wat is <i>citizen science</i> ? 2. Welke rol is weggelegd voor <i>citizen science</i> in het Nederlands erfgoedbeleid? 3. Waaruit bestaat het Erfgoed Gezocht project? 5. Uit welke elementen wordt het draaiboek voor Erfgoed Gezocht fase 2 opgebouwd?
Inventarisatieonderzoek	4. Welke informatie wordt gecommuniceerd door middel van het draaiboek? 6. Wie zijn de stakeholders in het Erfgoed Gezocht project die worden opgenomen in het draaiboek?
Surveyonderzoek	3. Waaruit bestaat het Erfgoed Gezocht project? 7. Welke feedback hebben diverse stakeholders op het concept draaiboek?

2.1 Literatuuronderzoek

Hieronder wordt per deelvraag behandeld welke literatuurbronnen zijn gebruikt en waarom.

2.1.1 Deelvraag 1: Wat is *citizen science*?

In de eerste deelvraag staat de theoretische kennis en achtergrond van *citizen science* centraal. De informatie is gehaald uit bronnen die gevonden zijn middels google scholar.⁷ Sommige bronnen zijn peer-reviewed. Helaas kon niet bij elke bron worden uitgesloten of deze peer-reviewed was of niet. Deze andere bronnen zijn uiteindelijk toch geselecteerd op basis van uitgever of auteur. Zo is voor elke bron nagegaan of de schrijvers betrokken zijn bij een Universiteit, een wetenschappelijke achtergrond hebben of dat het artikel gepubliceerd is door een wetenschappelijk tijdschrift.

Vanwege de hoge diversiteit aan bronnen is gezocht naar drie specifieke onderdelen: De definitie, de groeiende populariteit en de effecten van *citizen science* in het wetenschappelijke werkveld. Deze onderwerpen zijn gekozen zodat het hoofdstuk niet te groot wordt en disproportioneel veel achtergrondinformatie geeft. In dit stuk wordt gekeken naar meerdere wetenschappelijke disciplines

⁷ Google scholar s.a.

en er wordt opzettelijk niet te veel gekeken naar *citizen science* in de archeologie. Dit is gedaan zodat *citizen science* zo breed en inclusief mogelijk kan worden beschreven.

2.1.2 Deelvraag 2: Welke rol is weggelegd voor *citizen science* in het Nederlands erfgoedbeleid?

In deze deelvraag komen twee onderdelen naar voren die laten zien hoe *citizen science* in Nederland wordt ingezet in de archeologie (mede door de wens van overheden). Hiervoor worden internetpublicaties en websites. Voor de eerste onderdeel, nationaal- en gemeentelijk beleid, worden websites en internetpublicaties gebruikt van de (semi-)overheden zelf. Denk hierbij aan de website van de Rijksoverheid⁸ of de website Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.⁹ In het tweede onderdeel worden voorbeelden gegeven van archeologische *citizen science* initiatieven in Nederland. Voor dit onderdeel zijn internetpublicaties van de overheid geraadpleegd. Daarnaast is gebruik gemaakt van de website Archeologie Leeft¹⁰ om projecten te vinden en beschrijven. Deze website is een initiatief van de Nationale Archeologiedagen¹¹ en wordt daarom als vertrouwelijk gezien.

2.1.3 Deelvraag 3: Waaruit bestaat het Erfgoed Gezocht project?

Om deze vraag te beantwoorden is zowel literatuuronderzoek als een secundaire analyse uitgevoerd. De analyse staat beschreven in paragraaf 2.3.1. Voor het literatuuronderzoek zijn de websites van Erfgoed Gelderland¹² en de Universiteit Leiden¹³ geraadpleegd. Daarnaast is projectdocumentatie ter beschikking gesteld door Eva Kaptijn (projectleider Erfgoed Gezocht). In deze enkele, maar zeer uitgebreide bron¹⁴ staat een duidelijk overzicht van het Erfgoed Gezocht projectfase 1, fase 2, het beoogde veldwerk en doelstellingen.

2.1.4 Deelvraag 5: Uit welke elementen wordt het draaiboek voor Erfgoed Gezocht fase 2 opgebouwd?

Voor het antwoord van de deelvraag is de vergelijking getrokken tussen het Erfgoed Gezocht Project en het draaiboek met het archeologische werkveld. Hiervoor zijn websites gebruikt afkomstig van (semi-)overheden. Ook wordt de KNA versie 4.1 en drie PvA's (VS01) geraadpleegd. De drie PvA's dienen als voorbeeld voor de vormgeving en opmaak van het draaiboek. De drie PvA's die zijn geselecteerd op de volledigheid van de uitwerking van de KNA onderdelen (VS01) en jaar van publicatie. De PvA's werden online gezocht via google¹⁵ of Dans Easy¹⁶ en geschreven door erkende en gecertificeerde archeologische instanties (Grontmij¹⁷, Antea group¹⁸ en Mug ingenieursbureau¹⁹). Veel PvA's die online beschikbaar staan zijn verouderd of incompleet. Helaas is het daarom niet gelukt om een PvA selecteren die geschreven was na de ingang van de KNA versie 4.1 in 2018.

Alle drie PvA's zijn geschreven op basis van oudere versies van de KNA. Echter, verschillen deze oudere versies van de KNA niet zo sterk met de nieuwe versie. Omdat de verschillen tussen de PvA's

⁸ Rijksoverheid s.a. A.

⁹ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed s.a. D.

¹⁰ Archeologie Leeft s.a.

¹¹ Stichting Nationale Archeologiedagen, s.a.

¹² Erfgoed Gelderland s.a. B.

¹³ Universiteit Leiden s.a. C.

¹⁴ Erfgoed Gezocht 2019.

¹⁵ Google s.a.

¹⁶ Dans Easy s.a.

¹⁷ Jansen/Hakvoort 2010.

¹⁸ de Roller 2016.

¹⁹ Colijn 2017.

en de huidige KNA kwaliteitseisen zeer klein is worden deze PvA's toch gebruikt als voorbeeld PvA's bij de beantwoording van deze deelvraag.

2.2 Inventarisatieonderzoek

Met inventarisatieonderzoek wordt een type onderzoek bedoeld waarin informatie wordt verzameld dat direct overgenomen en gebruikt kan worden in het draaiboek. In het geval van de deelvragen is een cyclisch systeem toegepast waarin een voorstel werd gedaan dat gecontroleerd werd door de opdrachtgever of andere projectmedewerkers. Vervolgens geven deze personen feedback en zodoende is de informatie zich na verloop van tijd gaan onthullen.

2.2.1 Deelvraag 4: Welke informatie wordt gecommuniceerd door middel van het draaiboek?

Voor de beantwoording van deze deelvraag is een inventarisatieonderzoek gedaan naar de huidige plannen voor fase 2 van het Erfgoed Gezocht project. Hiervoor zijn overleggen gevoerd met de opdrachtgever Maarten Wispelwey en projectleider Eva Kaptijn. Van deze besprekingen zijn notulen gemaakt en is de informatie uit deze gesprekken direct verwerkt in het draaiboek. Er is bewust gekozen om een open gesprek te houden in plaats van een interview organiseren in verband met het vrijblijvende karakter van een gesprek. In een interview is de interviewer al snel gebonden aan zijn of haar voorbedachte vragen. Hierdoor ontstaat het gevaar dat potentiële interessante informatie niet wordt achterhaald. Vanuit deze overweging is gekozen om gesprekken te voeren en notulen bij te houden.

2.2.2 Deelvraag 6: Wie zijn de belanghebbenden in het Erfgoed Gezocht project die worden opgenomen in het draaiboek?

In deze deelvraag wordt geïnventariseerd welke belanghebbenden allemaal worden opgenomen in het draaiboek. Het Erfgoed Gezocht project kent vele belanghebbenden. Met behulp van deze deelvraag worden alleen de belanghebbenden geïnventariseerd die een directe link hebben met de processen en stappen van het draaiboek.

Door gesprekken te voeren met de opdrachtgever Maarten Wispelwey en de projectleider Eva Kaptijn wordt deze deelvraag beantwoord. Omdat het project destijds nog in ontwikkeling was, moest de lijst van projectbetrokkenen en hun rol voor in het draaiboek meerdere keren worden bijgesteld. De belanghebbenden zijn vervolgens gerangschikt in verschillende categorieën en worden zo opgenomen in het draaiboek.

2.3 Enquêteanalyse

In dit onderzoek is twee keer gebruik gemaakt van een enquêteanalyse. Hieronder worden de deelvragen behandeld waarbij gebruik is gemaakt van deze onderzoeksmethode.

2.3.1 Deelvraag 3: Waaruit bestaat het Erfgoed Gezocht project?

Ondersteunend op de literatuuronderzoek, is een analyse uitgevoerd op een enquête die is afgenomen door Erfgoed Gelderland. In deze enquête uit 2019 werden de vrijwilligers gevraagd naar hun ervaringen tijdens fase 1 van het Erfgoed Gezocht project. De resultaten van deze enquête zijn toegestuurd door mevr. Kaptijn van het Erfgoed Gezocht project. Met behulp van deze resultaten worden conclusies getrokken van de ervaringen van de vrijwilligers. Het doel van deze analyse is het opsporen van valkuilen en verbeterpunten zodat deze vermeden kunnen worden in het draaiboek voor fase 2.

2.3.2 Deelvraag 7: Welke feedback hebben diverse belanghebbenden op het concept draaiboek?

In de laatste fase van het onderzoek is het draaiboek concept opgestuurd naar belanghebbenden van het Erfgoed Gezocht project. Deze belanghebbenden konden vervolgens het draaiboek van feedback

voorzien middels een enquête. De enquête bestond uit open vragen zodat de respondenten de vrijheid hadden om hun feedback te formuleren op hun eigen manier. De enquête is samen met het draaiboek opgestuurd naar zeven personen die verschillende rollen bekleden in het Erfgoed Gezocht project. Deze belanghebbenden zijn uitgekozen in samenwerking met de opdrachtgever. Door de feedback te vragen van verschillende personen die in verschillende processen betrokken zijn bij het project, kan het draaiboek zodanig worden aangepast dat het leesbaar en overzichtelijk wordt voor zo veel mogelijk projectbetrokkenen.

De enquête is gemaakt in *Google Forms*.²⁰ Deze software is gekozen omdat het zeer gebruiksvriendelijk is voor zowel de maker als de invullers van de enquête. Naar elke stakeholder is een persoonlijke mail gestuurd met een link die leidde naar de enquête. Vervolgens konden de belanghebbenden de enquête invullen en werden de antwoorden automatisch opgeslagen.

Tijdens het schrijven van het draaiboek is fase 2 nog in ontwikkeling. Het gevaar van een draaiboek schrijven in de ontwikkelingsfase van een project is dat het draaiboek constant moet worden bijgeschaafd op nieuwe ontwikkelingen of nieuwe plannen van het project. Daarom zal het onderzoek ook afsluiten met een versie van het draaiboek dat is geschreven aan de hand van deze feedbackronde.

2.4 Afwijking van de opdracht/Plan van Aanpak

2.4.1 Plan van Aanpak

Alvorens het schrijven van dit verantwoordingsdocument is een Plan van Aanpak (PvA) geschreven. Sommige deelvragen en werkzaamheden die opgenomen waren in het PvA zijn gedurende dit onderzoek aangepast. Zo werd in het PvA beschreven dat er online zou worden gezocht naar (internet)bronnen die *tips en tricks* konden geven voor de opmaak en vormgeving van het draaiboek. Gedurende dit onderzoek is besloten om de vormgeving van het draaiboek te vergelijken en baseren (waar dat kan) op een archeologisch PvA. Hierdoor kon de kwaliteit van het draaiboek beter geborgd worden en een brug worden geslagen tussen de vrijwilligers en de professionals. Deze deelvraag is daarom veranderd van “Wat zijn de tips en tricks voor het schrijven van een draaiboek?” naar “Uit welke elementen wordt het draaiboek voor Erfgoed Gezocht fase 2 opgebouwd?”

In het PvA is de volgende een deelvraag opgenomen: “Welke communicatie tussen stakeholders vindt plaats in het Erfgoed Gezocht project dat moet worden opgenomen in het draaiboek?”. Deze deelvraag is in dit verantwoordingsdocument veranderd naar: “Welke informatie wordt gecommuniceerd in het draaiboek?”. Het doel van beide deelvragen is om te achterhalen wat het draaiboek inhoudelijk zal communiceren naar de lezer. Met de nieuwe formulering van de deelvraag wordt de aandacht beter gericht op de initiële doelstelling van de vraag.

2.4.2 De opdracht

Hoewel dit onderzoek is uitgevoerd tussen februari en juni 2021, was de opdracht al in 2020 gegeven. Door het Covid-19 virus konden de plannen van het Erfgoed Gezocht project in 2020 niet doorgaan. In dat jaar was het moeilijk te bepalen wat de exacte rol en inhoud van het draaiboek zou worden. In deze periode zijn een aantal stukken geschreven die niet zijn meegenomen in het huidige draaiboek. Zo zijn er stukken geschreven over hoe men vergunningen moet aanvragen voor verstorend veldwerk, of hoe men een handboor correct moet gebruiken in het veld zodat de kans op blessures aanzienlijk verminderd kan worden. Begin van 2021 is het project weer op gang gekomen en zijn nieuwe plannen bedacht met het voornemen om het veldwerk te starten in zomer/najaar 2021. Als gevolg van deze nieuwe ontwikkelingen is dit onderzoek opgezet. Het draaiboek is tijdens

²⁰ Google Forms s.a.

het onderzoek bijgehouden en aangevuld met de informatie die verworven werd uit de onderzoeksresultaten.

Hoofdstuk 3: Citizen science

3.1 Introductie

Over de hele wereld groeit een nieuwe trend waarin mensen zonder een wetenschappelijke opleiding of achtergrond kunnen bijdragen aan wetenschappelijk onderzoek. In dit hoofdstuk wordt uitgelegd wat *citizen science* precies is en welke toegevoegde waarde *citizen science* heeft op de wetenschap en maatschappij.

De zogeheten *citizen science* is erg populair in bijvoorbeeld de sterrenkunde, archeologie, biologie en ornithologie. In veel van de *citizen science* projecten krijgen de participanten een zeer directe rol bij het observeren, documenteren en/of interpreteren van wetenschappelijke data. Deze methode is overigens niet nieuw. In China monitoren en observeren burgers al meer dan 3500 jaar de sprinkhaanplagen in hun lokale omgeving.²¹ In Frankrijk worden de ideale oogstdagen voor druiven al meer dan 640 jaar gedocumenteerd.²² Hoewel de definitie en methodiek van wetenschappelijk onderzoek sterk is veranderd door de tijd heen, hebben deze data nog steeds impact op onze kennis en onderzoek naar desbetreffende onderwerpen. Vanwege de grote diversiteit en mogelijkheden om non-wetenschappers in te zetten bij onderzoek, is het moeilijk om een concrete definitie te duiden aan de term *citizen science*. Zo stelt Tine de Moor, hoogleraar economische en sociale geschiedenis: 'Waar ligt de grens? Deelname aan medicijnonderzoek, is dat dan ook *citizen science*?'²³

De term *citizen science* wordt voor het eerst gebruikt in een publicatie door Alan Irwin in 1994.²⁴ In deze publicatie benadrukt Irwin het belang om burgers kennis te laten maken met de wetenschap zodat zij de academische wereld beter kunnen begrijpen. Irwin gebruikt de term *citizen science* in de context van een verbintenis tussen burger en wetenschap.²⁵ Hierin spreekt hij vooral over hoe wetenschappers hun onderzoek moeten communiceren naar het publiek. Over de jaren heen is de betekenis van de term veranderd om de methode te beschrijven waarin burgers daadwerkelijk worden ingezet bij een wetenschappelijk onderzoek.²⁶

3.2 Opkomst van *citizen science*

In de afgelopen 20 jaar is de inzet van *citizen science* sterk gestegen. Een onderzoek door Follett in 2015 naar het gebruik van de woorden "*citizen science*" in wetenschappelijke artikelen bevestigt dit.²⁷ In dit onderzoek worden alle peer-reviewed artikelen geselecteerd uit twee online databases en deze publicaties zijn doorzocht op de woorden "*citizen science*". Alan Irwin had al in 1994 de term *citizen science* bedacht, maar deze term is pas in 1997 voor het eerst in een publicatie verschenen volgens het onderzoek. Tussen 1997 en 2007 zijn slechts enkele artikelen gevonden waarin de term *citizen science* in voorkomt. In de 10 jaar daaropvolgend is het gebruik van de term plotseling extreem gestegen; van 3 artikelen in 1997 naar 6 in 2007 naar 378 tussen de jaren 2009-2014.²⁸

Ook is de populariteit te merken in de oprichting van de *Citizen Science Association* (CSA)²⁹, die zijn eerste conferentie heeft gehouden in San Jose in 2015 waar meer dan 600 mensen uit 25 landen aanwezig waren.³⁰ Deze organisatie heeft als doel om tussenpersoon te fungeren tussen de

²¹ Miller-Rushing *et al.* 2012, 286.

²² Miller-Rushing *et al.* 2012, 286.

²³ Lalieu 2016.

²⁴ Irwin *et al.* 1994.

²⁵ Follett/Strezov 2015, 1.

²⁶ Follett/Strezov 2015, 1.

²⁷ Follett/Strezov 2015.

²⁸ Follett/Strezov 2015, 5-6.

²⁹ Citizen Science Association *s.a.*

³⁰ Bonney *et al.* 2015, 2

wetenschap en de vrijwilligers. Zij verbinden de experts met het publiek en creëren draagvlak en bewustzijn voor *citizen science* als onderzoeksmethode.³¹ De CSA heeft meer dan vijfduizend leden en heeft actief bijgedragen aan meer dan tweeduizend projecten met 1 miljoen deelnemende vrijwilligers. Aftakkingen van de CSA zijn ook in Europa (ECSA) en Australië (ACSA) actief.

De groeiende populariteit van *citizen science* is mede te danken aan het internet. Door het internet wordt de verspreiding van informatie, dus ook wetenschappelijke onderzoeken, steeds groter. Zelfs als een onderzoek of project lokaal is opgezet, kunnen mensen uit andere landen of zelfs andere werelddelen de ontwikkelingen van dit project volgen. Ook heeft het internet ervoor gezorgd dat datasets en databases gedeeld kunnen worden met iedereen die over een internetconnectie beschikt. Voorheen werden burgerwetenschappers voornamelijk ingezet bij het verzamelen van data, die vervolgens door onderzoekers werden gebruikt. Door de mogelijkheid om datasets en databases online te delen is nieuwe categorie van *citizen science* in het leven geroepen waarin burgerwetenschappers grote hoeveelheden data nu ook kunnen analyseren en interpreteren. Een voorbeeld hiervan is het project *Galaxy Zoo*³² waarin burgerwetenschapper werden opgeroepen om foto's van het universum te classificeren die gemaakt zijn door de *hubble space telescope*. In het eerste jaar hebben 150 duizend mensen maar liefst 50 miljoen beelden geanalyseerd en gecategoriseerd. Zelfs met behulp van complexe computer algoritmes hadden wetenschappers nooit zelf deze taak in zo'n korte tijd kunnen verrichten.³³

3.3 Het effect *citizen science*

Citizen science heeft grote voordelen maar kent ook risico's. De voordelen hebben vooral relatie met tijd en geld; zo kan data worden verwerkt door burgerwetenschappers in een tijdsframe dat onhaalbaar is voor een kleine groep professionals. Ook leert *citizen science* het publiek om de wetenschappelijke methodieken en technieken te begrijpen. Na een *citizen science* project naar de effecten van intensieve landbouw in de V.S. hadden de participanten sterkere onderzoekende eigenschappen ontwikkeld. De participanten hadden geleerd om data kritisch te analyseren, correcte conclusies te formuleren uit de aangereikte data en complexe grafieken en figuren te lezen.³⁴

Ook heeft *citizen science* invloed op politiek en beleid. Een voorbeeld hiervan is een *citizen science* onderzoek naar de relatie tussen acute gezondheidsproblemen en luchtkwaliteit. Na dit project werden de participanten bewuster van impact van industriële uitstoot in hun directe omgeving. Zij besloten om een groep op te richten waarin zij pleiten voor lokale en nationale beleidsverandering met betrekking tot industriële uitstoot.³⁵

Bij sommige wetenschappers speelt nog steeds twijfel over de kwaliteit van de data die door de burgerwetenschappers worden gegenereerd. Slechte kwaliteit van data kan worden opgevangen door drie speerpunten: protocollen, simpele datasets en educatieve ondersteuning. Met protocollen wordt gespecificeerd wanneer, waar en hoe data wordt opgeslagen. Met simpele datasets worden fouten in documentatie in het project verminderd. Tot slot helpt educatieve ondersteuning, denk aan video's of cursussen, om de participanten goed te informeren over hoe zij data moeten verzamelen. Maar zelfs met deze speerpunten kan er onbetrouwbare data worden aangeleverd. Zo is bekend in ornithologische *citizen science* projecten dat sommige burgerwetenschappers de neiging hebben om bepaalde vogelsoorten meer of minder te melden dan andere.³⁶ Het is daarom belangrijk dat een

³¹ Citizen Science Association s.a.

³² Zooniverse s.a.

³³ Bonney et al. 2015, 6.

³⁴ Bonney et al. 2015, 9.

³⁵ Bonney et al. 2015, 10.

³⁶ Bonney et al. 2009, 980

deskundige altijd toezicht houdt en kritisch kijkt naar de werkzaamheden van de burgerwetenschappers in *citizen science* projecten.

3.4 Erfgoedbeleid Nederland

Ook in Nederland wordt het publiek steeds meer betrokken bij wetenschappelijk onderzoek. In dit onderdeel wordt de aandacht gericht op de Nederlandse archeologie. Welke rol speelt publieksbereik en -participatie in de archeologie in Nederland? Hoe is dit terug te zien in ons erfgoedbeleid? En welke projecten zijn ondernomen op het gebied van burgerparticipatie? Als eerste wordt een kort overzicht weergegeven van een aantal belangrijke huidige wet- en regelgevingen die van kracht zijn in Nederland in de erfgoedsector. Er zal voornamelijk aandacht worden geschonken aan publieksbereik en -participatie. Vervolgens zal gekeken worden naar de inspanningen en projecten die verricht zijn publiek meer te betrekken bij de archeologie.

3.5 Nationale wetgeving

Sinds 2016 is de Erfgoedwet van kracht.³⁷ Deze wet bundelt bestaande wet- en regelgeving omtrent het behoud en beheer van het cultureel erfgoed. Daarnaast zijn nieuwe bepalingen toegevoegd en enkele overbodige regels geschrapt. Het beschermingsniveau van de oude gebundelde wetten blijven van kracht.³⁸ Vóór de Erfgoedwet bestond het de erfgoedwetgeving uit veel verschillende wetten omtrent het behoud en beheer van het cultureel erfgoed. Deze wetten hadden allemaal eigen definities, procedures en beschermingsmaatregelen. Daarom is er besloten om deze wetten te bundelen zodat er overzicht en duidelijk wordt gecreëerd voor de omgang met musea, museale objecten, monumenten en de archeologie.³⁹ De Omgevingswet zal de Erfgoedwet complementeren en daardoor een integrale bescherming van ons culturele erfgoed mogelijk maken.⁴⁰ Zie hiervoor paragraaf 3.9.

In de Erfgoedwet komt naar voren hoe met ons cultureel erfgoed omgegaan moet worden, bij wie die verantwoordelijkheid ligt en hoe daar toezicht op wordt gehouden. De verantwoordelijkheid ligt met deze Erfgoedwet zoveel mogelijk bij de erfgoedsector zelf. Hiermee toont de regering vertrouwen in dat de sector voldoende kennis, deskundigheid en betrokkenheid heeft om voor het cultureel erfgoed te zorgen.⁴¹ Afgezien van de inhoudelijke voordelen, zorgt dit ook voor minder regels en bureaucratie.⁴²

3.6 Verdrag van Malta

De hoeksteen van het Nederlands erfgoedbeleid is het verdrag van Valletta, ook wel het verdrag van Malta genoemd. Het verdrag, vernoemd naar de locatie waar het is ondertekend, is in 1992 in het leven geroepen om de archeologie in de bodem beter te beschermen. De lidstaten van de Raad van Europa hebben dit verdrag ondertekend. Daarmee zal elke lidstaat:⁴³

- Er aan herinnerd worden dat het archeologisch erfgoed essentieel is voor de kennis over het verleden van de mens.
- Erkennen dat het archeologische erfgoed onder serieuze dreiging staat door het toenemende aantal ruimtelijke ordeningsplannen, natuurrisico's, clandestiene of onwetenschappelijke opgravingen en onvoldoende bewustzijn van het publiek.

³⁷ Overheid.nl s.a. A.

³⁸ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed s.a. C.

³⁹ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed s.a. F.

⁴⁰ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed s.a. C.

⁴¹ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed s.a. C.

⁴² Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed s.a. F.

⁴³ Overheid.nl s.a. B.

- Bevestigen van het belang van het institutionaliseren van geschikte wetenschappelijk toezichthoudende procedures waar dit nog niet wordt ingezet. Het belang van het beschermen van het archeologisch erfgoed moet naar voren komen in het beleid van stedenbouw, landinrichting en culturele ontwikkeling.
- Benadrukken dat de verantwoordelijkheid van het beschermen van het archeologisch erfgoed niet alleen bij de staat ligt, maar bij alle Europese landen. Het doel is om het risico op het vergaan van archeologisch erfgoed te verminderen en het aanmoedigen van uitwisseling van ervaringen door experts internationaal.

3.7 Publieksbereik Malta

In het verdrag van Malta wordt in artikel 9 aandacht besteed aan het “promoten van publiek bewustzijn”.⁴⁴ Om dit te bereiken wordt in het verdrag geschreven over twee doelstellingen. Op de eerste plaats moet het publiek worden geïnformeerd over het archeologisch erfgoed om beter inzicht te krijgen in ons verleden evenals een bewustzijn te creëren over de dreigingen die ons erfgoed ondervindt.⁴⁵ Op de tweede plaats moet het publiek meer toegang kunnen krijgen tot belangrijke elementen van ons erfgoed, met name archeologische sites.⁴⁶ Artikel 9 is nooit in de nationale wetgeving verwerkt. Dit is in feite een omissie in de wetgeving. Bij het ondertekenen van het verdrag is Nederland namelijk verplicht om iets te doen met alle onderdelen, inclusief artikel 9. Toch zijn er een aantal initiatieven vanuit de professionals ondernomen om de deuren van hun vak meer te openen voor het publiek. Voorbeelden hiervan worden gegeven in paragraaf 3.10.

3.8 Publieksparticipatie, publieksbereik en Faro

In artikel 9 van het verdrag van Malta wordt dus het belang van publieksbereik benoemd, maar publieksbereik is niet hetzelfde als publieksparticipatie of *citizen science*. Bij publieksbereik wordt kennis van de professionals gedeeld met het publiek. Dit kan door middel van het publiek betrekken in de wetenschappelijke werkzaamheden, Maar in de praktijk betekent dit vaak dat informatie wordt gezonden door de professionals. Denk hierbij aan lezingen, open dagen bij een opgraving, folders, gastlessen of televisieprogramma's. Voor deelnemers zijn deze activiteiten vooral een passieve vorm van informatie consumeren.⁴⁷

Publieksparticipatie of *citizen science* is onderdeel van publieksbereik. Echter, bij deze vormen van publieksbereik staat de deelname van het burger centraal. In de praktijk worden burgers gevraagd om actief mee te doen met de voor hen georganiseerde projecten of activiteiten. Door te participeren kan de burger zich beter als mede-eigenaar voelen voor het cultureel erfgoed.⁴⁸ Participatie is dan ook de kern van het verdrag van Faro. In dit verdrag staat de sociale waarde van erfgoed in de samenleving centraal.⁴⁹ Het is niet de plek of het object wat intrinsiek waardevol is, maar onze ideeën en gevoelens die wij hechten aan ons erfgoed. Het gevoel van de mens is dus wat iets erfgoed maakt. Volgens het verdrag zullen mensen door middel van participatie zich ook verbonden kunnen voelen met het erfgoed. Door deze verbondenheid zal het publiek een zekere verantwoordelijkheid voelen voor het erfgoed, wat weer bijdraagt aan een duurzaam behoud van onze cultuur. Het verdrag van Faro is nog niet door Nederland ondertekend. Wel wordt de mogelijkheid voor de ratificatie van het verdrag onderzocht door de minister van OCW.⁵⁰

⁴⁴ Overheid.nl s.a. B.

⁴⁵ Overheid.nl s.a. B.

⁴⁶ Overheid.nl s.a. B.

⁴⁷ van Londen *et al.* 2021, 11.

⁴⁸ van Londen *et al.* 2021, 11.

⁴⁹ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed s.a. A.

⁵⁰ van Londen *et al.* 2021, 29.

3.9 Gemeentelijk beleid

Gemeenten hebben de verantwoordelijkheid om het beleid vanuit het Rijk direct te vertalen naar de praktijk. Hoe gemeenten dit aanpakken kan onderling sterk verschillen. In sommige beleidsnota's wordt expliciet vermeld dat vrijwilligers en leden van historische verenigingen moeten worden betrokken bij het erfgoed binnen de gemeente. Zo wordt soms in Apeldoorn de deelname van vrijwilligers bij een onderzoek verplicht in een Programma van Eisen.⁵¹

Op 1 juli 2022 treedt naar verwachting de Omgevingswet in werking. Het doel van deze wet is het bundelen en vereenvoudigen van de regels voor ruimtelijke projecten. Het gaat hierbij om wet- en regelgeving over bouwen, milieu, water, ruimtelijke ordening en natuur. Door al deze wetten in één digitaal loket te bundelen en vereenvoudigen wordt het makkelijker om ruimtelijke projecten op te starten.⁵² Zoals eerder in dit hoofdstuk beschreven, wordt de Erfgoedwet gecombineerd door de Omgevingswet. Zo staat de duiding en zorg voor het cultureel erfgoed beschreven in de Erfgoedwet, maar de omgang van het cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving beschreven in de Omgevingswet.⁵³

In de Omgevingswet is ook publieksparticipatie opgenomen. Zowel gemeenten als provincies en waterschappen moeten participatie opnemen in hun omgevingsvisie, omgevingsplan, omgevingsverordening, waterschapverordening of programma. In principe mogen deze overheden zelf hun invulling geven aan hoe zij participatie implementeren. Wel moeten zij verantwoorden hoe burgers, maatschappelijke organisaties en andere bestuursorganen betrokken zijn en wat de resultaten daarvan zijn.⁵⁴

Erfgoed kan een grote rol spelen bij de realisering van participatie voor gemeenten. Zoals eerder beschreven kan erfgoed mensen verbinden en is erfgoed iets wat mensen zelf maken. Daarom is erfgoed bij uitstek een goede manier om bewoners te betrekken bij de omgevingsvisie. Elke bewoner heeft namelijk zijn eigen idee en mening over het erfgoed in zijn of haar omgeving. Door deze meningen te verwerken in de omgevingsvisie zullen de bewoners zich meer verbonden voelen met de omgeving waarin zij wonen.⁵⁵

3.10 Projecten en initiatieven in Nederland

In Nederland zijn de projecten die zich richten op burgerparticipatie in de erfgoedsector nog sterk in ontwikkeling. Met name projecten zoals bedoeld in het verdrag van Faro zijn in geringe aantallen actief. De projecten die wél worden uitgevoerd staan daarbij vaak onder het initiatief van professionals en overheden. Daarmee zijn deze projecten afhankelijk van overheid- en onderzoeksfinanciering die vaak op korte termijn aflopen.⁵⁶

In veel van deze projecten worden vrijwilligers voornamelijk ingezet bij opgravingen. Enkele voorbeelden zijn de projecten "Graven met het publiek" in 2010 in Nieuwegein en "Nijmegen graaft" in 2014. Een groot succes was een project dat zich afspeelde in de gemeente Dalfsen. Hier werd in 2015 meerdere grote grafvelden ontdekt waarvan de vondsten collectief de naam 'de Schat van Dalfsen' kreeg toegewezen. In dit project hebben 400 mensen deelgenomen aan het archeologisch

⁵¹ van Londen *et al.* 2021, 30.

⁵² Rijksoverheid *s.a.* B.

⁵³ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed *s.a.* F.

⁵⁴ Informatiepunt Leefomgeving *s.a.*

⁵⁵ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed *s.a.* B.

⁵⁶ van Londen *et al.* 2021, 29.

onderzoek. Mensen konden participeren bij het project, maar ook het onderzoek volgen via een webcam, een fietsroute afleggen of vrijblijvend de vondsten bekijken bij het gemeentehuis.⁵⁷

Hoewel het aantal projecten waarin participatie wordt gestimuleerd nog vrij klein is, wordt er wel geëxperimenteerd met nieuwe initiatieven om mensen toch te betrekken bij ons erfgoed. In 2014 is Archeohotspots gestart met de intentie om overheden en organisaties te inspireren en faciliteren om publiek bij archeologie te betrekken.⁵⁸ Deze initiatieven dragen bij aan de huidige ontwikkeling van burgerparticipatie binnen Nederlands erfgoed. Dat is niet alleen gunstig voor de wetenschap, maar ook voor gemeenten en het Rijk omdat burgers een beter begrip ontwikkelen van onze historie en een grotere verbintenis voelen met ons erfgoed. Het Erfgoed Gezocht project past heel goed binnen deze kaders. In dit project konden mensen kunnen vanuit hun eigen huis hoogtekaarten bekijken om nieuwe archeologische structuren op te sporen. Door de inzet van het publiek zijn meer potentiële archeologische structuren opgespoord dan gedacht. Het project heeft daarom niet alleen maar informatie gegenereerd van ons verleden, maar ook het bewustzijn van ons cultureel erfgoed stimuleert bij de burgerwetenschappers. Zonder het publieke bewustzijn van de kwetsbaarheid, omvang en waarde van ons cultureel erfgoed, is er minder draagvlak voor de kennis en bescherming van onze identiteit. In het volgende hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de achtergrond van Erfgoed Gezocht.

⁵⁷ de Groot 2017, 13.

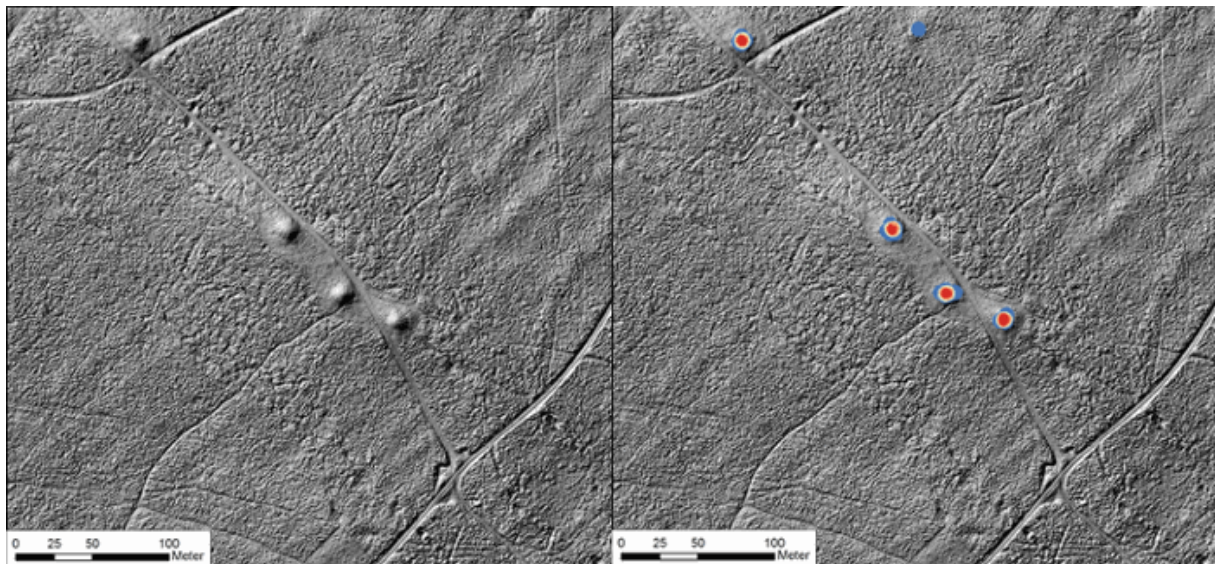
⁵⁸ ArcheoHotspots, s.a.

Hoofdstuk 4: Erfgoed Gezocht fase 1

4.1 Introductie fase 1

Erfgoed Gezocht is een *citizen science* project waar het publiek kan deelnemen aan wetenschappelijk onderzoek. Het project is van start gegaan in november 2018. In deze pilot, gefinancierd door Erfgoed Gelderland, konden mensen op de website van Zooniverse⁵⁹ meespeuren naar archeologische resten op de Veluwe door middel van hoogtekarten. In 2020 is het project uitgebreid naar de Utrechtse Heuvelrug.⁶⁰

De hoogtekarten zijn gemaakt met gebruik van LiDAR-techniek (Light Detection and Ranging). Met deze techniek wordt een laser op een object gericht en de weerkaatsing van de laser opgevangen door een sensor. Zo kan de afstand tussen de sensor en het object worden gemeten. Zodoende kan een gebied worden ingemeten en verwerkt worden naar een hoogtekaart. Vanuit een vliegtuig is Nederland recentelijk ingemeten door deze methode.⁶¹ Het grote voordeel van deze methode is dat de laser door boombladeren, planten en struiken heen kan gaan. Zo kan het werkelijke aardoppervlak worden ingemeten zonder dat de vegetatie een belemmering vormt. Hierdoor zijn de hoogtekarten, die door deze methode zijn gemaakt, zeer gedetailleerd. Op afbeelding 1 is een voorbeeld van een hoogtekaart te zien.

Figuur 1: Hoogtekaart met grafheuvels. Links de onbewerkte kaart, rechts de aanduiding van de vrijwilligers. Bron: Universiteit Leiden s.a.: <https://www.universiteitleiden.nl/nieuws/2019/08/prehistorische-veluwe-dichter-bevolkt-dan-gedacht>

Met deze nieuwe hoogtekarten konden ook archeologische structuren worden opgespoord zoals grafheuvels, raatakkers en houtskoolmeilers. Op de hoogtekarten werden veel nieuwe structuren ontdekt die in het veld verscholen lagen onder de dichte begroeiing van de bosrijke gebieden op de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug. Het aantal gebieden dat onderzocht moest worden was simpelweg te groot en te duur om enkel door professionele archeologen te laten uitvoeren. Daarom werd de hulp van het publiek ingeschakeld en daarmee is Erfgoed Gezocht het grootste *citizen science* project van Nederland geworden.⁶² Door de inzet van de burgerwetenschappers is de kennis

⁵⁹ Zooniverse s.a. A.

⁶⁰ Erfgoed Gelderland s.a. A.

⁶¹ Universiteit Leiden s.a. B.

⁶² Erfgoed Gelderland 2019, 1.

over archeologische structuren op de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug vergroot. Met deze nieuwe kennis kan het archeologische erfgoed beter worden beschermd en beheerd.

4.1.1 Automatische detectie

Naast het aanvullen van ons bekende archeologische bestand, worden de resultaten van het Erfgoed Gezocht project ook gebruikt bij het ontwikkelen van een innovatief computerprogramma. In dit wetenschappelijk project wordt onderzocht of kunstmatige intelligentie kan worden ingezet als automatische detectie van de archeologische structuren. De nieuwe ontdekte resten uit het Erfgoed Gezocht project worden als leervoorbeelden gebruikt voor het computerprogramma. Hoe meer voorbeelden dit programma aangereikt krijgt, hoe meer het in staat is om zelf structuren te herkennen.⁶³

4.2 Respons van het publiek

De populariteit van het project bleek groter dan gedacht; binnen 4,5 maand is de volledige Veluwe onderzocht. Ruim 2000 mensen met een leeftijd variërend van 18 tot 80+ hebben mee gespeurd naar grafheuvels, raatakkers en houtkoolmeilers. Iedere hoogtekaart (300mx300 m) is door 15 verschillende mensen bekeken om een gewogen resultaat te waarborgen. In totaal zijn 347.835 kaarten onderzocht door de vrijwilligers. Het aantal uren die individuen hebben vrijgemaakt voor het project is ook zeer verassend: vaak meer dan 70 uur tot een maximum van wel 180 uur.⁶⁴

In totaal hebben 6578 mensen actief deelgenomen aan het speurwerk in fase 1. Mensen konden in fase 1 vanuit hun eigen huis en op ieder moment meedoen aan archeologisch onderzoek. Doordat het project zo laagdrempelig is, en er diverse activiteiten worden verzorgd zowel binnen als buiten, hoopt het project mensen van verschillende doelgroepen aan te trekken. Uit een klein onderzoek bleek dan ook dat ongeveer de helft van de aanwezigen geen eerdere ervaringen had met archeologie.⁶⁵

4.3 Enquête fase 1

In dit onderdeel wordt een secundaire analyse gedaan van de enquête die door Erfgoed Gelderland is afgenomen. In deze enquête van 20 vragen worden 79 vrijwilligers ondervraagd over hun kennismaking, affiniteit en ervaringen met het Erfgoed Gezocht project. In deze enquête werden 21 vragen gesteld variërend tussen meerkeuzevragen en open vragen. Het doel van deze analyse is om mogelijke kansen en verbeterpunten te signaleren en mee te nemen in het draaiboek voor fase 2 van het Erfgoed Gezocht project. In het komende stuk is er een onderscheid gemaakt tussen de achtergrond, kennismaking en ervaringen van de vrijwilligers.

In deze enquête waren de participanten niet verplicht om de elke vraag te beantwoorden. Zo zijn de meeste vragen niet beantwoord door 3 tot 6 vrijwilligers. Als een groot aandeel van de vrijwilligers een vraag niet beantwoordt, ontstaat het gevaar dat de cijfers een vertekend beeld geven van de werkelijkheid. Hoewel dit voor de meeste vragen geen probleem vormde, is hier in de komende analyse wel rekening mee gehouden. Met het oog op representatieve cijfers, wordt vermeld wanneer er minder dan 73 mensen de vraag in kwestie hebben beantwoord.

4.3.1 Achtergrond

In de eerste drie vragen worden de vrijwilligers gevraagd naar hun achtergrond. Uit deze vragen blijkt dat ongeveer de helft niet uit de gemeente Gelderland komt (47%). Er zijn zelfs enkele uitschieters die relatief ver van de Veluwe wonen zoals: Breda, Rotterdam of zelfs België en Frankrijk. In 67% van

⁶³ Universiteit Leiden s.a. A.

⁶⁴ Erfgoed Gelderland 2019, 1.

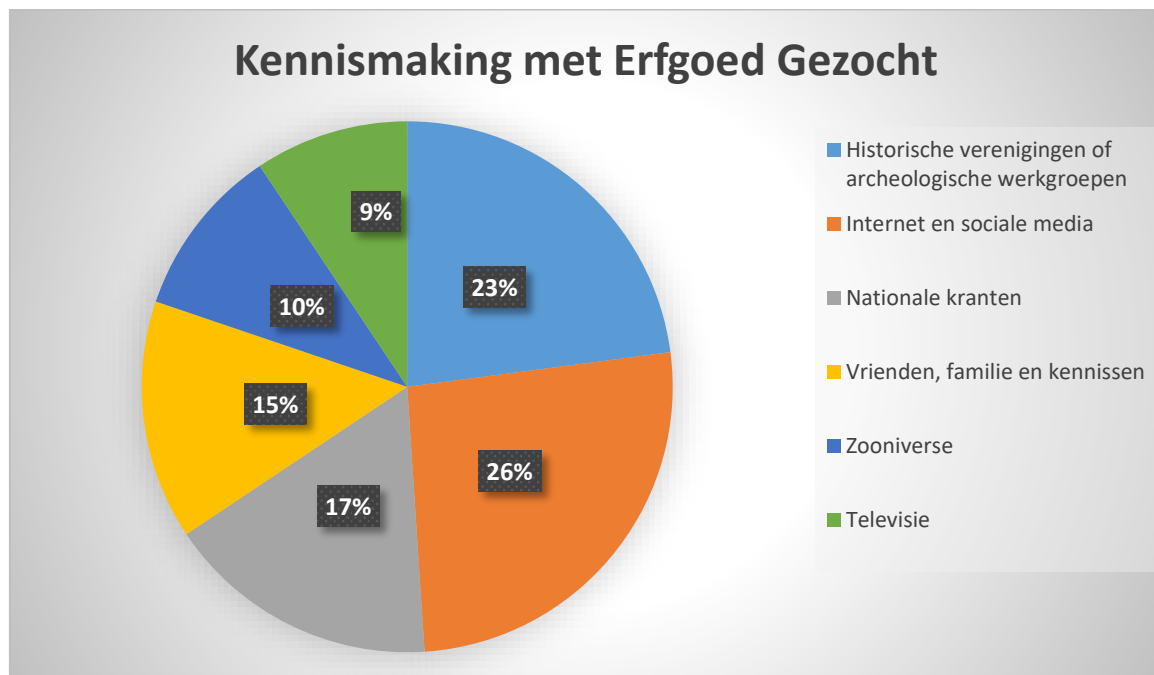
⁶⁵ Erfgoed Gelderland 2019, 1.

de gevallen geven de vrijwilligers aan dat ze ook geen enkele band hebben met de Veluwe (bijvoorbeeld familie die afkomstig is van de Veluwe). Desalniettemin staan tot wel 78% van de vrijwilligers open voor veldwerk.

Uit de enquête blijkt dat modus van de participanten (54%) de 50 en 69 jaar oud zijn. Op een schaal van 1 tot 5 hebben 81% van de vrijwilligers aangegeven een hoge (4) tot zeer hoge interesse (5) in archeologie te hebben.

4.3.2 Kennismaking

Hoe de vrijwilligers bekend zijn geworden met het Erfgoed Gezocht project is vrij divers. De meeste vrijwilligers zijn bekend geworden met het project via historische verenigingen of archeologische werkgroepen (22%). Daaropvolgend hebben 16% van de vrijwilligers het project ontdekt via nationale kranten; denk aan Trouw en de Volkskrant. Een andere 16% zegt via het internet kennis te hebben gemaakt met het project en 14% via kennissen, vrienden of familie. Tot slot zijn televisie (9%), zooniverse (10%), sociale media (9%) populaire wijzen waarop mensen in contact zijn gekomen met Erfgoed Gezocht. Let op: in deze vraag mochten de respondenten meerdere antwoorden in te vullen, daarom zullen deze percentages niet optellen naar 100%. Toch komt (steekproefsgewijs) naar voren welke kanalen het meest populair zijn bij de werving van nieuwe vrijwilligers. Zie figuur 2.

Figuur 2: Kennismaking met Erfgoed Gezocht.

4.3.3 Ervaringen

In de enquête zijn een aantal vragen toegespitst op de motivatie en ervaringen van de vrijwilligers tijdens fase 1. De voornaamste redenen van deelname was om kennis te vergaren en een bijdrage te kunnen leveren aan de wetenschap/archeologie. Vervolgens komt dit weer terug in een latere vraag over wat het project heeft opgeleverd. Hierop zijn de twee grootste antwoorden dat er “nieuwe dingen zijn geleerd” en “het fijn is om nuttig werk te verrichten”. Ook een goede 83% van de vrijwilligers voelde zich echt onderdeel van het project.

Hoewel er veel mensen zich gehoord en onderdeel hebben gevoeld tijdens het project, is het alsnog verstandig om te kijken naar de mensen die dat niet voelden. In feedback van deze mensen komt

vooral naar voren dat ze zich niet gehoord hebben gevoeld omdat er geen beantwoording op vragen was of omdat er geen feedback was op het werk dat ze hebben verricht.

In de enquête is gevraagd welke media de vrijwilligers het meest aanspreekt om geïnformeerd te blijven over de resultaten en een eventueel vervolg van het project. Wederom is hier gebruik gemaakt van de “schaal 1 op 5 vraag” waar de vrijwilligers moeten kiezen of ze een lage voorkeur (1) of hoge voorkeur hebben op de veronderstelling (5). Ook in deze vraag was het mogelijk om meerdere antwoorden te geven. De meeste vrijwilligers hebben zich uitgesproken voor een instructiefilm (68%). Daaropvolgend is een nieuwsbrief erg populair (59%). Tot slot komen de antwoorden “updates via sociale media” en “gezamenlijke classificatielessen” op de derde plek. Tot slot hebben de vrijwilligers het minst behoefte aan een live chat en een open spreekuur.

Hoofdstuk 5: Erfgoed Gezocht fase 2

5.1 Introductie fase 2

Fase 1 van het project is voor de Veluwe reeds afgerond. In fase 2 worden de gevonden structuren uit fase 1 gevalideerd en gewaardeerd in het veld. Met andere woorden, zijn de structuren die zijn aangewezen door de burgerwetenschappers in fase 1 ook daadwerkelijk archeologische structuren? Hiervoor zal veldwerk moeten worden uitgevoerd om dit te kunnen uitsluiten. Vanwege het onverwachte succes moeten er naar verwachting geen tientallen, maar duizendtallen aan archeologische structuren worden gevalideerd. Het is onmogelijk om al deze structuren te valideren door enkel professionele archeologen. Daarom zal opnieuw de hulp van vrijwilligers worden ingezet bij het uitvoeren van het veldwerk. Fase 2 van het Erfgoed Gezocht project heeft een cofinanciering ontvangen van het Cultuur- Erfgoedpact Noord-Veluwe. Daarom zal het veldwerk ook initieel plaatsvinden in de gemeente van het pact: Elburg, Epe, Ermelo, Harderwijk, Heerde, Nunspeet, Oldebroek en Putten.⁶⁶

5.1.1 Varianten veldwerk

Het veldwerk wordt opgesplitst in twee varianten: De visuele inspectie en de het booronderzoek. In beide versies zullen de vrijwilligers veldwerk uitvoeren. Het verschil tussen de versies heeft te maken met het feit dat enkele archeologische structuren niet direct in het veld te herkennen zijn door bijvoorbeeld verstoringen in het landschap. Zo worden grafheuvels vaak verward met recentere ophogingen in het landschap. Voor deze structuren dient dus een boring te worden uitgevoerd om uitsluitsel te kunnen krijgen. Omdat de Nederlandse wetgeving stelt dat alleen gecertificeerde archeologen/instanties deze boringen mogen uitvoeren, is het noodzakelijk dat een gecertificeerde archeoloog samen met de vrijwilligers het veld in gaat. Dit veldwerk onder begeleiding van een professional is de variant booronderzoek.⁶⁷

Figuur 3: Vrijwilligers en professionals tijdens boring van Erfgoed Gelderland. Foto door: Willem Kuipers.

De andere variant is de visuele inspectie. Met de visuele inspectie kunnen de vrijwilligers zelf op pad met een app die is ontwikkeld door Tijdlab. De app werkt met een GIS (Geografisch Informatie Systeem) om de locatie van de gebruiker te bepalen. Wanneer een gebruiker bij een structuur staat, kan hij/zij met deze app enkele eigenschappen noteren en eventueel foto's toevoegen. Door de vrijwilligers schrijfrechten te geven kunnen zij de geregistreerde structuren ook in de gaten houden voor de toekomst. Zo kunnen vrijwilligers bijvoorbeeld in de app melden dat er een mountainbike pad is aangelegd op een grafheuvel. Deze melding wordt vervolgens doorgestuurd naar de regioarcheoloog. Met deze app kunnen vrijwilligers zich inzetten voor het conserveren en controleren op ons erfgoed.⁶⁸

5.1.2 Driedelige cursus

Voordat de vrijwilligers beginnen aan het booronderzoek of de visuele inspectie, zijn zij verplicht om een driedelige cursus af te ronden. In deze cursus worden de vrijwilligers opgeleid om in het veld de archeologische structuren te lokaliseren en documenteren. Deze cursussen worden gegeven door de Universiteit Leiden en richten zich zowel op het uitvoeren van de visuele inspectie als het interpreteren

⁶⁶ Erfgoed Gelderland 2019, 1.

⁶⁷ Erfgoed Gelderland 2019, 2.

⁶⁸ Erfgoed Gelderland 2019, 2.

van bodemprofielen en verstoringen uit een boormonster. Voor het volgen van deze cursussen, is geen enkele vooropleiding of voorkennis nodig. Elke vrijwilliger die wil meedoen met het Erfgoed Gezocht project kan zich aansluiten bij deze cursussen. Na afloop van de cursussen is elke vrijwilliger in staat om mee te draaien met het veldwerk; zij het de zelfstandige visuele inspectie of het booronderzoek onder begeleiding.⁶⁹

5.1.3 Betrouwbaarheidsindex

De structuren die door de vrijwilligers zijn gemarkeerd in het veld, worden getest op betrouwbaarheid door middel van een steekproef. Bijvoorbeeld, wanneer een structuur is aangewezen door vijftien mensen als een grafheuvel, hoe groot is de kans dat het daadwerkelijk een grafheuvel is? En hoe groot is de kans als acht mensen een structuur aanwijzen? Om inzicht te krijgen in de betrouwbaarheid van de data van de burgerwetenschappers, zullen in een aantal deelgebieden de structuren die gemarkeerd waren door de burgerwetenschappers worden gecontroleerd door experts. Met deze steekproef kan een betrouwbaarheidsindex worden opgesteld voor de data over de hele Veluwe. Hiermee kan de data van de vrijwilliger bruikbaar worden voor wetenschappelijk onderzoek en beleid op de Veluwe.⁷⁰

5.1.4 Gemeentelijke en regioarcheologen

Gemeentelijke en regio archeologen van de betrokken gemeenten fungeren in dit project als partners en zullen daarom betrokken zijn bij alle stadia, lopend van planning, uitvoering tot beleidsmatige implicaties van de resultaten. Om deze betrokkenheid verder te borgen leveren de gemeenten naast een financiële bijdrage ook een bijdrage in uren van de gemeentelijk archeoloog.⁷¹

5.2 Het draaiboek

In dit hoofdstuk zijn tot nu toe de plannen van fase 2 weergegeven. Zoals beschreven staat in de inleiding, is de opdracht om een draaiboek op te stellen die de uitvoering van fase 2 zal ondersteunen. In een draaiboek, ook wel scenario genoemd, staat beschreven welke activiteiten zullen plaatsvinden, wanneer ze beginnen/eindigen en wie verantwoordelijk is voor welke taak. Het draaiboek is er om zoveel mogelijk discussie te voorkomen over wie wat moet doen tijdens het evenement.⁷²

In het komende onderdeel worden de huidige praktische en organisatorische onderdelen van fase 2 uitgelicht. Dit zijn namelijk de onderdelen die in het draaiboek moeten worden vertaald. Hoe en wanneer moet een partij een andere partij benaderen? Wat is de exacte rolverdeling van elke partij? Welke verantwoordelijkheid ligt op wiens schouders? Ook is het belangrijk om de doelgroep van het draaiboek te achterhalen. Wie is de lokale coördinator waarvoor het draaiboek wordt geschreven en wat zijn de exacte taken van deze coördinator?

Deze vragen (en meer) zijn behandeld in diverse gesprekken met de projectmedewerkers van Erfgoed Gezocht. Deze gesprekken zijn in 2020 en 2021 gevoerd met de projectleider Eva Kaptijn, projectmedewerker Roel Kramer en opdrachtgever Maarten Wispelwey. In verband met het Covid-19 virus is in 2020 besloten om de plannen voor het veldwerk uit te stellen naar 2021. In het begin van 2021 zijn er weer nieuwe plannen ontwikkeld met het oog op veldwerk voor de zomer of herfst van dat jaar. Door deze nieuwe plannen kon het draaiboek worden ingevuld. Hieronder staan de

⁶⁹ Erfgoed Gelderland 2019, 4.

⁷⁰ Erfgoed Gelderland 2019, 3.

⁷¹ Erfgoed Gelderland 2019, 7.

⁷² Grit/Gerritsma 2020, 138.

notulen van de gesprekken die van belang waren om de exacte inhoud van het draaiboek te schrijven.

5.2.1 Notulen gesprekken

In fase 1 van Erfgoed Gezocht kwam naar voren dat heel veel vrijwilligers vagen, opmerkingen en suggesties hadden over het project. Omdat een goede communicatie cruciaal is tussen de burgerwetenschappers en de projectmedewerkers is besloten om een vrijwilligerscoördinator in te zetten voor fase 2. Het draaiboek zal specifiek geschreven worden voor deze coördinator. De coördinator wordt ingezet voor zowel de visuele inspectie als het booronderzoek. Daarom zal er een tweeledig draaiboek worden geschreven waarin de taken van de coördinator voor beide veldwerk varianten worden beschreven.

De coördinator zal in beide veldwerk varianten als tussenpersoon fungeren tussen de projectleider Eva Kaptijn en de vrijwilligers. Hij of zij wordt voornamelijk uit archeologische werkgroepen geworven en woont bij voorkeur dicht bij het deelgebied waarin veldwerk zal plaatsvinden. Er zullen dus meerdere coördinatoren zijn voor verschillende deelgebieden op de Veluwe. Tevens dient de coördinator, net zoals de vrijwilligers, de driedelige cursus te hebben afgerond. De lokale coördinator zal bij voorkeur contact onderhouden met de vrijwilligers via Whatsapp. Als dit niet mogelijk is, dient de lokale coördinator contact te onderhouden via sms of E-Mail.

De Universiteit Leiden en de projectleider Eva Kaptijn zullen de volledige voorbereiding regelen voor het booronderzoek en de visuele inspectie voor Erfgoed Gezocht fase 2. Organisatorische onderdelen zoals het aanvragen van vergunningen, hoeven dan niet te worden opgenomen in het draaiboek.

5.2.2 Rol van een lokale coördinator visuele inspectie

Voor de visuele inspectie is bedacht om de vrijwilligers in groepen in te delen van circa vijf personen. Voor elke groep wordt een deelgebied toegewezen waarbinnen zij de visuele inspectie kunnen uitvoeren. Bij deze inspectiedagen zullen de vrijwilligers gebruikmaken van een app die ontwikkeld is door Tijdlab. Deze app is web-based. Dat houdt in dat men de app opent via hun internetbrowser. Hierdoor kan de app gedeeld worden met een URL-link en hoeft niemand iets te downloaden op hun telefoon.

Wanneer een vrijwilliger met de app het veld in wilt gaan, dient hij of zij dit te melden aan de lokale coördinator. De lokale coördinator speelt dit vervolgens door naar mevr. Kaptijn, de betreffende gemeenteambtenaar en de boswachter. Deze partijen moeten op de hoogte worden gesteld wanneer een vrijwilliger het veld in gaat omdat deze vrijwilliger in enkele gevallen buiten de bospaden moet treden voor de visuele inspectie. Contactgegevens van de boswachter en de gemeenteambtenaar zullen door mevr. Kaptijn te zijner tijd worden aangeleverd. Ook zal de lokale coördinator vragen en problemen van de vrijwilligers beantwoorden en doorspelen naar mevr. Kaptijn. Zodoende zal mevr. Kaptijn niet overspoeld raken door de vragen en opmerkingen van elke individuele vrijwilliger.

5.2.3 Rol van een lokale coördinator booronderzoek

Voor het onderdeel booronderzoek is besloten om de coördinator minder verantwoordelijkheid te geven dan bij de visuele inspectie. Ook hier krijgt de coördinator een groep van circa 5 burgerwetenschappers aangewezen. Voor het booronderzoek zullen specifieke boordagen worden georganiseerd door mevr. Kaptijn en de Universiteit Leiden. De burgerwetenschappers zullen te zijner tijd door mevr. Kaptijn worden uitgenodigd voor de boordagen. Tijdens het booronderzoek zouden wellicht ook studenten van de Universiteit aanwezig zijn om veldwerkervaring op te doen. Hoewel deze plannen nog in ontwikkeling zijn, is al wel besproken om het draaiboek alvast te schrijven aan de hand van deze informatie.

Wederom treedt de lokale coördinator in deze variant op als tussenpersoon. Omdat alle organisatorische onderdelen rondom de boordagen al door de projectmedewerkers zijn geregeld, is de taak van de lokale coördinator vooral om overzicht te houden over de vrijwilligers en om als eerste aanspreekpunt te fungeren. Ook tijdens de boordagen zelf zal de coördinator aanwezig zijn, voor zover het kan. Ook hier zal hij de vrijwilligers zoveel mogelijk begeleiden tijdens het veldwerk.

Hoofdstuk 6: Het draaiboek in de archeologie

6.1 Introductie

In het vorige hoofdstuk werd een overzicht geschetst van de beoogde werkzaamheden van het Erfgoed Gezocht project fase 2. Er zijn geen officiële richtlijnen of regels voor het schrijven van het draaiboek voor het Erfgoed Gezocht project. Daarom wordt in dit hoofdstuk een poging gedaan om het draaiboek te positioneren in het archeologische werkveld. Archeologisch onderzoek wordt sinds de nieuwe Erfgoedwet per 2016 uitsluitend uitgevoerd door gecertificeerde bedrijven of organisaties. Wanneer er een nieuwe opdracht binnenkomt bij een archeologische instantie volgt doorgaans een standaard proces die beschreven wordt in de AMZ-cyclus. In de KNA (Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) staan alle deelprocessen en minimale vereisten beschreven ten behoeve van het uitvoeren van een archeologisch onderzoek.

Als eerste is gekeken naar de huidige gestandaardiseerde manier van werken in de archeologie zoals beschreven in de AMZ-cyclus en protocollen opgenomen in de KNA. Vervolgens wordt deze manier van werken vergeleken met het Erfgoed Gezocht project en draaiboek. Tot slot zal het draaiboek worden vergeleken met drie producten die gebruikt worden in het werkveld. Door het draaiboek te baseren (waar het kan) op producten en protocollen die zijn opgenomen in de KNA kan de kwaliteit van het draaiboek worden geborgd. Maar door ook de verschillen te duiden worden ook de keuzes met betrekking tot de inhoud en opmaak van het draaiboek verantwoord.

6.2 AMZ-cyclus

Een archeologisch onderzoek begint doorgaans met een bureauonderzoek. Het doel van dit onderzoek is om zoveel mogelijk informatie te verzamelen over het gebied waarin (mogelijk) gegraven gaat worden. Deze informatie kan worden gehaald uit bijvoorbeeld literatuur, kaartmateriaal, archeologische rapporten en open internetbronnen. Naar aanleiding van het bureauonderzoek komt een gespecificeerde verwachting waarmee kan worden besloten of een inventariserend veldonderzoek nodig is.⁷³

Het doel van inventariserend onderzoek is het toetsen van de bevindingen uit het bureauonderzoek. Er zijn drie vormen van een inventariserend onderzoek. Elke vorm heeft andere doel- en vraagstellingen waardoor het veldwerk in iedere vorm anders benaderd moet worden. Deze vormen zijn:

- **Verkennd:** In deze vorm wordt onderzocht of de opbouw van de bodem of het landschap geschikt is voor geweest voor bewoning.⁷⁴
- **Karterend:** In deze vorm van booronderzoek wordt de nadruk gelegd op het opsporen van een vindplaats in een geselecteerd gebied.⁷⁵
- **Waarderend:** In een waarderend onderzoek is meestal al de aanwezigheid van een vindplaats meestal al vastgesteld. Soms is ook al bekend waar de vindplaats zich (gedeeltelijk) bevindt. Het doel van een waarderend onderzoek is om vervolgens de exacte omvang van de vindplaats vast te stellen.⁷⁶

Daarnaast zijn er nog twee varianten van een Inventariserend onderzoek: Inventariserend Veldonderzoek Proefsleuven (IVO-P) en Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O). Bij een IVO-P

⁷³ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed s.a. E.

⁷⁴ SIKB 2018, 5.

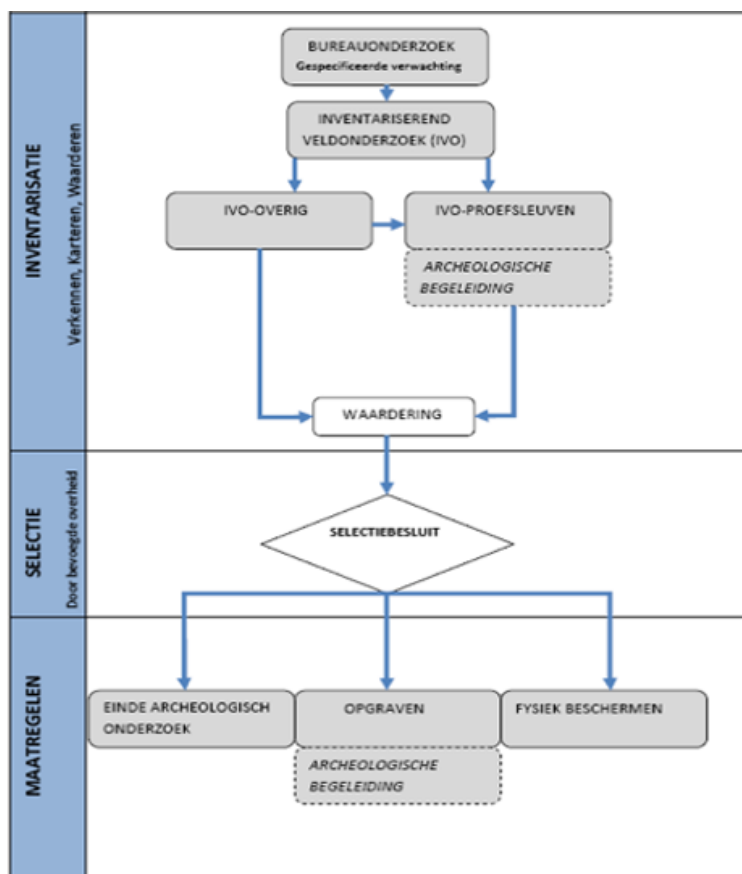
⁷⁵ SIKB 2018, 5.

⁷⁶ SIKB 2018, 5.

wordt er in het veld proefsleuven of proefputten gegraven.⁷⁷ Proefsleuven worden doorgaans alleen gebruikt bij een waarderend of karterend onderzoek. Dit type onderzoek is vrij destructief, maar kan tegelijkertijd meer informatie opleveren dan een boring. Zo kan een proefsleuvenonderzoek de aanwezigheid van sporen vaststellen evenals een duidelijk profiel schetsen. Ook is de trefkans van vondsten hoger vanwege het grotere volume dat wordt onderzocht.

Een IVO-O omvat meerdere methodes om de ondergrond in kaart te brengen. Een IVO-O kan worden ingezet voor zowel een verkennend, karterend of waarderend onderzoek. De verschillende methodes voor een IVO-O zijn, maar niet gelimiteerd tot, booronderzoek, geofysisch onderzoek, grondradaronderzoek of elektrisch weerstandonderzoek.⁷⁸ Het voordeel aan dit onderzoek is dat het veel minder destructief is ten opzichte van een proefsleuvenonderzoek. Daarnaast zijn de kosten voor een IVO-O een stuk lager dan een IVO-P.

Nadat alle gegevens van het inventariserend onderzoek zijn gedocumenteerd, worden ze gewaardeerd op hun beleevingswaarde, fysieke kwaliteit en inhoudelijke waarde. In het rapport wordt toegelicht of de vindplaats behoudswaardig is of niet. Op basis hiervan kan een selectieadvies worden gegeven: vindplaats in situ behouden, opgraven of het gebied vrijgeven voor graafwerkzaamheden.⁷⁹ Zie figuur 4.

Figuur 4: AMZ-cyclus. Bron: SIKB 2018: Protocol 4002 Bureauonderzoek, 4.

⁷⁷ SIKB 2018, 6.

⁷⁸ SIKB 2018, 4.

⁷⁹ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed s.a. G.

6.3 Erfgoed Gezocht project

In veel gevallen wordt pas archeologisch onderzoek uitgevoerd als er verstorende graafwerkzaamheden zullen plaatsvinden. Voornamelijk in deze gevallen kan de AMZ-cyclus duidelijkheid geven aan de opdrachtgever en kwaliteit verzekeren voor de uitvoerende archeologen. Omdat het Erfgoed Gezocht project een initiatief is van Erfgoed Gelderland en de Universiteit Leiden, is het proces iets anders verlopen dan de AMZ-cyclus zoals die hierboven wordt toegelicht. Toch zijn er grote overeenkomsten. Fase 1 van het Erfgoed Gezocht project kan heel goed vergeleken worden met het bureauonderzoek. In deze fase van het project hebben de burgerwetenschappers meegeholpen met het opsporen van zoveel mogelijk potentiële archeologische structuren, en daarmee nieuwe informatie. Fase 2 van het Erfgoed Gezocht project lijkt op dat van een inventariserend onderzoek. In deze fase wordt getoetst of de structuren uit fase 1 ook daadwerkelijk van een archeologische aard zijn. Het draaiboek dat voor Erfgoed Gezocht wordt geschreven zal grote overlopen hebben met het Plan van Aanpak (PvA) voor een inventariserend onderzoek (VS01). Net zoals in een draaiboek, dient het PvA ervoor om gedetailleerd te beschrijven welke werkwijze wordt gebruikt bij de uitvoering van een project.⁸⁰ Het PvA wordt in de volgende alinea nader toegelicht.

6.4 Plan van Aanpak VS01

In een inventariserend onderzoek wordt in enkele gevallen een PvA geschreven. In dit PvA wordt gedetailleerd beschreven welke werkwijze wordt gebruikt bij de uitvoering van een project. Doorgaans is het PvA een praktische vertaling van de onderdelen in het PvE (Plan van Eisen). Het PvA kan daarom gebruikt worden als een handleiding voor het onderzoek in het veld. In de KNA staat beschreven welke onderdelen een PvA voor een inventariserend onderzoek minimaal moet bevatten:⁸¹ Zie tabel 2.

Tabel 2: Onderdelen Plan van Aanpak (VS01). Bron: SIKB 2018: Protocol 4003 inventariserend onderzoek, 23.

Onderwerp	Kwaliteitseis(en)
Administratieve gegevens	- Zie kwaliteitseisen aan administratieve gegevens conform VS05.
Inleiding	Probleemformulering van het onderzoek met verwijzing naar: - Standaardrapport bureauonderzoek, al dan niet geïntegreerd met PvE. - Gespecificeerde verwachting uit bureauonderzoek. - PvE (bij IVO-P). - Standaardrapport(en) IVO uit eerdere onderzoeken, inclusief selectieadvies of advies tot aanvullend onderzoek. - Beschrijving van specialistische onderzoeksgebieden die (op basis PvE of op basis van inschatting KNA Archeoloog / KNA Prospector) in het onderzoek zijn betrokken, naar periode, regio en thematiek.
Namenlijst	- Alle bij de uitvoering van het onderzoek betrokken partijen. - De beoogde uitvoerders van het onderzoek. - Aanspreekpunten, functies en verantwoordelijkheden. - Onderaannemers.
Plan van overleg	- Planning overlegstructuur tussen opdrachtgever en uitvoerder.

⁸⁰ SIKB 2018, 23.

⁸¹ SIKB 2018, 23.

Uitvoeringsplan veldwerkzaamheden	- Plan voor de uitvoering van werkzaamheden in het veld, inclusief eventuele voorstellen voor PvA Specialistisch onderzoek (zie SP01). - Beschrijving van de werkzaamheden, de onderzoeksopzet en methode (conform PvE indien aanwezig) en de eventueel in te zetten specialistische onderzoekstechnieken.
Planning	- De fasering van het onderzoek (verkenkend, karterend en/of waarderend onderzoek) en de te leveren producten of diensten per fase: inzet, tijd en middelen.
Monsternameplan	- Plan voor het nemen van monsters (conform PvE indien aanwezig). - Planning van te nemen monsters gebaseerd op advies specialisten en voor IVO-proefsleuven op het PvE (per relevante categorie). - Actieplan in geval van bijzondere omstandigheden (bijvoorbeeld raadplegen ter zake deskundig specialist). Zie ook SP01.
Vergunningen	- Moeten aanwezig zijn / raadpleegbaar zijn, indien afgegeven.
Risicoanalyse	- Moet aanwezig zijn.
Veiligheidsplan	- Moet aanwezig zijn.

6.5 Voorbeeld PvA's

Er is een korte analyse gedaan van drie PvA's uit het werkveld om deze vervolgens te vergelijken met het draaiboek. Het doel hiervan is om inzicht te krijgen hoe het PvA zich verhoudt tot het draaiboek. Welke onderdelen staan in deze PvA's die wel/niet meegenomen worden in het draaiboek? In de komende alinea's wordt een poging gedaan om deze vraag te beantwoorden.

Het eerste PvA is in 2010 geschreven voor een proefsleuvenonderzoek door Grontmij in Noord-Holland.⁸² Het tweede PvA is van MUG ingenieursbureau.⁸³ Dit plan is opgesteld in 2016 voor een inventariserend booronderzoek in Delft. Het derde PvA is in 2017 geschreven door Antea group voor een proefsleuvenonderzoek in de gemeente Alphen-Chaam.⁸⁴ Wat opvalt is dat alle documenten de onderdelen uit de KNA hebben overgenomen als hoofdstukindeling. Echter zitten er verschillen in de uitwerking van de onderdelen. Zo heeft het PvA van Antea alle onderdelen uitgewerkt in tabellen, waarbij in het PvA van Grontmij en MUG ingenieursbureau de onderdelen in tekst zijn uitgewerkt. Ook het gebruik van figureren en afbeeldingen verschillen sterk tussen de PvA's. Zo is Grontmij in vergelijking veel uitgebreider in het gebruik van figuren en afbeeldingen dan Antea en MUG ingenieursbureau. Ook in de tekst wordt in het PvA van Grontmij veel meer achtergrondinformatie gegeven en projectplannen uitgebreider beschreven dan de andere twee PvA's.

6.5.1 Verschillen en overeenkomsten met het draaiboek

Het grootste verschil tussen deze drie PvA's en het draaiboek heeft te maken met het doel en de doelgroep waarvoor het geschreven is. Het doel van het draaiboek is om enkel één specifiek persoon (de lokale coördinator) in het Erfgoed Gezocht project te ondersteunen met zijn/haar taken. De doelgroep is daarmee ook gezet op deze lokale coördinator, die waarschijnlijk geen professional is in het archeologisch werkveld. Een PvA wordt doorgaans juist wel geschreven voor professionals in het

⁸² Jansen/Hakvoort 2010.

⁸³ de Roller 2016.

⁸⁴ Colijn 2017.

archeologische werkveld. Daarnaast, in tegenstelling tot het draaiboek, beschrijft en verantwoordt het PvA wél alle beoogde veldwerkzaamheden van een project.

In hoofdstuk 3 is genoemd dat onder sommige professionals de angst speelt dat *citizen science* projecten onbetrouwbare data produceren. Daarom zal de vormgeving van het draaiboek lijken op de vormgeving van een PvA. Doordat het draaiboek lijkt op een PvA wordt de kwaliteit van het draaiboek geborgen. Omgedraaid heeft dit ook voordelen: omdat het PvA lijkt op het draaiboek, worden de vrijwilligers en de lokale coördinator geïntroduceerd aan de “echte” archeologische manier van werken. Hieronder staat beschreven welke onderdelen uit de PvA’s en de KNA wel/niet in het draaiboek worden opgenomen.

Vormgeving algemeen

In overleg met de opdrachtgever is besloten om de inhoud het draaiboek voornamelijk weer te geven in tekst, zoals in het PvA van Grontmij. Een verkorte versie van de visuele inspectie en het booronderzoek wordt in het draaiboek weergegeven in een tabel, net zoals in het PvA van Antea. De lokale coördinator moet het draaiboek na afronding van de driedelige cursus snappen. Echter is de lokale coördinator geen professional en zal daarom het draaiboek niet te technisch worden vormgegeven/geschreven. Zo zal in het draaiboek de onderdelen van de KNA niet concreet als hoofdstuktitels worden opgenomen, zoals in de drie PvA’s hierboven. De hoofdstukindeling van het draaiboek zullen zo begrijpelijk en overzichtelijk mogelijk worden opgesteld. Tot slot is besloten om het draaiboek niet op te maken met afbeeldingen en figuren. De bedoeling is dat het draaiboek de inhoud zo kort en zo duidelijk mogelijk communiceert zodat afbeeldingen en figuren overbodig zullen worden.

Administratieve gegevens

Het onderdeel van de administratieve gegevens in de KNA wordt niet opgenomen in het draaiboek. In dit onderdeel wordt in de PvA’s het projectnummer vernoemd evenals coördinaten, gemeenten, toponiemen en meer. Deze onderdelen zijn niet van toepassing op het draaiboek en daarom worden deze er uit gelaten.

Inleiding

In het draaiboek wordt een inleiding geschreven om de lokale coördinatoren te verwelkomen en de opzet van de het draaiboek te doorlopen. In de PvA’s kwamen in de inleiding het vooronderzoek, aanleiding en probleemformulering aan bod. Het is de bedoeling dat de lokale coördinatoren voordat zij het draaiboek in handen krijgen al op de hoogte zijn van het vooronderzoek en het doel van dit project. Deze onderwerpen worden namelijk uitgelegd in de driedelige cursus die elke vrijwilliger en coördinator moet afronden voordat zij mogen beginnen met het veldwerk.

Namenlijst

In het draaiboek komt een namenlijst waar de lokale coördinator eventueel contact op zou moeten nemen. Denk hierbij aan projectmedewerkers, terreineigenaren of het bevoegd gezag van een gemeente/regio. In overleg met de opdrachtgever worden deze personen geïnventariseerd (zie hoofdstuk 7).

Plan van overleg

Het plan van overleg wordt in het draaiboek in feite de belangrijkste inhoud. De coördinator dient als tussenpersoon tussen de vrijwilligers, de projectmedewerkers en het bevoegd gezag. Het is daarom voor de coördinator van belang om middels dit draaiboek inzicht te krijgen wanneer, hoe en met wie hij contact op moet nemen. In de PvA’s van Antea en MUG ingenieurs was dit onderdeel niet erg uitgebreid. In deze PvA’s werden weergegeven dat er een overleg zal plaatsvinden en wie daar bij moesten zijn. In het PvA van Grontmij werd dit onderdeel veel beter toegelicht. Zo werd in dit PvA

ook toegelicht hoe er gecommuniceerd moest worden en wat er in de besprekingen naar voren moest komen. Ook in het draaiboek moet duidelijk worden voor de lokale coördinator hoe hij een persoon of organisatie benaderd en wat hij exact moet communiceren.

Uitvoeringsplan veldwerkzaamheden

Het uitvoeringsplan zal in het draaiboek niet zo uitgebreid terugkomen als in de PvA's. In de PvA's wordt bijvoorbeeld toegelicht tot hoe diep de boringen/sleuven gaan en welk veldmateriaal daarvoor wordt gebruikt. Deze informatie is voor de lokale coördinator niet primair van belang. Wel moet hij enige inzicht hebben hoe bijvoorbeeld de app werkt en hoe de burgerwetenschappers deze app gebruiken in het veld. Samen met het vorige onderdeel "plan van overleg" zal het uitvoeringsplan als stappenplan worden opgenomen in het draaiboek. Dit stappenplan zal de kern vormen van het draaiboek.

Dat gezegd hebbende, is de beschrijving van de boormethode tijdens het booronderzoek niet geheel oninteressant voor de lokale coördinator. Daarom zal deze informatie, wanneer beschikbaar, toe worden gevoegd als bijlage in het draaiboek.

Planning

De planning van het Erfgoed Gezocht fase 2 is nog in ontwikkeling. Daarom kan deze nog niet worden opgenomen in het draaiboek. Wanneer deze planning bekend is zal deze worden toegevoegd aan het draaiboek.

Monsternameplan

Het monsternameplan is niet van toepassing in het draaiboek. De bemonstering van de boring zal worden bepaald door de Universiteit Leiden en Erfgoed Gelderland. De lokale coördinator is geen professional en mag daarom ook geen veldwerk uitvoeren.

Vergunningen

Vergunningen zijn niet van toepassing in het draaiboek. Vergunningen en toestemming worden geregeld door Erfgoed Gelderland en hoeven niet opgenomen te worden in het draaiboek.

Risicoanalyse

Een risicoanalyse wordt niet expliciet opgenomen in het draaiboek. Wel wordt toegelicht met wie de lokale coördinator contact op moet nemen als iets fout gaat.

Veiligheidsplan

Een veiligheidsplan wordt niet volledig opgenomen in het draaiboek. Ook hier geldt dat de lokale coördinator wordt geïnstrueerd met wie er contact opgenomen moet worden als iets fout gaat. Wel worden de adressen van de dichtstbijzijnde ziekenhuizen op de Noord-Veluwe opgenomen in de namenlijst.

Hoofdstuk 7: De belanghebbenden in het draaiboek

7.1 Introductie

In de vorige hoofdstukken is ingezoomd van de brede theorie (Hoofdstuk 3) tot het Erfgoed Gezocht project en het draaiboek (hoofdstukken 5 en 6). In dit hoofdstuk wordt één specifiek onderdeel uitgelicht dat van groot belang is voor het draaiboek, namelijk de belanghebbenden. De lokale coördinator moet middels het draaiboek weten wie de belanghebbenden zijn die waarmee hij (eventueel) in contact moet komen gedurende de periode dat hij de vrijwilligers begeleidt. Daarnaast is een conceptversie van het draaiboek opgestuurd naar een aantal van de onderstaande belanghebbenden voor feedback (zie hoofdstuk 8). Zoals in het vorige hoofdstuk is benoemd, zullen de stakeholder in het draaiboek worden opgenomen in de tekst en in de namenlijst.

7.2 Organisatoren

7.2.1 Erfgoed Gelderland en de Universiteit Leiden

Het Erfgoed Gezocht project wordt op de Veluwe georganiseerd door Erfgoed Gelderland en de Universiteit Leiden. Deze twee partijen zullen de regie voeren over de werkzaamheden van het project. De Universiteit Leiden levert de wetenschappelijke en inhoudelijke inbreng. Vanuit Erfgoed Gelderland wordt besloten waar en wanneer het veldwerk zal plaatsvinden. De Universiteit Leiden zal de burgerwetenschappers opleiden met behulp van de driedelige cursus.

7.3 Bevoegd gezag

7.3.1 Cultuur en Erfgoedpact Noord-Veluwe

Het Cultuur- en Erfgoedpact is een samenwerkingsverband tussen de negen gemeenten: Elburg, Epe, Ermelo, Heerde, Harderwijk, Hattem, Nunspeet, Oldebroek en Putten. Deze gemeenten hebben het Erfgoed Gezocht project geholpen middels een cofinanciering en daarom wordt het veldwerk in deze gemeenten uitgevoerd. De opdrachtgever, Maarten Wispelwey, is dan ook nauw betrokken bij het pact. Alleen de gemeente Hattem doet niet mee aan het Erfgoed Gezocht project.

7.4 Terreinbeheerders

7.4.1 Staatsbosbeheer

Staatbosbeheer is een semioverheid dat het groene erfgoed in Nederland beheert en beschermt. Staatsbosbeheer beheert een gebied van circa 19.000 hectare op de Veluwe.⁸⁵ Vanuit Staatsbosbeheer komen boswachters die op de hoogte moeten blijven wanneer, waar en wie het veld in gaan voor zowel de visuele inspectie als het booronderzoek.

7.4.2 Natuurmonumenten

Natuurmonumenten is een vereniging die zich net zoals Staatsbosbeheer zich bezighoudt met het beschermen van natuurgebieden en landschappelijk erfgoed. Daarom is het van belang dat ook Natuurmonumenten op de hoogte is van de (verstorende) werkzaamheden die worden uitgevoerd in het Erfgoed Gezocht project.

7.4.3 Geldersch Landschap en Kasteelen

Geldersch Landschap en Kasteelen is een organisatie die de natuur en cultuur binnen Gelderland beschermt en beheert. Zij beschermen niet alleen kwetsbare natuurgebieden, maar zetten zich ook in voor Gelderse kastelen en landhuizen. Zij stellen dat natuur en cultuur dan ook niet los van elkaar

⁸⁵ Staatsbosbeheer 2021.

gezien kan worden.⁸⁶ Ook deze organisatie moet op de hoogte zijn van mogelijk verstorende veldwerkzaamheden die plaatsvinden op hun terreinen.

7.5 Uitvoerend

7.5.1 Historische verenigingen en archeologische werkgroepen

Verwacht wordt dat een groot deel van de vrijwilligers lid zijn van een historische vereniging en/of archeologische werkgroepen. Ook zullen de meeste lokale coördinatoren (zie hoofdstuk 8) worden geworven uit historische verenigingen en archeologische werkgroepen. Daarom worden de contactgegevens van de historische verenigingen van elke gemeente uit het pact opgenomen in het draaiboek.

7.6 Faciliterend

7.6.1 Tijdlab

Tijdlab is een bedrijf dat dat moderne technologie inzet om het verleden te verbeelden. Het bedrijf onderscheidt zich sinds 2015 door met inhoudelijke kennis, innovatieve, toegankelijke en maatwerkoplossingen te ontwikkelen.⁸⁷ In het Erfgoed Gezocht project ontwikkelen zij de app die gebruikt zal worden door de vrijwilligers.

⁸⁶ Geldersch Landschap en Kasteelen 2021.

⁸⁷ Tijdlab *s.a.*

Hoofdstuk 8: Feedback van de belanghebbenden

8.1 Introductie

Met de informatie van de vorige hoofdstukken is een conceptversie van het tweeledig draaiboek geschreven. Met name hoofdstukken 5, 6 en 7 hebben directe handvatten gegeven om een conceptversie van het draaiboek te kunnen opstellen. In hoofdstuk 5 werd de concrete inhoud van het draaiboek besproken. In hoofdstuk 6 is vastgesteld welke vormgeving werd gebruikt voor het draaiboek. Tot slot zijn in hoofdstuk 7 de belanghebbenden geïnventariseerd die werden opgenomen in de namenlijst van het draaiboek.

In overleg met de opdrachtgever is besloten om een concept van het draaiboek op te sturen naar diverse projectbetrokkenen met de vraag of zij commentaar willen geven op het concept. In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de feedback van de respondenten en wordt verantwoordt hoe het draaiboek is aangepast naar aanleiding van hun opmerkingen. De enquête bestond uit de volgende vragen:

1. Wat is uw naam? En wat is uw rol (geweest) in het Erfgoed Gezocht project?
2. Wat vond u van de opbouw van het document? Kon u het document begrijpen van A – Z?
3. Heeft u het idee dat een lokale coördinator meteen aan de slag kan na het lezen van deze draaiboeken? Waarom wel / niet?
4. Vind u dat de rol en verantwoordelijkheden van uw organisatie (of uzelf als persoon) correct is beschreven en benoemd in dit document? Zo nee, wat mist er nog?
5. Zijn er onderdelen die naar uw gevoel nog niet voldoende zijn beschreven? Zo ja, welke dan?
6. Zijn er onderdelen die voor uw gevoel nog niet zijn behandeld? Zo ja, welke onderdelen?
7. Heeft u nog andere toevoegingen, tips of opmerkingen?

8.2 Selectie belanghebbenden

De personen naar wie het draaiboek is opgestuurd zijn geselecteerd in samenwerking met de opdrachtgever. Er is gekozen om het draaiboek naar verschillende personen te sturen die verschillende rollen bekleden in het project. Zodoende komt de feedback uit meerdere invalshoeken en kan het draaiboek zodanig worden aangepast dat de inhoud van het draaiboek voor alle projectbetrokkenen duidelijk en correct is. De belanghebbenden zijn geselecteerd uit de categorieën uit het vorige hoofdstuk. Voor elke categorie zijn twee personen uitgekozen, met uitzondering op de faciliterende belanghebbende (Tijdlab). Ook is ervoor gekozen om het draaiboek niet op te sturen naar de categorie “terreineigenaren”. Dit is besloten omdat het nog te onzeker is met welke contactpersoon vanuit deze categorie de lokale coördinator zal samenwerken. Hieronder zijn de belanghebbenden opgesomd waar het draaiboek naar is opgestuurd.

Uitvoerend (potentiële coördinatoren)

- Dick van Wijngaarden
- Jan Vosselman

Organisatoren

- Eva Kaptijn
- Roel Kramer

Bevoegd gezag

- Maurice Wery (Cultuur- en Erfgoedpact Noord-Veluwe)
- Maarten Wispelwey

8.3 Response

Van de zeven personen waar het concept is opgestuurd, hebben zes feedback gegeven. De enige persoon die geen feedback heeft kunnen geven, was Roel Kramer van Erfgoed Gelderland. De heer Kramer heeft een E-Mail gestuurd waarin hij afzag om feedback te geven vanwege zijn werkdruk op dat moment. In overleg met de opdrachtgever werd besloten dat de feedback van mevr. Kaptijn zal voldoen als reactie vanuit de organisatoren.

8.4 De Feedback

De enquêtevragen met feedback per persoon staat weergegeven in de tabellen hieronder. In deze tabellen zijn de opmerkingen overgenomen exact zoals elke respondent die heeft toegestuurd. De opmerkingen zijn dus niet aangepast op taal of spelling. Onder elke tabel wordt in tekst gereageerd op de feedback en verantwoord welke feedback is meegenomen in het draaiboek. De aard van de opmerkingen van de respondenten verschillen sterk. Zo zijn er opmerkingen over de inhoud, vormgeving, projectontwerp en taal. Ook zijn er vragen gesteld over het project of zijn er voorstellen gedaan. Een enkele van deze opmerkingen, vragen en voorstellen kunnen niet direct worden beantwoord omdat deze meer betrekking hebben tot het projectontwerp wat nog in ontwikkeling is. Hieronder is dan ook zo volledig mogelijk gereageerd op de feedback en zoveel mogelijk opmerkingen opgenomen in het draaiboek.

Mevrouw Kaptijn en dhr. Wispelwey hebben het stuk van feedback voorzien in het Word document en dat geretourneerd. Dat verklaart waarom de opzet hieronder van deze twee personen net wat anders is dan de rest. De conceptversie en de verbeterde versie van het draaiboek zijn te vinden in de bijlagen.

8.5 Opmerkingen en aanpassingen

Als eerst worden de opmerkingen van mevr. Kaptijn behandeld. Zij heeft de meeste inhoudelijke feedback gegeven en het stuk heeft ook de meeste aanpassingen ondervonden door haar commentaar. Wat opviel is dat veel van haar opmerkingen overeen kwamen met die van andere respondenten. Dat is ook de reden waarom haar feedback als eerste wordt behandeld.

Vanwege de grote hoeveelheid feedback die mevr. Kaptijn heeft gegeven, is gekozen om geen tabel te maken van haar commentaar. Hieronder wordt direct in tekst beschreven welke belangrijke punten zij heeft genoemd en hoe het draaiboek daarop inhoudelijk is aangepast. Kleine aanpassingen naar aanleiding van Eva's feedback, zoals het aanpassen van een titel of een extra zin toevoegen, worden hier niet in meegenomen. De volledige feedback van de andere participanten worden wel in een tabel weergegeven en nader toegelicht zoals staat beschreven in de vorige paragraaf.

Het wordt aangeraden om het concept draaiboek in de bijlage 2 door te lezen. Met name het eerste hoofdstuk van het draaiboek geeft inzicht in hoe het draaiboek is opgebouwd en uit welke onderdelen deze bestaat. Met deze kennis worden opmerkingen en aanpassingen die aan bod komen in het onderstaande stuk beter begrepen.

8.5.1 Feedback Eva Kaptijn

In beide draaiboeken is de stap "Tijdlab app installeren en downloaden" (stap 2) opgenomen. Volgens Eva kon deze stap in het eerste draaiboek (de visuele inspectie) beter omgedraaid worden met stap 1: "controleren van de aangereikte data". Het probleem is dat hier een fout is gemaakt. Tijdens het schrijven van het concept draaiboek is vergeten dat de app *web-based* is. Dit is aangepast door het kopje te verwijderen uit beide draaiboeken.

Ook had Eva een opmerking over stap 3: “inloggen in de Tijdlab app”. Dit kopje moest volgens haar verplaatst worden naar de uitvoerende fase omdat de app immers alleen in het veld wordt gebruikt. Het oorspronkelijke idee was dat de coördinator in deze stap checkt of de app voor hem correct werkt. Deze stap leidt tot verwarring en is daarom verwijderd. Toch moet de coördinator checken of de app voor hem werkt. Daarom is in stap 1 een kopje opgenomen waarin de coördinator checkt of de app de juiste kaarten en de juiste grafheuvel- of houtskoolmeilermarkeringen bevat.

In de verkorte versies van beide draaiboeken was een kolom “opmerkingen” opgenomen. Eva stelt voor om in deze kolom een korte beschrijving van de taken weer te geven. Uiteindelijk is hier niet voor gekozen vanuit de overweging dat er teveel dubbele data zou komen te staan tussen de verkorte en de langere draaiboeken.

In het draaiboek ‘booronderzoek’ komt naar voren dat de coördinator wellicht iets te veel verantwoordelijkheid heeft gekregen. Daarom is ervoor gekozen om de coördinator een minder actieve rol te laten spelen bij het veldwerk. De taken van de coördinator zijn beperkt tot het fungeren als een contactpersoon/tussenpersoon voor de vrijwilligers en mevr. Kaptijn of de Universiteit Leiden. Zo is stap 5: ‘vrijwilligers informeren’ ingekort en aangepast zodat de coördinator niet de vrijwilligers hoeft in te lichten waar en wanneer het veldwerk gaat plaatsvinden. Deze verantwoordelijkheid wordt namelijk overgenomen door mevr. Kaptijn. De oude inhoud van stap 5 is wel opgenomen in het draaiboek ‘visuele inspectie’ als optionele stap om een gezamenlijke inspectiedag te organiseren.

In het draaiboek ‘booronderzoek’ staat in de laatste stap beschreven dat de coördinator een vragenlijst dient op te sturen waarin de vrijwilligers hun ervaringen en meningen over het project kunnen delen. Deze vragenlijst is op aanraden van Eva ook in het draaiboek ‘visuele inspectie’ gezet.

8.5.2 Feedback Maarten Wispelwey

Context	Opmerking
De zin: “...hoeveel vrijwilligers per keer met u het veld in gaan.”	Men gaat ook zonder coordinator het veld in. Maar niet zonder dat hij het weet
De zin: “... kunt u met de vrijwilligers...”	Kunnen de vrijwilligers
De zin: “...zullen deze structuren verdwijnen ...”	Automatisch
Extra zin toevoegen	zo is bij te houden welke relicten nog bezocht moeten worden.
De zin: “...bruin, groen en geel onderscheidt ...”	Onderscheiden
De zin: “...op de hoogte worden gesteld...”	moeten worden gesteld
De zin: “...soepel mogelijk kan verlopen...”	Weg
De zin: “...de terreineigenaar houden .”	dient te houden
De zin: “...vrijwilliger pad gaat...”	op pad
De zin: “... dient u als coördinator...”	is wel dwingend en belastend. Voorstel: dient u zo goed mogelijk bereikbaar te zijn voor....
De zin: “Wanneer uw termijn als coördinator afloopt...”	Termijn? Of als de inspectie van een deelgebied afgerond is?
Extra zin toevoegen	Neem ook wat op over teken. Dat men zich ‘s-avonds goed nakijkt op teken.
Bestaande zin aanvullen	En leider Universiteit?
Stakeholder in de namenlijst twee keer opgenomen	Staat er dubbel in

Tabel 3: Feedback Maarten Wispelwey.

8.5.3 Verbeteringen en reactie op dhr. Wispelwey

Wat bij de feedback van dhr. Wispelwey voornamelijk naar voren kwam waren taal- en stijlfouten en aanvullingen om een zin te verduidelijken. Alle opmerkingen van dhr. Wispelwey zijn verwerkt in het draaiboek.

8.5.4 Feedback Jan Vosselman

Enquêtevraag	Antwoord
Wat is uw naam? En wat is uw rol (geweest) in het Erfgoed Gezocht project?	Jan Vosselman vanuit Erfgoed Gelderland naar grafheuvels, houtskoolmeilers en Celtic fields gezocht op de PC voor de Veluwe en Utrechtse Heuvelrug. Een aantal keren mee geweest bij Epe, het Loo en Ermelo, het veld in bij onderzoek van grafheuvels en houtskoolmeilers..
Wat vond u van de opbouw van het document? Kon u het document begrijpen van A – Z?	het document heeft een duidelijke opgebouwde structuur. Mijn vraag is: Als vrijwilligers zich opgegeven hebben welke informatie hebben zij dan vooraf gekregen.
Heeft u het idee dat een lokale coördinator meteen aan de slag kan na het lezen van deze draaiboeken? Waarom wel / niet?	Ik denk wel dat een coördinator aan de gang kan met deze informatie. Zoals hierboven aangegeven is het wel belangrijk dat de coördinator weet welke informatie de vrijwilligers vooraf hebben ontvangen. Eventueel een bijlage toevoegen met vrijwilligers informatie (ook een stappenplan) en duidelijk wat wel en wat niet van ze verwacht wordt.
Vindt u dat de rol en verantwoordelijkheden van uw organisatie (of uzelf als persoon) correct is beschreven en benoemd in dit document? Zo nee, wat mist er nog?	De grote lijn is duidelijk. In het kader van de Arbo wet lijkt mij dat die verantwoordelijkheid ook vermeld dient te worden.
Zijn er onderdelen die naar uw gevoel nog niet voldoende zijn beschreven? Zo ja, welke dan?	Bij de contacten staat o.a. boswachters, kun je voor voor calamiteiten een nummer krijgen van bijvoorbeeld een boswachter want gemeentehuizen zijn niet altijd te bereiken. In het kader van veiligheid is de organisator verantwoordelijk voor het veilig uit kunnen voeren van het (vrijwilligers)werk. Het betekent dat de coördinator daarin ook een belangrijke rol heeft. zie boven.
Zijn er onderdelen die voor uw gevoel nog niet zijn behandeld? Zo ja, welke onderdelen?	ik denk dat ik alles benoemd heb.
Heeft u nog andere toevoegingen, tips of opmerkingen?	Misschien vermelden in het kader van de veiligheid dat ook vrijwilligers altijd met twee personen het veld ingaan en dit melden (met tijdstip) bij de coördinator.

Tabel 4: Feedback Jan Vosselman.

8.5.5 Verbeteringen en reactie op dhr. Vosselman

In de feedback van dhr. Vosselman begint hij met de opmerking: Welke informatie hebben de vrijwilligers gekregen voordat het veldwerk begint. Deze informatie zal van de projectleider Eva Kaptijn komen, maar het project is nog in ontwikkeling. Daarom was het nog niet mogelijk dit exact te vermelden in het draaiboek. Wanneer deze informatie beschikbaar is zal dit worden toegevoegd als bijlage in het draaiboek.

Ook gaf dhr. Vosselman aan dat het misschien verstandig is om de nummers van boswachters te vermelden in de bijlage. In overleg met mevr. Kaptijn krijgt elke coördinator van haar een nummer toegestuurd van de boswachter van het deelgebied waarin de inspectie zal plaatsvinden. Daarom is in het draaiboek “visuele inspectie” bij stap 1: “controleren van de aangereikte data” een extra punt opgenomen waar de coördinator dient te checken of hij dit nummer ook heeft.

Tot slot gaf dhr. Vosselman de tip om vrijwilligers te adviseren om in het kader van veiligheid met twee personen het veld in te gaan. Dit advies is opgenomen in het draaiboek visuele inspectie onder stap 3: “Stel uzelf voor aan de groep”.

8.5.6 Feedback Dick van Wijngaarden

Enquêtevraag	Antwoord
Wat is uw naam? En wat is uw rol (geweest) in het Erfgoed Gezocht project?	Dick van Wijngaarden. Uitsluitend coördinator werkgroep Archeologie en leden gewezen op het project. Individueel hebben leden van de werkgroep digitaal deelgenomen.
Wat vond u van de opbouw van het document? Kon u het document begrijpen van A – Z?	Prima opbouw maar wel enorm veel informatie voor een leek op archeologisch gebied.
Heeft u het idee dat een lokale coördinator meteen aan de slag kan na het lezen van deze draaiboeken? Waarom wel / niet?	Nee, veel te technisch. Wellicht zal een toegezegde driedelige cursus wel van dienst kunnen zijn. Ook teveel werk dat op de coördinator zijn/haar schouders ligt.
Vindt u dat de rol en verantwoordelijkheden van uw organisatie (of uzelf als persoon) correct is beschreven en benoemd in dit document? Zo nee, wat mist er nog?	Ja, zeer uitvoerig.
Zijn er onderdelen die naar uw gevoel nog niet voldoende zijn beschreven? Zo ja, welke dan?	Het gebruik van een app in het veld is niet toegankelijk voor een vrijwilliger die een mobiele telefoon met pre-paid gebruikt. Niet duidelijk of er alleen leden van een archeologische werkgroep deel mogen nemen of ook buitenstaanders. De inhoud van de werkzaamheden staan ook nog niet beschreven in het draaiboek.
Zijn er onderdelen die voor uw gevoel nog niet zijn behandeld? Zo ja, welke onderdelen?	Er wordt in het draaiboek geschreven over een dagonderzoek. Vooral de oudere vrijwilligers zijn meer een ochtend of middag gewend.
Heeft u nog andere toevoegingen, tips of opmerkingen?	Veel administratieve correspondentie voor een werkgroep. Willen we dat wel? Ook teveel werk en verantwoordelijkheid voor een coördinator. Voorkeur onderzoekslocatie voor

	de werkgroep betreft, dichtbij huis. Directe omgeving Ermelo.
--	---

Tabel 5: Feedback Dick van Wijngaarden.

8.5.7 Verbeteringen en reactie op dhr. van Wijngaarden

Het eerste punt die dhr. van Wijngaarden aansnijdt is dat het draaiboek heel veel informatie bevat voor een leek. Helaas is geen ruimte gevonden om het draaiboek in te korten zonder dat er cruciale stappen worden verwijderd. Daarbij wordt het draaiboek pas verspreid nadat de vrijwilligers en de lokale coördinatoren de driedelige cursus heeft gevolgd. Na deze cursus zal de lokale coördinator instaat zijn om het draaiboek te behappen.

Vervolgens geeft dhr. van Wijngaarden het advies dat er wellicht te veel verantwoordelijkheid op de schouders van de coördinatoren ligt. Dit is toevallig al besproken en aangepast na de feedback van mevr. Kaptijn waarin de coördinator, met name in het draaiboek “booronderzoek”, een meer passieve rol heeft gekregen.

Ook merkt dhr. van Wijngaarden op dat vrijwilligers met een prepaid telefoonkaart niet de app kan gebruiken. Omdat de app web-based is zou dit in theorie gewoon moeten kunnen mits zij voor internet hebben betaald. Mocht dat niet het geval zijn, ligt die verantwoordelijkheid bij de projectleider en kan draaiboek daar momenteel niet op worden aangepast.

Ook komt de vraag naar boven of alleen leden van de werkgroep mogen deelnemen aan het project. Dit is niet geval en in het draaiboek is de intro een zin aangepast naar: “Iedereen die geïnteresseerd is in het uitvoeren van veldwerk moet zich eerst aanmelden op de Erfgoed Gezocht website.”

In het draaiboek van de visuele inspectie is bij stap 7: “Gezamenlijk het veld in” een stukje opgenomen waarin de coördinator een gezamenlijke veldwerkdag niet langer laat duren dan een dagdeel. Dit is naar aanleiding van de opmerking dat “vooral oudere vrijwilligers een ochtend of middag” gewend zijn.

De heer van Wijngaarden geeft ook het advies dat onderzoekslocaties bij voorkeur in de buurt liggen van de coördinatoren. Zoals in het vorig hoofdstuk was beschreven, wordt hier wel rekening mee gehouden.

Tot slot geeft dhr. van Wijngaarden de feedback dat er te weinig concrete werkzaamheden zijn opgenomen in het draaiboek. De focus van het draaiboek ligt inderdaad op het organisatorische werkzaamheden voor een coördinator. De daadwerkelijke veldwerkzaamheden worden besproken in de cursussen die worden gegeven door de Universiteit Leiden. De inhoud van deze cursussen zullen, wanneer deze beschikbaar zijn, worden bijgevoegd als bijlage in het draaiboek.

8.5.8 Feedback Maurice Wery

Enquêtevraag	Antwoord
Wat is uw naam? En wat is uw rol (geweest) in het Erfgoed Gezocht project?	Maurice Wery, secretaris Cultuur en Erfgoed Pact Noord Veluwe
Wat vond u van de opbouw van het document? Kon u het document begrijpen van A – Z?	ja, heldere opbouw. Veel tekst, misschien moeite waard om de tekst in te dikken
Heeft u het idee dat een lokale coördinator meteen aan de slag kan na het lezen van deze draaiboeken? Waarom wel / niet?	ja in principe wel, beetje afhankelijk van capaciteiten van de lokale coördinator. Ook omgang met moderne media is eigenlijk wel

	een vereiste. Alleen op dat punt al kan je een hoop vragen verwachten
Vindt u dat de rol en verantwoordelijkheden van uw organisatie (of uzelf als persoon) correct is beschreven en benoemd in dit document? Zo nee, wat mist er nog?	nvt
Zijn er onderdelen die naar uw gevoel nog niet voldoende zijn beschreven? Zo ja, welke dan?	nvt
Zijn er onderdelen die voor uw gevoel nog niet zijn behandeld? Zo ja, welke onderdelen?	Hebben de coördinatoren al informatie gehad over het project als geheel?
Heeft u nog andere toevoegingen, tips of opmerkingen?	Spelling: Puttens Historisch Genootschap. Iets meer vormgeving om de leesbaarheid te vergroten

Tabel 6: Feedback Maurice Wery.

8.5.9 Verbeteringen en reactie op dhr. Wery

Eerste tip van dhr. Wery is dat het misschien de moeite waard is om de tekst in te dikken. Dit is al enigszins gedaan nadat besloten is om de coördinator een minder grote rol te laten spelen in het draaiboek “booronderzoek”. Verder is helaas geen ruimte gevonden om het draaiboek te verkorten zonder dat cruciale informatie niet benoemd wordt.

Daarna komt een opmerking dat er veel vragen zullen komen op het gebied van moderne media. Dit zal ongetwijfeld het geval zijn en het draaiboek zal te zijner tijd wellicht daar een stap voor moeten opnemen. Voorlopig is nog niet duidelijk welke specifieke vragen dat zullen zijn en kan daar nu niet rekening mee worden gehouden in het draaiboek.

Ook stelt dhr. Wery de vraag of de coördinatoren al informatie hebben gehad over het project. In principe krijgt een coördinator dit draaiboek pas wanneer hij of zij zelf de driedelige cursus heeft afgerond. In deze cursussen komt het project en de werkzaamheden uitvoerig aan bod.

Spelling voor “Puttens Historisch Genootschap” is aangepast naar aanleiding van de opmerking van dhr. Wery.

Tot slot had dhr. Wery de tip om het draaiboek van meer vormgeving te voorzien voor de leesbaarheid. Helaas is toch besloten in verband met tijd de huidige vormgeving te behouden in de laatste versie van het draaiboek.

8.5.10 Feedback Konan Puiksma

Enquêtevraag	Antwoord
Wat is uw naam? En wat is uw rol (geweest) in het Erfgoed Gezocht project?	Konan Puiksma, ontwikkeling van de app en database vanuit Tijdlab
Wat vond u van de opbouw van het document? Kon u het document begrijpen van A – Z?	Was zeer duidelijk
Heeft u het idee dat een lokale coördinator meteen aan de slag kan na het lezen van deze draaiboeken? Waarom wel / niet?	Ik denk het wel, alles is goed en duidelijk beschreven met extra contact info als het niet begrepen wordt.
Vindt u dat de rol en verantwoordelijkheden van uw organisatie (of uzelf als persoon) correct is beschreven en benoemd in dit document? Zo nee, wat mist er nog?	Ik weet niet of het de bedoeling is, maar mogelijk kunnen lokale coördinatoren qua technische problemen/vragen ook bij ons terecht. Maar ik weet niet wat Eva daar van vindt.

Zijn er onderdelen die naar uw gevoel nog niet voldoende zijn beschreven? Zo ja, welke dan?	Alles is voldoende beschreven
Zijn er onderdelen die voor uw gevoel nog niet zijn behandeld? Zo ja, welke onderdelen?	Nee
Heeft u nog andere toevoegingen, tips of opmerkingen?	Nee, veel succes!

Tabel 7: Feedback Konan Pruikma.

8.5.11 Verbeteringen en reactie op dhr. Pruikma

De heer Pruikma had een opmerking waarin gesuggereerd werd dat lokale coördinatoren wellicht bij Tijdlab terecht kunnen voor technische problemen. In overleg met mevr. Kaptijn is dit opgenomen in het draaiboek visuele inspectie onder stap 1: Controleren van de aangereikte data.

Hoofdstuk 9: Conclusie

9.1 Introductie

In dit hoofdstuk worden de hoofdvraag en deelvragen bondig beantwoord. Voor elke deelvraag zal kort worden uitgelegd wat de resultaten waren van het onderzoek, en daarmee het antwoord op de deelvraag. Tot slot zal aan het eind van dit hoofdstuk de hoofdvraag concreet beantwoord worden met behulp van de deelvragen.

9.2 Deelvragen

9.2.1 Deelvraag 1: Wat is *citizen science*?

Citizen science kan een uitweg bieden voor onderzoeken waar veel data moet worden geobserveerd, gedocumenteerd of geïnterpreteerd door een kleine groep professionals. De opmars van *citizen science* is merkbaar in de wetenschap door de grote toename van publicaties waarin *citizen science* worden genoemd. Technologische ontwikkelingen zoals het internet bieden nieuwe mogelijkheden om kennis te delen. Ook in de politiek en beleid speelt *citizen science* een grote rol doordat het publiek beter geïnformeerd is over kwesties die spelen in hun omgeving. Het gevaar van onjuiste data in *citizen science* projecten is niet volledig onterecht. Toch kan dit risico aanzienlijk worden verminderd door een goede communicatie vanuit de projectleiders. Door de wetenschap toegankelijk te maken voor het publiek, is het niet ondenkbaar dat het beeld en perceptie van de wetenschap in de maatschappij drastisch zal veranderen in de toekomst.

9.2.2 Deelvraag 2: Welke rol is er weggelegd voor *citizen science* in het Nederlands erfgoedbeleid?

Het verdrag van Malta is in 1992 ondertekend door Nederland (en andere Europese lidstaten) om de archeologie beter te beschermen tegen de toenemende dreigingen die zich voordeden. Artikel 9 van het verdrag van Malta benadrukte het belang om het publieke bewustzijn met betrekking tot archeologie te promoten. In verdrag van Faro wordt benadrukt het belang dat de burger meedoet aan de voor hen bedachte activiteiten en projecten in de erfgoedsector. Door burgers te laten participeren, zullen zij zich mede-eigenaar voelen van ons cultureel erfgoed. Door deze verbondenheid zullen zij zich verantwoordelijk voelen voor het duurzaam behouden van hun erfgoed. De Erfgoedwet zal in combinatie met de Omgevingswet de integrale bescherming van het erfgoed waarmaken. Zo staat de duiding en zorg voor het cultureel erfgoed beschreven in de Erfgoedwet, maar de omgang van het cultureel erfgoed door gemeenten in de fysieke leefomgeving beschreven in de Omgevingswet. In de Omgevingswet wordt ook het belang participatie van de burgers in het proces van besluitvorming in hun leefomgeving.

Op zowel nationaal- als gemeentelijk niveau zijn wetten en beleidsregels van kracht die participatie van de burger stimuleren. *Citizen science* is een onderzoeksmethode die zeer goed aansluit op de doelstellingen van deze wetten en verdragen. Initiatieven op het gebied van *citizen science* zijn in Nederland nog sterk in ontwikkeling. Maar het succes van een aantal projecten, zoals Erfgoed Gezocht, biedt hoop voor de toekomst.

9.2.3 Deelvraag 3: Waaruit bestaat het Erfgoed Gezocht project?

Erfgoed Gezocht is een *citizen science* project waar het publiek kan deelnemen aan wetenschappelijk onderzoek. In fase 1 van het project konden mensen op www.erfgoedgezocht.nl meespeuren naar archeologische resten op de Veluwe door middel van hoogtekarten. Deze hoogtekarten zijn gemaakt met behulp van LiDAR-techniek (Light Detection and Ranging). De populariteit van het project bleek groter dan gedacht; binnen 4,5 maand is de volledige Veluwe onderzocht. Ruim 2000 mensen met een leeftijd variërend van 18 tot 80+ hebben mee gespeurd naar grafheuvels, raatakkers en houtkoolmeilers. Uit een klein onderzoek bleek dan ook dat ongeveer de helft van de aanwezigen

geen eerdere ervaringen had met archeologie. Uit een enquête die is afgenomen door Erfgoed Gelderland bleek dat ongeveer de helft niet uit de gemeente Gelderland komt (47%). Desalniettemin stond tot wel 78% van de vrijwilligers open voor veldwerk.

In fase 2 worden de gevonden structuren uit fase 1 gevalideerd en gewaardeerd door middel van veldwerk. Met andere woorden, zijn de structuren die zijn aangewezen door de burgerwetenschappers in fase 1 ook daadwerkelijk archeologische structuren? Het veldwerk wordt opgesplitst in twee varianten: De visuele inspectie en de het booronderzoek. Met de visuele inspectie gaan de burgerwetenschappers het veld in met een app die gemaakt is door Tijdlab. Met deze app kunnen zij gemarkeerde structuren opsporen uit fase 1 opsporen en beoordelen. Voor het booronderzoek moeten de burgerwetenschappers onder toezicht oog van een professionele archeoloog staan. Vóórdat een burgerwetenschapper het veld in mag voor de visuele inspectie of het booronderzoek, moet hij een driedelige cursus hebben afgerond. De cursus wordt gegeven door de Universiteit Leiden en is bedoeld om de burgerwetenschappers voor te bereiden op het veldwerk.

9.2.4 Deelvraag 4: Welke informatie wordt er gecommuniceerd door middel van het draaiboek?

Er zijn diverse gesprekken gevoerd met de projectmedewerkers van Erfgoed Gezocht. In deze gesprekken zijn de volgende onderdelen behandeld.

In fase 1 van Erfgoed Gezocht kwam naar voren dat heel veel vrijwilligers vagen, opmerkingen en suggesties hadden over het project. Omdat een goede communicatie cruciaal is tussen de burgerwetenschappers en de projectmedewerkers is besloten om een vrijwilligerscoördinator in te zetten voor fase 2. Het draaiboek zal specifiek geschreven worden voor deze coördinator. De coördinator wordt ingezet voor zowel de visuele inspectie als het booronderzoek. Daarom zal er een tweeledig draaiboek worden geschreven waarin de taken van de coördinator voor beide veldwerk varianten worden beschreven. De coördinator wordt voornamelijk uit archeologische werkgroepen geworven en woont bij voorkeur dicht bij het deelgebied waarin veldwerk zal plaatsvinden.

De lokale coördinator krijgt voor beide veldwerkvarianten een groep vrijwilligers aangewezen. Bij de visuele inspectie, als een vrijwilliger met de app het veld in wil gaan, dient hij of zij dit te melden aan de lokale coördinator. De lokale coördinator speelt dit vervolgens door naar mevr. Kaptijn, de betreffende gemeenteambtenaar en de boswachter. Ook zal de lokale coördinator vragen en problemen van de vrijwilligers doorspelen naar de projectleider Eva Kaptijn. Zodoende zal mevr. Kaptijn niet overspoeld raken door de vragen en opmerkingen van elke individuele vrijwilliger. Voor het onderdeel booronderzoek is besloten om de coördinator minder verantwoordelijkheid te geven dan bij de visuele inspectie. In dit onderdeel is zijn taak vooral om overzicht te houden over de vrijwilligers en om als eerste aanspreekpunt te fungeren.

9.2.5 Deelvraag 5: Uit welke elementen wordt het draaiboek voor Erfgoed Gezocht fase 2 opgebouwd?

Er is gekeken naar de huidige gestandaardiseerde manier van werken in de archeologie zoals beschreven in de AMZ-cyclus en protocollen opgenomen in de KNA versie 4.1. Vervolgens is deze manier van werken vergeleken met het Erfgoed Gezocht project en draaiboek. Fase 1 van het Erfgoed Gezocht project kan heel goed vergeleken worden met het bureauonderzoek. In deze fase van het project hebben de burgerwetenschappers meegeholpen met het opsporen van zoveel mogelijk potentiële archeologische structuren, en daarmee nieuwe informatie. Fase 2 van het Erfgoed Gezocht project lijkt opdat van een inventariserend onderzoek.

In hoofdstuk 3 is genoemd dat onder sommige professionals de angst speelt dat *citizen science* projecten onbetrouwbare data produceren. Daarom zal de vormgeving van het draaiboek lijken op

de vormgeving van een Plan van Aanpak (PvA) uit het archeologische werkveld. Doordat het draaiboek lijkt op een PvA, wordt de kwaliteit van het draaiboek geborgd. Omgedraaid heeft dit ook voordelen: omdat een PvA lijkt op het draaiboek, worden de vrijwilligers en de lokale coördinator geïntroduceerd aan de “echte” archeologische manier van werken. Het grootste verschil tussen PvA’s uit het werkveld en het draaiboek heeft te maken met het doel en de doelgroep waarvoor deze producten geschreven zijn. Het doel van het draaiboek is om enkel één specifiek persoon (de lokale coördinator) in het Erfgoed Gezocht project te ondersteunen met zijn/haar taken. De doelgroep is daarmee ook gezet op deze lokale coördinator, die waarschijnlijk geen professional is in het archeologisch werkveld. Daarom wordt het draaiboek niet te technisch beschreven/vormgegeven.

9.2.6 Deelvraag 6: Wie zijn de belanghebbenden in het Erfgoed Gezocht die worden opgenomen in het draaiboek?

De belanghebbenden die moeten worden opgenomen in het draaiboek zijn geïnventariseerd en geselecteerd in overleg met de opdrachtgever. Al deze belanghebbenden zijn opgenomen in een namenlijst in het draaiboek zodat de lezer van het draaiboek vlot contact kan opnemen met deze personen wanneer dat nodig is (zie bijlage 2, pagina 86). De belanghebbenden zijn opgedeeld in vijf categorieën: Organiserend, uitvoerend, terreinbeheerders, bevoegd gezag en faciliterend.

9.2.7 Deelvraag 7: Welke feedback hebben diverse belanghebbenden op het concept draaiboek?

De conceptversie van het draaiboek was opgestuurd naar een aantal belanghebbenden zodat zij feedback konden geven op het product. De feedback konden deze belanghebbenden verwerken in een enquête die daar specifiek voor ontworpen was. Het doel was om te testen of draaiboek duidelijk en bruikbaar is voor verschillende projectbetrokkenen en aan te passen op hun feedback. De conceptversie van het draaiboek heeft de grootste aanpassingen ondervonden door de feedback van mevr. Kaptijn. Er is besloten om de lokale coördinator in het onderdeel “booronderzoek” nog minder verantwoordelijkheden te geven om de werklast te verminderen. Hierdoor zijn een aantal stappen geschrapt. De taken en werkzaamheden voor de visuele inspectie zijn nagenoeg hetzelfde gebleven, maar de inhoud van sommige stappen wat duidelijker toegelicht. Opmerkingen over onduidelijke toelichtingen/stappen kwamen ook terug in de feedback van de andere respondenten. Met het verschuiven en verduidelijken van een aantal stappen zijn de meeste opmerkingen van de respondenten behandeld. Tot slot zijn een paar extra zinnnetjes toegevoegd naar aanleiding van een aantal tips of nieuwe inbreng van de respondenten.

9.3 Hoofdvraag

De hoofdvraag luidt als volgt: *“Hoe kan een draaiboek worden geschreven waarmee belanghebbenden een inzicht krijgen in de beoogde acties zodat zij praktisch aan de slag kunnen met fase 2 van het Erfgoed Gezocht project?”*. De informatie uit deelvraag 1 en 2 verantwoordt het Erfgoed Gezocht project en het draaiboek door het nut benadrukken van *citizen science* als onderzoeksmethode in het Nederlandse archeologische werkveld. De informatie uit deelvraag 3 is voor een deel verwerkt in de inleiding van het draaiboek. De informatie uit deelvraag 4 heeft weergegeven welke opmaak het draaiboek zal hebben en welke onderdelen worden toegelicht. Op basis van de informatie uit deelvraag 5 en 6 is de concrete inhoud van het draaiboek geschreven. Met de feedback van de belanghebbenden uit deelvraag 7 kon het draaiboek worden aangepast tot de definitieve versie van dit onderzoek. Zodoende heeft elke deelvraag bijgedragen aan het beantwoorden van de hoofdvraag.

Hoofdstuk 10: Discussie

10.1 Introductie

In dit hoofdstuk wordt kritisch gekeken naar het onderzoek. Dit wordt gedaan door de verschillende schaalniveaus van het onderzoek op te sommen en per schaalniveau te reflecteren op de resultaten van de deelvragen.

10.2 Macroniveau

Op het macroniveau is *citizen science* als onderzoeksmethode geïntroduceerd en uitgelicht hoe de manier van onderzoek aansluit op het huidige erfgoedbeleid. Het initiële doel van dit hoofdstuk was om in de introductie van het draaiboek een kopje op te nemen waarin verantwoord zou worden waarom het Erfgoed Gezocht project goed aansloot bij het huidige erfgoedbeleid. Dit zou namelijk interessant zijn voor investeerders of leken in de archeologie die dit draaiboek in handen zouden krijgen. Later in het onderzoek is in de gesprekken met Erfgoed Gelderland vastgesteld dat het draaiboek specifiek zou worden geschreven voor een lokale coördinator in het project. Daardoor werd de informatie van dit hoofdstuk overbodig om in de inleiding van het draaiboek te zetten.

In het literatuuronderzoek kon wellicht wat meer gebruik worden gemaakt van peer-reviewed artikelen. Zoals in de methode beschreven staat, zijn de auteurs en uitgevers gecheckt op betrouwbaarheid. Maar door alleen peer-reviewed artikelen te selecteren, had de kwaliteit van dit stuk een boost gekregen.

10.3 Mesoniveau

In het mesoniveau is ingezoomd op het Erfgoed Gezocht project in het bijzonder. Informatie uit dit hoofdstuk is gebruikt in de intro van het draaiboek en het geeft de lezer van dit verantwoordingsdocument een overzicht van het Erfgoed Gezocht project. Dit hoofdstuk is echter geschreven aan de hand van enkele bronnen. Wellicht kon de inhoud voor het hoofdstuk uitgebreider door meer (internet)bronnen te raadplegen en de tekst op te vullen met extra alinea's waar bijvoorbeeld media-aandacht werd beschreven.

10.4 Microniveau

Op microniveau ontstond het probleem dat de resultaten van de deelvragen veel korter waren dan initieel werd gedacht in de ontwerpfase van het onderzoek. In het bijzonder waren de resultaten voor deelvraag 6 (*wie zijn de belanghebbenden in het Erfgoed Gezocht project?*) veel korter dan gedacht. Met behulp van deelvraag 6 werden de belanghebbenden in beeld gebracht. Deze deelvraag is bedacht op de veronderstelling dat het draaiboek geschreven zou worden voor het hele Erfgoed Gezocht projectfase 2, en niet alleen voor een lokale coördinator. Door het draaiboek te schrijven voor de lokale coördinator zijn er aanzienlijk minder belanghebbenden die direct moeten worden benoemd in het draaiboek.

In deelvraag 4 werd onderzocht hoe het draaiboek zich verhoudt tot een archeologisch Plan van Aanpak zoals die wordt geschreven conform de KNA 4.1. Door het draaiboek te baseren op een PVA werd de kwaliteit van het draaiboek geborgd. Daarnaast ontstaat er een koppeling tussen de archeologische manier van werken voor de lokale coördinatoren en vrijwilligers. Het was in dit hoofdstuk wellicht de moeite waard om het draaiboek ook te vergelijken met een ander draaiboek. Organisaties zoals Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten hebben in het verleden ook projecten gestart waar vrijwilligers en buurtbewoners aan mee konden doen. Wellicht dat deze organisaties tips hadden op het gebied van het organiseren en coördineren van een groep vrijwilligers. Dit had de kwaliteit het draaiboek kunnen verhogen.

In deelvraag 5 is een secundaire analyse gedaan op de enquête die door Erfgoed Gelderland in fase 1 van het Erfgoed Gezocht project is afgenomen. In deze enquête waren de burgerwetenschappers zeer verschillend in hun feedback. Er was vaak geen duidelijke meerderheid die een specifiek probleem of valkuil had aangegeven in de enquête. Daarom was het lastig om veel concrete tips en verbeterpunten mee te nemen in het draaiboek. Uiteindelijk bood de enquête toch een aantal inzichten die in de aanbevelingen zijn opgenomen.

Door het Covid-19 virus zijn de plannen voor het Erfgoed Gezocht project uitgelopen. Daardoor was het niet mogelijk om het draaiboek in het veld te testen. Dit had voor het onderzoek een grote toegevoegde waarde gehad, was dit wel het geval geweest. Door het draaiboek daadwerkelijk te testen konden er optimaal gereflecteerd worden op het onderzoek en het draaiboek optimaal worden aangepast.

In deelvraag 7 is konden een aantal belanghebbenden feedback geven op een conceptversie van het draaiboek middels een enquête. Er zijn een aantal problemen die zich hebben voorgedaan. Het eerste probleem was dat niet elke respondent de enquête heeft ingevuld. Deze respondenten hebben dan wel feedback gegeven, maar niet op de manier wat initieel de bedoeling was. Wellicht hebben deze respondenten niet het idee gehad dat zij hun feedback goed kenbaar konden maken in de enquête. Het tweede wat opviel, was dat een aantal respondenten vragen hadden opgeschreven die betrekking hadden op andere onderdelen van het project ten opzichte van de inhoud van het draaiboek. Tot slot werden een aantal tips en opmerkingen gegeven waar geen concrete verbetering aan kon worden gekoppeld. Zo schreef Dick van Wijngaarden dat hij het draaiboek te technisch vond. Het was in dit geval zeer interessant geweest om te achterhalen wat er concreet veranderd moest worden aan het draaiboek zodat dhr. van Wijngaarden deze niet meer te technisch vond. Terugkijkend op deze drie punten, was het daarom wellicht verstandig om geen enquête op te sturen, maar met deze belanghebbenden een gesprek in te plannen voor hun feedback. In een dergelijk gesprek konden algemene vragen van de belanghebbenden worden beantwoord en kon de feedback nader worden toegelicht. Het gevaar is dat een gesprek van 30 minuten een stakeholder kan afschrikken. Ook als een stakeholder wél bereid is om in dialoog te gaan, kan het lang duren voordat er een geschikte datum kan worden ingepland. Daarom is overwogen om geen laatste gesprek met deze belanghebbenden in te plannen.

Tot slot zijn er in de feedbackronde van deelvraag 7 geen terreinbeheerders benaderd. De personen waarnaar het concept draaiboek was opgestuurd hadden allemaal een connectie met de archeologie. In combinatie met het feit dat het draaiboek is vormgegeven aan de hand van een PVA, kon worden beargumenteerd dat het draaiboek is geschreven vanuit een archeologisch perspectief. Wellicht was het draaiboek completer als ook andere perspectieven waren meegenomen. Zo konden potentiële conflicten in het veld met deze andere personen (bijvoorbeeld boswachters) worden voorkomen.

In dit hoofdstuk is kritisch gekeken naar elke deelvraag van het onderzoek. Hieruit is gebleken dat elke deelvraag in dit onderzoek een op- of aanmerkingen heeft. In dit hoofdstuk kwam vooral naar voren dat de resultaten van het onderzoek veel korter waren dan van te voren was gedacht. Toch is verreweg de meeste informatie van deze resultaten direct verwerkt in het draaiboek. Het onderzoek is daarom toch onmisbaar geweest voor het schrijven van het draaiboek. De opdrachtgever is tevreden met deze versie van het draaiboek en daarmee is de doelstelling van dit onderzoek behaald.

Hoofdstuk 11: Aanbevelingen

11.1 Introductie

Tijdens het onderzoek zijn bevindingen of ideeën opgedaan die niet in het draaiboek zijn verwerkt, maar wellicht wel interessant zijn voor de opdrachtgever of het werkveld. In dit hoofdstuk worden een aantal adviezen gegeven voor vervolgonderzoek op zowel macroniveau als mesoniveau en microniveau.

11.2 Macroniveau

Voor elke startende projectleider van een *citizen science* project binnen en buiten de archeologie wordt geadviseerd om veel aandacht te steken in de organisatie en planning van het project. Dit kan worden gerealiseerd door bijvoorbeeld een of meerdere draaiboek(ken) op te stellen ter ondersteuning van het project. Zoals in het hoofdstuk 3 naar voren kwam, kan het correct informeren en opleiden van de burgerwetenschappers het risico op onbetrouwbare data aanzienlijk verminderen. Ook duidelijke protocollen en simpele datasets kunnen de betrouwbaarheid van de data vergroten. Hoe beter een *citizen science* project is voorbereid, hoe betrouwbaarder de data en hoe succesvoller het project. Succesvolle *citizen science* projecten kunnen op zijn beurt weer grote invloed hebben in de wetenschap, politiek en maatschappij. Daarom is een goede voorbereiding en organisatie van een burgerwetenschapsproject cruciaal.

11.3 Mesoniveau

11.3.1 Terugkoppeling

Voor de projectmedewerkers van het Erfgoed Gezocht project fase 2 wordt geadviseerd om goed te focussen op een terugkoppeling van de onderzoeksresultaten en de vooruitgang van het project. Zo blijven de burgerwetenschappers ook betrokken bij Erfgoed Gezocht. Op de website van Erfgoed Gezocht zou een kopje gemaakt kunnen worden waar de onderzoeksresultaten gepresenteerd zouden kunnen worden. In de secundaire analyse van de enquête kwam naar voren dat 68% van de vrijwilligers op de hoogte willen blijven van het Erfgoed Gezocht project door middel van instructiefilmpjes. Daarnaast kan gedacht worden aan een blog waarin wekelijks de vooruitgang en bevindingen van het project kunnen worden bijgehouden. Vooral op het gebied van communicatie kan worden samengewerkt met Kimberley Olijslager van KOcreations.⁸⁸ Kimberley Olijslager zet zich in voor creatieve en *out of the box* adviezen en producten omtrent vormgeving en communicatie naar het publiek.

11.3.2 Werven van nieuwe vrijwilligers

Uit de enquête blijkt dat de kanalen waarmee de vrijwilligers in contact zijn gekomen met het Erfgoed Gezocht project vrij divers is. Het is daarom moeilijk in te schatten wat de meest effectieve methode is om nieuwe vrijwilligers te werven. Desalniettemin is het advies aan de projectmedewerkers van het Erfgoed Gezocht project om de nadruk te leggen op persberichten en historische kringen en verenigingen om nieuwe vrijwilligers te werven. Dit zijn de twee meest populaire kanalen die naar voren komen in de analyse. Deze kanalen hoeven overigens niet altijd lokaal te zijn. Zo komt in de enquête namelijk naar voren dat veel van de vrijwilligers niet uit de provincie Gelderland komen, maar dat het overgrote deel wel graag meedoet aan veldwerk.

11.4 Microniveau

11.4.1 Bijlage draaiboek

Aan de projectmedewerkers van Erfgoed Gezocht wordt geadviseerd om de bijlage van het draaiboek aan te blijven vullen met nieuwe informatie gedurende het project. Denk hierbij aan een overzicht van de inhoud die wordt gegeven in de driedelige cursus of een handleiding van de app als die te

⁸⁸ Kocreations s.a.

zijner tijd beschikbaar is. Zodoende kan de lokale coördinator ook op de hoogte zijn van nieuwe ontwikkelingen van het project en is de informatie altijd bij de hand.

11.4.3 Gesprekken met de belanghebbenden

Zoals in de discussie naar voren kwam, was het misschien verstandig om in gesprek te gaan met de belanghebbenden die feedback hebben gegeven op de conceptversie van het draaiboek. Het wordt daarom geadviseerd aan de projectmedewerkers van Erfgoed Gezocht om deze gesprekken alsnog voeren met deze belanghebbenden om onduidelijkheden in de feedback of draaiboek op te helderen. Ook in de toekomst wordt geadviseerd om regelmatig contact te houden zodat het draaiboek leesbaar en overzichtelijk blijft voor elke stakeholder gedurende het Erfgoed Gezocht project.

Ook wordt geadviseerd om het draaiboek op te sturen voor feedback naar potentiële terreinbeheerders, dan wel andere belanghebbenden buiten de archeologie. Zodoende kan het draaiboek worden beoordeeld door personen van diverse achtergronden en werkvelden. Houd rekening met de belangen van de disciplines en werkvelden buiten de archeologie en onderhoudt contact met deze partijen gedurende het project. Denk hierbij aan Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten.

Bronnenlijst

Literatuur

1. Bonney, R./C.B. Cooper/J. Dickson/S. Kelling/T. Phillips/K.V. Rosenberg/J. Shirk, 2009: *Citizen science* : A Developing tool for Expanding Science Knowledge and Scientific Literacy, *BioScience* vol. 59 (11), 977-984.
2. Bonney, R./T.B. Phillips/H.L. Ballard/J.W. Enck, 2015: Can *citizen science* enhance public understanding of science?, vol. *PUS* 25 (1), 2-16.
3. Colijn, J.E., 2017: *Plan van Aanpak*, Oosterhout (intern rapport Antea Group).
4. Erfgoed Gelderland, 2019: *Erfgoed Gezocht, Speur mee naar archeologisch erfgoed!* (Intern rapport Erfgoed Gelderland).
5. Follett, R./V. Strezov, 2015: An analysis of *Citizen science* Based Research: Usage of Publication Patterns, *PLOS ONE* vol. 10 (11).
6. Grit R./M. Gerritsma, 2020 4 (2008): *Zo organiseer je een event*, Groningen.
7. Groot, A., de, 2017: *Publieksbereik in de archeologie. Een internationale verkenning*, Amsterdam (Intern rapport, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).
8. Irwin A/S. Georg/P. Vergragt, 1994: THE SOCIAL-MANAGEMENT OF ENVIRONMENTAL-CHANGE, *Futures* vol. 26, 323–334.
9. Jansen, H./S. Hakvoort, 2010: *Plan van Aanpak en V&G plan archeologisch onderzoek Westfrisiaweg*, Houten (intern rapport Grontmij).
10. Lalieu, E, 2016: citizen science. *De betrokkenheid van burgers in het wetenschappelijk proces* <https://www.knaw.nl/nl/actueel/agenda/citizen-science-overzicht> Geraadpleegd op 07-06-2021.
11. Londen, v., H./M v.d. Dries/S. Landskroon, 2021: *Over lokalisme, liefdeswerk en lonkend perspectief: verkenning naar participatie en burgerinitiatief in de Nederlandse archeologie*, Amsterdam (Intern rapport, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).
12. Miller-Rushing, A./R. Primack/R. Booney, 2012: The history of public participation in ecological research, *The Ecological Society of America* vol. 10 (6), 286-290.
13. Roller, G.J. de, 2016: *Plan van Aanpak ten behoeve van het verkennend inventariserend booronderzoek tussen de Vennenweg en N362 te Farmsum, gemeente Delfzijl (GR)*, Leek (intern rapport MUG ingenieursbureau).
14. SIKB, 2018: *protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek (landbodems)* https://www.sikb.nl/doc/BRL4000/Protocol%204003%20Inventariserend%20VeldOnderzoek-lb%204_1.pdf geraadpleegd op 06-07-2021.

Websites

15. ArcheoHotspots, s.a.: *Wat is archeoHotspots?* <https://archeohotspots.nl/archeohotspots/> geraadpleegd op 06-07-2021.
16. Archeologie Leeft, s.a.: *Wat is Archeologie Leeft?* <https://www.archeologieleeft.nl/over-archeologie-leeft/> geraadpleegd op 07-06-2021.
17. Citizen Science Association, s.a.: *Who we are* <https://citizenscience.org/> geraadpleegd op 02-07-2021).
18. Dans Easy, s.a.: *Home* <https://easy.dans.knaw.nl/ui/home> 01-07-2021.
19. Erfgoed Gelderland, s.a. A: *Erfgoed Gezocht* <https://erfgoedgelderland.nl/erfgoed-gezocht/> geraadpleegd op 07-06-2021.
20. Erfgoed Gelderland, s.a. B: *Home* <https://erfgoedgelderland.nl/> geraadpleegd op 04-07-2021.
21. Geldersch Landschap en Kasteelen, 2021: *Ons werk* <https://www.glk.nl/bescherming-beheer/ons-werk/> geraadpleegd op 04-07-2021.
22. Google, s.a.: *Google* (<https://www.google.nl/> 10-06-2021).
23. Google Forms, s.a.: *Prachtige formulieren maken* <https://www.google.nl/intl/nl/forms/about/> geraadpleegd op 04-06-2021.
24. Google scholar, s.a.: <https://scholar.google.com/> geraadpleegd op 09-06-2021.
25. Informatiepunt Leefomgeving, s.a.: *Aan de slag met participatiebeleid* <https://iplo.nl/participatieomgevingswet/participatiebeleid/> geraadpleegd op 07-07-2021.
26. Kocreations, s.a.: *coming soon* <https://www.kocreations.nl/> geraadpleegd op 03-07-2021.
27. Overheid.nl, s.a. A: *Erfgoedwet* <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037521/2016-07-01> geraadpleegd op 05-06-2021.
28. Overheid.nl, s.a. B: *Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed (herzien), Valletta, 16-01-1992* <https://wetten.overheid.nl/BWBV0002031/2007-12-12> geraadpleegd op 05-06-2021.
29. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, s.a. A: *Erfgoedparticipatie Faro* <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/erfgoedwet> geraadpleegd op 05-06-2021.
30. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, s.a. B: *Erfgoedparticipatie en de Omgevingswet* <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/omgevingswet/participatie-en-de-omgevingswet> op 05-06-2021.
31. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, s.a. C: *Erfgoedwet* <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/erfgoedwet> geraadpleegd op 05-06-2021.

32. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, s.a. D: *Home* <https://www.cultureelerfgoed.nl/> geraadpleegd op 01-06-2021.
33. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, s.a. E: *Inventariseren van archeologie* <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/archeologische-monumentenzorg/inventariseren-van-archeologie> 03-07-2021.
34. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, s.a. F: *Vraag en antwoord* <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/erfgoedwet/vraag-antwoord> geraadpleegd op 02-07-2021.
35. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, s.a. G: *Waarderen van archeologie* <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/archeologische-monumentenzorg/waarderen-archeologie> 03-07-2021.
36. Rijksoverheid, s.a. A: *Home* <https://www.rijksoverheid.nl/> geraadpleegd op 09-06-2021.
37. Rijksoverheid, s.a. B: *Nieuwe omgevingswet maakt omgevingsrecht eenvoudiger* <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/omgevingswet/vernieuwing-omgevingsrecht> geraadpleegd op 02-07-2021.
38. Stichting Nationale Archeologiedagen, s.a.: *Stichting Nationale Archeologiedagen* <https://www.archeologiedagen.nl/over-ons/stichting-nationale-archeologiedagen/> geraadpleegd op 04-07-2021.
39. Staatsbosbeheer, 2021: *Toegankelijkheid* <https://www.staatsbosbeheer.nl/Natuurgebieden/veluwe/Toegankelijkheid> geraadpleegd op 04-07-2021.
40. Tijdlab, 2021: *Wij nemen jou mee op een reis door de tijd!* <https://www.tijdlab.nl/> geraadpleegd op 03-07-2021.
41. Universiteit Leiden, s.a. A: *Automatische detectie* <https://www.universiteitleiden.nl/erfgoed-gezocht/over-het-project/automatische-detectie> geraadpleegd op 01-07-2021.
42. Universiteit Leiden, s.a. B: *LiDAR* <https://www.universiteitleiden.nl/erfgoed-gezocht/over-het-project/lidar> geraadpleegd op 05-07-2021.
43. Universiteit Leiden, s.a. C: *Universiteit leiden* <https://www.universiteitleiden.nl/> 05-07-2021.
44. Zooiverse, s.a. A: *Erfgoed Gezocht:* https://www.zooniverse.org/projects/evakap/heritage-quest?language=nl&_ga=2.19021104.944652751.1554302055-1857913425.1543567640 geraadpleegd op 09-06-2021.
45. Zooniverse, s.a. B: *Galaxy Zoo* <https://www.zooniverse.org/projects/zookeeper/galaxy-zoo/> geraadpleegd op 02-07-2021.

Bijlagen

Bijlage 1 Definitieve versie draaiboek

Definitieve versie

20-05-2021

Draaiboek Erfgoed Gezocht fase 2 Noord- Veluwe

Auteur: [Gijs Gietema](#)

IN OPDRACHT VAN:
MAARTEN WISPELWEY
REGIOARCHEOLOOG
NOORD-VELUWE

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Introductie.....	2
Uw rol	2
Achtergrondinformatie	2
Leeswijzer	2
Hoofdstuk 2: Draaiboek checklist	3
Hoofdstuk 3: De draaiboeken	5
Bijlage 1: Namenlijst	11
Projectbetrokkenen	11
Gemeenten	13
Terreineigenaren	15
Historische verenigingen en vrijwilligers.....	16
Ziekenhuizen en medische posten.....	18
Bijlage 2: Kaarten maken in Google Maps	19

Hoofdstuk 1: Introductie

Beste lezer, gefeliciteerd! U bent uitgekozen als een lokale coördinator voor het Erfgoed Gezocht project. Erfgoed Gezocht is een burgerwetenschapsproject, ofwel een *citizen science* project, waarin het publiek kan deelnemen aan wetenschappelijk onderzoek. Erfgoed Gelderland zal voornamelijk de regie voeren over het project. De Universiteit Leiden levert de wetenschappelijke en inhoudelijke inbreng. Vanuit Erfgoed Gelderland wordt besloten waar en wanneer het veldwerk gaat plaatsvinden, en regelt welke vrijwilligers hiervoor opgeleid zijn en dus kunnen worden uitgenodigd.

Uw rol

Als lokale coördinator gaat u bezig met de *praktische* uitvoering van het project. U heeft van projectleider Eva Kaptijn namens Erfgoed Gelderland een gebied toegewezen gekregen waarbinnen u aan de slag gaat. Uw rol is het begeleiden van de burgerwetenschappers in het veld zodat deze werkzaamheden soepel kunnen verlopen. Daarnaast draagt u ook verantwoordelijkheid voor de communicatie naar belanghebbenden, burgerwetenschappers en de projectleiders. Dit draaiboek zal u handvatten geven waarmee u een succesvolle veldwerkdag kunt organiseren.

Achtergrondinformatie

De eerste stappen zijn al genomen tegen de tijd dat u dit document leest. Erfgoed Gelderland heeft al bekend gemaakt via diverse kanalen dat het project van start gaat. Iedereen die geïnteresseerd zijn is in het uitvoeren van veldwerk moet zich eerst aanmelden op de Erfgoed Gezocht website. Voor deze aanmelding moeten zij hun contactgegevens invullen. Alle vrijwilligers dienen vervolgens een vooropleiding te volgen in de vorm van een drietal cursussen. In deze cursussen wordt de focus gelegd op het opsporen, analyseren en documenteren van potentiële archeologische structuren.

Voor het aankomende veldwerk is een app ontwikkeld door Tijdlab. Deze app helpt u en de vrijwilligers bij het in het veld opsporen en documenteren van archeologische structuren. Wanneer een structuur voelde vaak is bekeken en gewaardeerd zal deze automatisch verdwijnen op de kaart in de app. Zo is bij te houden welke relictten nog bezocht moeten worden.

Het Erfgoed Gezocht project team heeft een aantal onderzoeksgebieden uitgekozen. Deze locaties zijn geselecteerd op de dichtheid en trefkans van mogelijke structuren. Ook de toegankelijkheid van een gebied heeft grote invloed gehad op de selectie. Zo liggen sommige structuren in een gebied dat niet toegankelijk is voor het publiek, denk aan een militair oefenterrein. Alleen structuren waar wél onderzoek naar gedaan mag worden, worden weergegeven in app.

Leeswijzer

Dit document bestaat uit twee kleinere draaiboeken. In het eerste draaiboek wordt de zogeheten *visuele inspectie* behandeld. Dit onderdeel van het project legt de focus op non-destructief veldwerk. In andere woorden, de ondergrond wordt niet verstoord om te checken op archeologische vondsten of aanwijzingen. In het tweede draaiboek wordt er wél geboord. Dit veldwerk zal voornamelijk worden begeleid door de Universiteit Leiden. Toch speelt u als coördinator hier een belangrijke rol als tussenpersoon en aanspreekpunt van de vrijwilligers.

In het volgende hoofdstuk is een checklist opgesteld voor beide draaiboeken waarin de stappen chronologisch zijn opgesomd. Deze checklist geeft in één oogopslag weer welke stappen wanneer moeten worden ondernomen. Het daaropvolgende hoofdstuk (Hoofdstuk 3) zal een toelichting zijn op alle onderdelen van de checklist. Om overzicht te houden is besloten om in beide draaiboeken een onderscheid te maken tussen een **voorbereidende fase**, **uitvoerende fase** en **afsluitende fase**. Deze fases zijn met de kleuren bruin, groen en geel onderscheiden (zoals aangegeven in de vorige zin).

Hoofdstuk 2: Draaiboek checklist

Hieronder een lijst van de stappen voor het organiseren van een veld dag. Zie hoofdstuk 3 voor een toelichting op de praktische uitvoering van iedere stap.

Draaiboek visuele inspectie

Weke actie	Betrokkenen	Welke fase
Stap 1: Controleren van de aangereikte data	Lokale coördinator	Vorbereidende fase
Stap 2 Vrijwilligers indelen in een Whatsapp groep	Lokale coördinator	Vorbereidende fase
Stap 3: Uzelf voorstellen aan de groep	Lokale coördinator	Vorbereidende fase
Stap 4: informeren Eva en boswachter	Erfgoed Gelderland en Lokale coördinator	Uitvoerende fase
Stap 5: Tijdens inspecties op stand-by staan	Lokale coördinator	Uitvoerende fase
Stap 6: Herhaling vorige stappen	Lokale coördinator	Uitvoerende fase
Stap 7: Gezamenlijk het veld in (Optioneel)	Lokale coördinator	
Stap 8: Afronding en E-mail naar boswachter, gemeenteambtenaar en/of andere belanghebbenden	Lokale coördinator, gemeenteambtenaar, boswachter en/of overige belanghebbenden.	Afrondende fase
Stap 9: laatste dankwoordje (Optioneel)	Lokale coördinator	Afrondende fase
Stap 10: Vragenlijst opsturen	Lokale coördinator	Afrondende fase

Draaiboek booronderzoek

Weke actie	Betrokkenen	Welke fase
Stap 1: Controleren van de aangereikte data	Lokale coördinator	Vorbereidende fase
Stap 2: Vrijwilligers indelen in een Whatsapp groep	Lokale coördinator	Vorbereidende fase
Stap 3: Vrijwilligers informeren veldwerk	Lokale coördinator	Uitvoerende fase
Stap 4: Bij veldwerk op stand-by staan	Lokale coördinator, Erfgoed Gelderland en de Universiteit Leiden	Uitvoerende fase
Stap 5: Herhaling vorige stappen	Lokale coördinator	Uitvoerende fase
Stap 6: Afronding	De Universiteit Leiden of Erfgoed Gelderland	Afrondende fase
Stap 7: Laatste dankwoordje	Lokale coördinator	Afrondende fase
Stap 8: Vragenlijst opsturen	Lokale coördinator	Afrondende fase

Hoofdstuk 3: De draaiboeken

Intro draaiboek visuele inspectie

In het eerste draaiboek staat de visuele inspectie centraal. Tijdens deze visuele inspectie gaan vrijwilligers zelfstandig het bos in om de archeologische structuren op te sporen en te waarderen. Toch moeten de vrijwilligers zich aan enkele regels houden en zullen sommige partijen op de hoogte moeten worden gesteld van de visuele inspectiedagen. Uw rol als coördinator is om dit te regelen zodat de werkzaamheden van de vrijwilligers zo soepel mogelijk verlopen.

Stap 1. Controleren van de aangereikte data

U krijgt als coördinator data aangereikt waarmee u aan de slag kan. Vóórdat u aan de slag gaat, check of u deze data hebt ontvangen en of deze volledig zijn. Is dat niet het geval, neem dan contact op met Eva Kaptijn (zie gegevens in bijlage). De data zijn:

- Een inlogcode voor de app dat is ontwikkeld door Tijdlab. Met deze code kunt u inloggen in de App.
- URL-link waarmee u de app kan vinden op het internet
 - o Controleer of de App functioneert en alle data bevat:
 - Kaarten (topografische kaart, luchtfoto en de ahn hoogtekaart)
 - Grafheuvelmarkeringen
 - Houtskoolmeilermarkeringen
 - o In het geval dat de app niet functioneert of technische problemen ondervindt, neem dan contact op met Tijdlab (zie bijlage voor contactgegevens).
- Namenlijst met contactgegevens van de vrijwilligers die u gaat begeleiden.
- Contactgegevens van de boswachters in uw deelgebied.

Stap 2: Vrijwilligers indelen in een Whatsapp-groep

Maak een Whatsapp-groep aan en voeg de burgerwetenschappers toe aan de hand van de contactgegevens die u toegestuurd heeft gekregen. Het kan voorkomen van sommige mensen niet over Whatsapp beschikken. Onderhoud apart contact met deze mensen via E-Mail of SMS. Hieronder staat beschreven hoe u een Whatsapp-groep aanmaakt en nieuwe personen toevoegt:

- 1) Neem de contactgegevens van de mail over en sla deze op in uw telefoon.
- 2) Open Whatsapp en klik op de drie bolletjes in de rechterbovenhoek om het menu te openen. (Hebt u een iPhone klik dan direct op “Nieuwe groep” en ga naar stap 3.)
- 3) Selecteer de optie “Nieuwe groep”.
- 4) Selecteer vervolgens de contactgegevens van de burgerwetenschappers om deze toe te voegen. Klik op het pijltje om verder te gaan.
- 5) Voer de naam van de groep in en selecteer eventueel een foto. Klik op het vinkje om de groep definitief aan te maken.

Er is een grote kans dat enkele vrijwilligers vragen hebben. Via deze kanalen zullen mensen u waarschijnlijk vaker benaderen voor vragen. Bepaal welke dagen en tijden u beschikbaar bent voor deze vragen en communiceer dat met de burgerwetenschappers.

Stap 3: Stel uzelf voor aan de groep

Stel uzelf voor in de nieuwe groep en verwelkom de burgerwetenschappers. Stuur een bericht op Whatsapp en behandel minimaal de volgende punten:

- Wie u bent en dat u als coördinator deze groep zal begeleiden bij de visuele inspectie.
- Elke vrijwilliger moet minimaal een dag van tevoren maar liever eerder aangeven waar, wanneer en hoelang hij of zij het veld in gaat met de app.

- Het is **niet** de bedoeling dat vrijwilligers onaangekondigd op pad gaan. Dit is omdat Eva Kaptijn en de terreineigenaren op de hoogte moeten worden gesteld voordat iemand het veld in gaat.
- Tijdens een inspectiedag dient iedereen zich aan de huisregels van de terreineigenaar dient te houden. Dit houdt in dat er geen afval wordt gedumpt en flora en fauna niet worden verstoord tijdens de inspectiedagen. Blijf zoveel mogelijk op de paden en verlaat die alleen om een object te onderzoeken.
- Adviseer om gepast te kleden.
 - o Leg de nadruk op kleren die vies mogen worden in verband met de veldwerk activiteiten.
 - o Informeer mensen dat ze zich het beste gelaagd kunnen kleden (afhankelijk van het seizoen).
 - o Zeker in koudere maanden worden tuinhandschoenen geadviseerd. Deze bieden namelijk bescherming tegen scherpe voorwerpen in de ondergrond en houden uw handen warm tegen het koude zand.
- Adviseer iedereen om met minimaal twee personen het veld in te gaan. Dit is gunstig in verband met veiligheid.
- Korte reminder om iedereen hun telefoon op te laden zodat zij bereikbaar zijn.
- Bij vragen kunnen de vrijwilligers altijd bij u terecht in deze Whatsapp groep.
- Benadruk dat het gebruik van Whatsapp erg nuttig is en dat deze alleen voor het werk gebruikt zal worden en niet voor pretpraat.

Stap 4: Informeren Eva Kaptijn en boswachter

Wanneer een aantal vrijwilligers zich bij u melden dat zij het veld in willen, meld dit dan minimaal een dag van tevoren bij de boswachter (of andere terreineigenaar) van dat gebied en Eva Kaptijn (contactgegevens in de bijlage). Doe dit wél tijdens kantooruren.

Stap 5: Tijdens inspecties op stand-by staan

Wanneer een vrijwilliger (of vrijwilligers) op pad gaat voor de visuele inspectie, dient u zo goed mogelijk bereikbaar te zijn voor vragen. Licht bij calamiteiten altijd Eva Kaptijn in (zie gegevens in de bijlage).

Stap 6: Herhalen

Vanaf dit punt zullen stap 4 en 5 zich herhalen. U zal in deze periode voornamelijk vragen beantwoorden van de burgerwetenschappers. Ook zal u de belanghebbenden (Eva, gemeenteambtenaar en de boswachter) informeren over nieuwe ontwikkelingen.

Stap 7: Gezamenlijk het veld in (Optioneel)

U kunt ook besluiten om een dag te organiseren waar de hele groep vrijwilligers samen met u het veld in gaat. Tips over wat u kunt communiceren bij het organiseren van een gezamenlijke veldwerkdag, vind u hieronder:

- Vertel over het beoogde veldwerk (wat gaan ze doen die dag?).
- De exacte locatie en tijd waar ze vrijwilligers moeten verzamelen voor de gezamenlijke inspectie.
 - o Leg goed uit waar de inspectie plaats gaat vinden en hoe de vrijwilligers daar kunnen komen. Leg ook uit waar de vrijwilligers kunnen parkeren en hoe zij vanaf de parkeerplaats naar het verzamelpunt kunnen lopen.

Tip: Het is handig om een eigen kaart te maken in Google Maps en deze te delen. Op een zelfgemaakte kaart kan u namelijk alle bovengenoemde punten gemakkelijk opnemen en overzichtelijk maken voor de vrijwilligers. Zie bijlage 2 hoe u dit moet doen.

- De dagplanning.
 - o Vertel hoe laat de vrijwilligers moeten verzamelen en hoelang het veldwerk gaat duren. Laat de dag niet langer dan één dagdeel duren (ochtend of middag van circa 4 uur).
- Advies om gepast te kleden.
 - o Leg de nadruk op kleren die vies mogen worden in verband met de veldwerk activiteiten.
 - o Informeer mensen dat ze zich het beste gelaagd kunnen kleden (afhankelijk van het seizoen).
 - o Zeker in koudere maanden worden tuinhandschoenen geadviseerd. Deze bieden namelijk bescherming tegen scherpe voorwerpen in de ondergrond en houden uw handen warm tegen het koude zand.
 - o Adviseer iedereen om een lange broek aan te trekken in verband met teken. Adviseer ook om na het veldwerk te douchen en het lichaam te controleren op teken.
- Iedereen neemt zijn eigen lunch mee.
- Adviseer om iedereen op de fiets te komen, indien mogelijk. Dit in verband met (zéér waarschijnlijk) beperkte parkeerplaatsen en uitstoot van uitlaatgassen.
- Korte reminder om iedereen hun telefoon op te laden zodat zij bereikbaar zijn.
- Iedereen moet zich aan de huisregels van de terreineigenaren houden. Dit houdt in dat er geen afval wordt gedumpt en flora en fauna niet worden verstoord tijdens de veldwerkdagen.

Voordat u het veld in gaat met de vrijwilligers moet, zoals in stap 6, Eva en de boswachter daarvan op de hoogte worden gesteld.

Stap 8: Afronding en E-mail naar boswachter, gemeenteambtenaar en/of andere belanghebbenden

Wanneer de inspectie van een deelgebied is afgerond, dient u een mail te sturen aan de boswachter, gemeenteambtenaar en eventuele andere belanghebbenden. De gegevens van deze contactpersonen staan in de bijlage of zijn naar u toegestuurd door Eva Kaptijn. Informeer de contactpersonen dat de inspectie is afgerond en dat zij contact op kunnen nemen met Eva Kaptijn over de onderzoeksresultaten. Neem Eva als cc mee in de mail.

Stap 9: Laatste dankwoordje aan de vrijwilligers. (Optioneel)

In de Whatsapp groep kunt u de vrijwilligers hartelijk bedanken voor de participatie binnen dit gebied in het project. U kan, indien u dat prettig vindt, de groep verlaten. Laat echter wel uw telefoonnummer of E-mailadres achter, mocht het voorkomen dat één van de vrijwilligers u nog ergens voor moet bereiken.

Stap 10: Vragenlijst opsturen

Nadat de vrijwilligers hebben deelgenomen aan meerdere veldwerkdagen, verstuur de onderstaande vragenlijst naar de vrijwilligers.

- Wat is de reden voor uw deelname aan dit project?
 - o (open vraag)
- Heeft het project voldaan aan uw verwachtingen?

- (Multiple choice. 5 antwoord mogelijkheden variërend van Absoluut!, Ja, Neutraal, Nee, Totaal niet!)
- Wat vond u van de begeleiding
 - (Multiple choice. 5 antwoord mogelijkheden variërend van Zeer goed!, Goed, Neutraal, Slecht, Zeer slecht)
- Vond u de communicatie naar u duidelijk?
 - (Multiple choice. 5 antwoord mogelijkheden variërend van Zeer goed!, Goed, Neutraal, Slecht, Zeer slecht)
- Voelde u zich onderdeel van het project?
 - (Multiple choice. 5 antwoord mogelijkheden variërend van Absoluut!, Ja, Neutraal, Nee, Totaal niet!)
- Hebt u het idee alsof u heeft bijgedragen aan het veldwerk?
 - (Multiple choice. 5 antwoord mogelijkheden variërend van Absoluut!, Ja, Neutraal, Nee, Totaal niet)

Intro draaiboek booronderzoek

Het dit draaiboek lijkt op dat van de visuele inspectie. Echter staat in het komende stuk het veldwerk middels boren centraal, wat op sommige punten net een andere aanpak vereist. Het veldwerk zal worden uitgevoerd door de vrijwilligers en studenten van de Universiteit Leiden. De Universiteit zal het veldwerk organiseren, aansturen en de studenten en vrijwilligers begeleiden bij het boren. Boren is een verstorende vorm van archeologisch onderzoek en is daarom aan wettelijke regelgeving gebonden. In Nederland mogen alleen officieel geregistreerde en gecertificeerde archeologen verbonden aan een gecertificeerd bedrijf of aan een Universiteit veldwerk uitvoeren. De Universiteit Leiden is daarmee verantwoordelijk voor uitvoering, documentatie en publicatie van dit booronderzoek. Uw taak is het coördineren van de vrijwilligers voor, tijdens en na het veldwerk. Als vertegenwoordiger en coördinator van de vrijwilligers zal u de werkdruk van de Universiteit en de projectleider Eva Kaptijn enorm verlichten.

Stap 1. Controleren van de aangereikte data

U krijgt als coördinator data aangereikt waarmee u aan de slag kan. Vóórdat u aan de slag gaat, check of u deze data hebt ontvangen en of deze volledig zijn. Is dat niet het geval, neem dan contact op met Eva Kaptijn (zie gegevens in bijlage):

- Namenlijst van de vrijwilligers die u gaat begeleiden.
- Locatie en tijdstip van het veldwerk.

Stap 2: Vrijwilligers indelen in een Whatsapp-groep

Maak een Whatsapp-groep aan en voeg de burgerwetenschappers toe aan de hand van de contactgegevens die u toegestuurd heeft gekregen. Het kan voorkomen van sommige mensen niet over Whatsapp beschikken. Onderhoud apart contact met deze mensen via E-Mail of SMS. Hieronder staat beschreven hoe u een Whatsapp-groep aanmaakt en nieuwe personen toevoegt:

- 1) Neem de contactgegevens van de mail over en sla deze op in uw telefoon.
- 2) Open Whatsapp en klik op de drie bolletjes in de rechterbovenhoek om het menu te openen. (Hebt u een iPhone klik dan direct op “Nieuwe groep” en ga naar stap 3.)
- 3) Selecteer de optie “Nieuwe groep”.
- 4) Selecteer vervolgens de contactgegevens van de burgerwetenschappers om deze toe te voegen. Klik op het pijltje om verder te gaan.
- 5) Voer de naam van de groep in en selecteer eventueel een foto. Klik op het vinkje om de groep definitief aan te maken.

Stap 3: Vrijwilligers informeren

Na het aanmaken van de Whatsapp-groep, communiceer de volgende punten:

- Stel uzelf voor en vertel dat u als coördinator.
- Het veldwerk wordt georganiseerd door de Universiteit Leiden en Eva Kaptijn.
- Eva zal de groep informeren over waar en wanneer het veldwerk zal plaatsvinden.
- Omdat de Universiteit en Eva niet altijd kunnen reageren op vragen en of opmerkingen, zal u de groep deels begeleiden bij het veldwerk.
- Voor vragen kunnen de vrijwilligers terecht in deze groep.
- Benadruk dat het gebruik van Whatsapp erg nuttig is en dat deze alleen voor het werk gebruikt zal worden en niet voor pretpraat.

Er is een grote kans dat enkele vrijwilligers vragen hebben. Via deze kanalen zullen mensen u waarschijnlijk vaker benaderen voor vragen. Bepaal welke dagen en tijden u beschikbaar bent voor deze vragen en communiceer dat met de burgerwetenschappers.

Stap 4: Tijdens de veldwerkdag

In het veld zullen de medewerkers van de Universiteit sturing geven aan de werkzaamheden van de dag en de vrijwilligers begeleiden bij het booronderzoek.

Stap 5: Herhaling

Vanaf dit punt zal u vaker samen met de vrijwilligers worden uitgenodigd voor veldwerk door Eva Kaptijn of de Universiteit Leiden. In deze periode zal u als eerste aanspreekpunt dienen voor de vrijwilligers in de aangemaakte Whatsapp-groep. Vragen, opmerkingen en klachten zal u dan voornamelijk doorspelen naar Eva Kaptijn.

Stap 6: Afronding (toelichting)

Bij de afronding hoeft u niet de gemeenteambtenaar of boswachter te informeren. Dit wordt namelijk al door de Universiteit geregeld.

Stap 7: Laatste dankwoordje aan de vrijwilligers. (Optioneel)

In de Whatsapp groep kunt u de vrijwilligers hartelijk bedanken voor de participatie binnen dit gebied in het project. U kan, indien u dat prettig vindt, de groep verlaten. Laat echter wel uw telefoonnummer of E-mailadres achter, mocht het voorkomen dat één van de vrijwilligers u nog ergens voor moet bereiken.

Stap 8: Vragenlijst opsturen

Nadat de vrijwilligers hebben deelgenomen aan meerdere veldwerkdagen, verstuur de onderstaande vragenlijst naar de vrijwilligers.

- Wat is de reden voor uw deelname aan dit project?
 - o (open vraag)
- Heeft het project voldaan aan uw verwachtingen?
 - o (Multiple choice. 5 antwoord mogelijkheden variërend van Absoluut!, Ja, Neutraal, Nee, Totaal niet!)
- Wat vond u van de begeleiding
 - o (Multiple choice. 5 antwoord mogelijkheden variërend van Zeer goed!, Goed, Neutraal, Slecht, Zeer slecht)
- Vond u de communicatie naar u duidelijk?
 - o (Multiple choice. 5 antwoord mogelijkheden variërend van Zeer goed!, Goed, Neutraal, Slecht, Zeer slecht)
- Voelde u zich onderdeel van het project?
 - o (Multiple choice. 5 antwoord mogelijkheden variërend van Absoluut!, Ja, Neutraal, Nee, Totaal niet!)
- Hebt u het idee alsof u heeft bijgedragen aan het veldwerk?
 - o (Multiple choice. 5 antwoord mogelijkheden variërend van Absoluut!, Ja, Neutraal, Nee, Totaal niet)

Bijlage 1: Namenlijst

Projectbetrokkenen

Eva Kaptijn
<i>Projectleider Erfgoed Gezocht</i>
Telefoon: +31 6 51 71 86 95
E-Mail: e.kaptijn@erfgoed gelderland.nl

Quentin Bourgeois
<i>Universitair docent NW Europese prehistorie, Universiteit Leiden</i>
Mobiel: + 31 6 715 27 24 53
E-Mail: g.p.j.bourgeois@arch.leidenuniv.nl

Maarten Wispelwey
<i>Regio-archeoloog Noord-Veluwe</i>
Telefoon: (0341) 359 640
Mobiel: +31 6 12 23 35 33
E-Mail: mwispelwey@putten.nl

Harry Pape-Luijten
<i>Regioarcheoloog stedendriehoek</i>
Mobiel: +31 6 11 70 72 00
E-Mail: h.pape@apeldoorn.nl

Tijdlab
Adres: Zutphenseweg 4a
Postcode: 7418 AJ Deventer
Telefoon: 0570 24 40 68
E-Mail: info@tijdlab.nl

Roel Kramer
<i>Erfgoed Gelderland – Publieksarcheologie</i>
Telefoon: (026) 35 21 690
Mobiel: + 31 (0) 6 13 37 09 95
E-Mail: r.kramer@erfgoed gelderland.nl

Erfgoed Gelderland
Adres: Westervoortsedijk 67-D
Postcode: 6827 AT Arnhem
Telefoon: 026 352 1690

E-Mail: info@erfgoed gelderland.nl
Museum Het Pakhuis
Adres: Molenaarsplein 24
Postcode: 3851 MZ Ermelo
Telefoon: 0341 760 777
E-Mail: info@hetpakhuisermelo.nl

Gemeenten

Gemeentehuis Elburg
Adres: Zuiderzeestraat Oost 19
Postcode: 8081 LA Elburg
Telefoon: 0525 688 688
Noodnummer: 06 51 20 18 72
E-Mail: gemeente@elburg.nl

Gemeentehuis Epe
Adres: Markt 14
Postcode: 8161 EE
Telefoon: 14 0578
Noodnummer: 0578 67 88 97
E-Mail: gemeente@epe.nl

Gemeentehuis Ermelo
Adres: Raadhuisplein 2
Postcode: 3853 NT Ermelo
Telefoon: 0341 567 321
Noodnummer: 0341 56 73 21
E-Mail: gemeente@ermelo.nl

Gemeentehuis Harderwijk
Adres: Havendam 56
Postcode: 3841 AA Harderwijk
Telefoon: 0341 411 911
Noodnummer: N.v.t.
E-Mail: info@harderwijk.nl

Gemeentehuis Heerde
Adres: Eperweg 5
Postcode: 8181 ET Heerde
Telefoon: 0578 69 94 94
Noodnummer: 0578 69 94 94
E-Mail: gemeente@heerde.nl

Gemeentehuis Nunspeet
Adres: Markt 1
Postcode: 8071 GJ Nunspeet
Telefoon: 0341 25 99 11
Noodnummer: 0341 25 99 11
Mail: gemeente@nunspeet.nl

Gemeentehuis Oldebroek
Adres: Raadhuisplein 1
Postcode: 8096 CP Oldebroek
Telefoon: 0525 638 200
Noodnummer: 0525 63 82 00
E-Mail: gemeente@oldebroek.nl

Gemeentehuis Putten
Adres: Fontanusplein 1
Postcode: 3881 BZ Putten
Telefoon: 0341 359 611
Noodnummer: n.v.t.
Email: info@putten.nl

Terreineigenaren

Staatsbosbeheer
Adres: Smallepad 5 Amersfoort
Postcode: 3811 MG
Post: Postbus 2, 3800 AA Amersfoort
Telefoon: 030-69 26 111
E-Mail: info@staatsbosbeheer.nl
Contactpersoon: Lennard Jasper

Natuurmonumenten (oud)
Adres: Schaep en Burgh Noordereinde 60
Postcode: 1243 JJ 's-Graveland
Post: Postbus 9955, 1243 ZS 's-Graveland
Telefoon: (035) 655 99 33

Natuurmonumenten (per 1 januari 2021)
Adres: Stationsplein 1
Postcode: 3818 LE Amersfoort
Post: 2166, 3800 CD Amersfoort
Telefoon: (033) 479 70 00

Natuurmonumenten (contactpersoon)
Wilco Zwaneveld
Adres: Jhr. Dr. C.J. Sandbergweg 88
Postcode: 3852 PV Ermelo
E-Mail: W.Zwaneveld@natuurmonumenten.nl
Telefoon: (0577) 407 789
Mobiel: +31 6 23 82 85 81

Geldersch Landschap & Kasteelen
Adres: Zijpendaalseweg 44
Postcode: 6814 CL Arnhem
E-Mail: info@glk.nl
Telefoon: (026) 355 2555

Historische verenigingen en vrijwilligers

Archeologische Werkgroep Nederland
Landelijk secretaris: Dhr. N.T.D. Eeltink
Postadres: Postbus 157, 7550 AD Hengelo
E-Mail: secretaris@awn-archeologie.nl

Historische vereniging Ampt Epe
Adres: De Pal 6
Postcode: 8161 ZZ Epe
Post: Postbus 71 8160 AB Epe
Telefoon: (0578) 62 00 61
E-Mail: secretaris@ampt-epe.nl

Historische vereniging Herderewich (Harderwijk)
Adres: Schapenhoek 9
Postcode: 3841 BM Harderwijk
Postadres: Schapenhoek 9 3841 BM Harderwijk
E-Mail: info@Herderewich.nl

Historische vereniging Heerde
Adres: Dorpsstraat 55
Postcode: 8181 HN Heerde
Telefoon: 0578-685230
E-Mail: info@heederhistorischevereniging.nl

Oudheidkundige vereniging Elburg (Secretaris Mevr. J. Cleijssen)
E-Mail: secretaris@arentthoeboecop.nl
Contactpersoon: Pauline van Zweden
E-Mail: paulinezweden@upcmail.nl

Oudheidkundige vereniging Ermelo
Adres: Kon. Emmalaan 27a
Postcode: 3851 XD Ermelo
Telefoon: (0341) 55 44 14
E-Mail: Contactformulier website
Contactpersoon: Dick van Wijngaarden
E-Mail: dickvanwijngaarden@hotmail.com

Oudheidkundige vereniging De Broekenlanden (Oldebroek)
Adres: Zomerdijk 84
Postcode: 8079 TL Noordeinde
Telefoon: (0525) 62 13 07
E-Mail: ovdebroeklanden@gmail.com

Puttens Historisch Genootschap
Adres: Garderenseweg 97
Postcode: 3881 NC Putten
Telefoon: (0341) 35 51 81
E-Mail: secretaris@phg-putten.nl
Contactpersoon: Gérard Hollanders
E-Mail: gerard.hollanders@online.nl

Heemkundige vereniging Nuwenspete
Adres: Van Goghstraat 41
Postcode: 8072 JW Nunspeet
Telefoon: (0341) 25 66 57
E-Mail: nuwenspete@gmail.com
Contactpersoon: Peter van Veen
E-Mail: veeneco@gmail.com

Dirk Haasjes
Erfgoedvrijwilliger gemeente Zwolle, Heerde, Gerlidersch Landschap en Kastelen.
Telefoonnummers: +31 6 22 60 57 16
E-Mail: dhaasjes@hotmail.com

Ziekenhuizen en medische posten

Isala Heerde
Adres: Groteweg 5
Postcode: 8191 JS Wapenveld
Telefoon: (038) 42 46 860

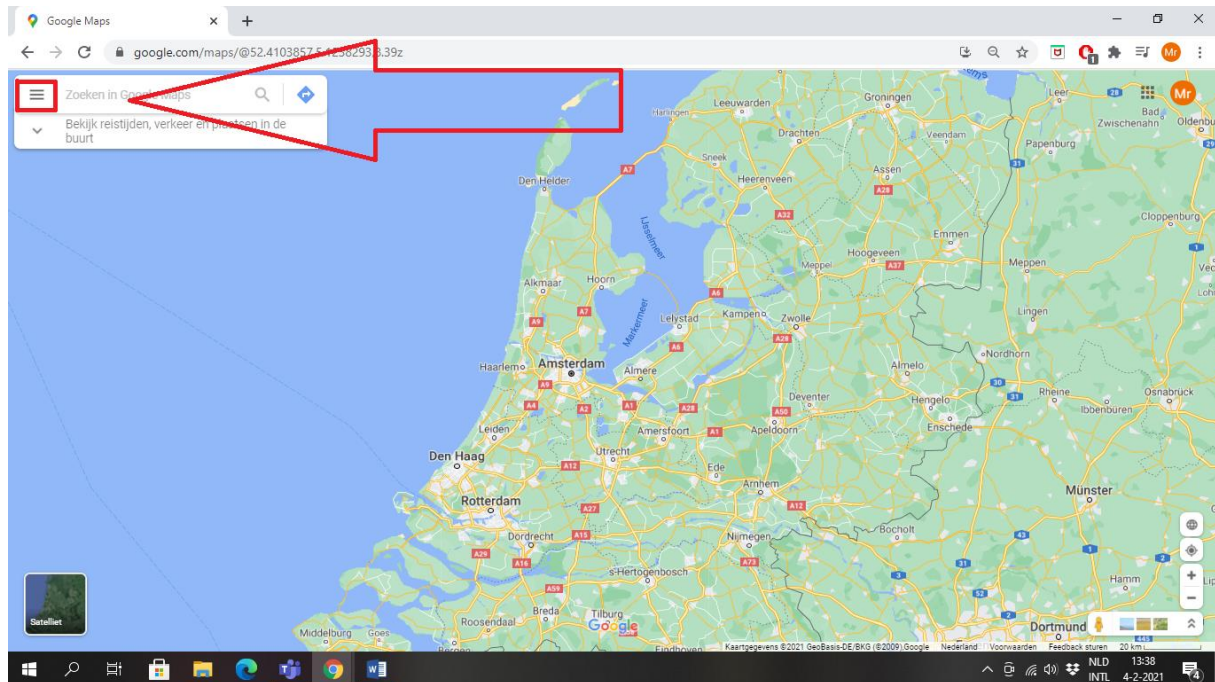
ST Jansdal
Adres: Jansenlaan 90
Postcode: 3844 DG Harderwijk
Telefoon: (0341) 46 39 11

Isala Zwolle
Adres: Dokter van Heesweg 2
Postcode: 8025 AB Zwolle
Telefoon: (038) 42 45 000

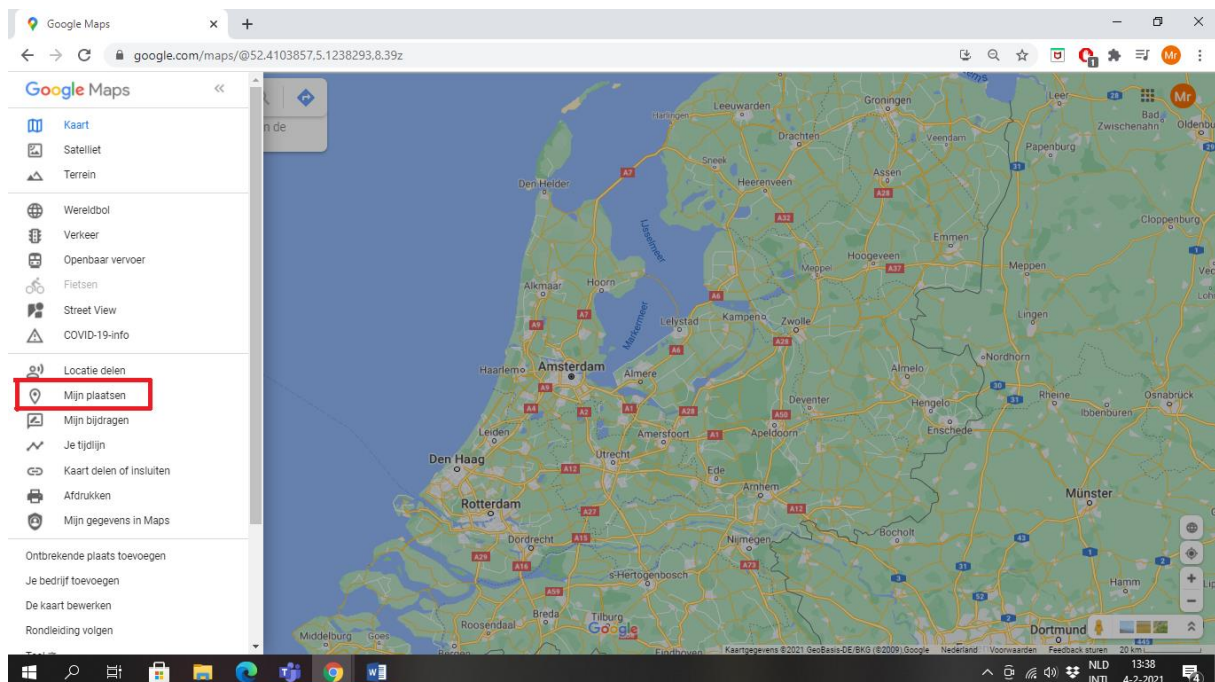
Bijlage 2: Kaarten maken in Google Maps

In de komende pagina's wordt beschreven hoe u een eigen kaart kan aanmaken, bewerkt en opslaan in Google Maps.

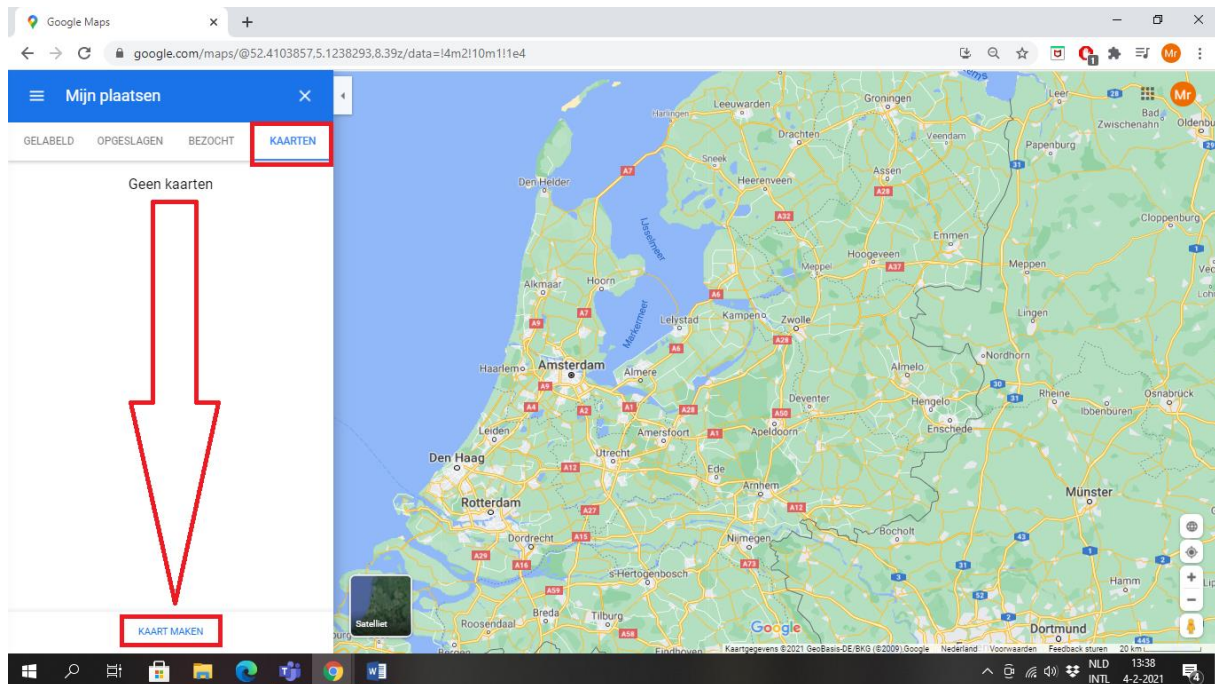
STAP 1: Open Google Maps in uw browser en klik op "Menu".

STAP 2: Klik vervolgens op "Mijn plaatsen".

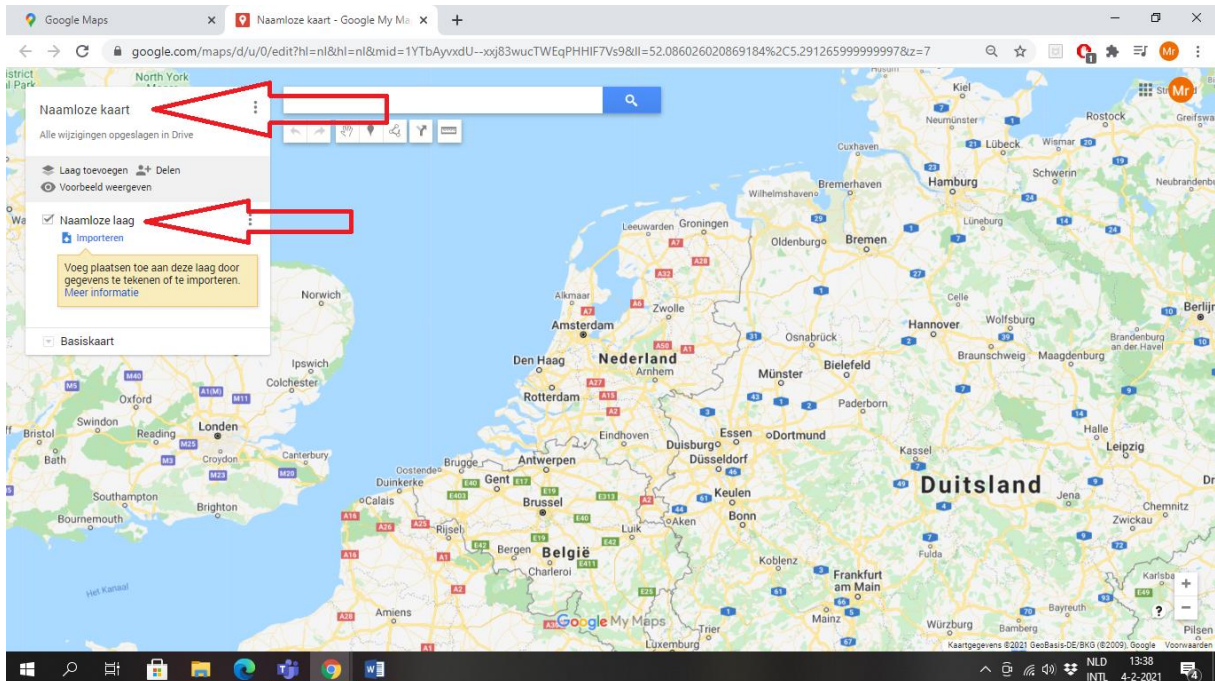

STAP 3: Klik op het tabblad “Kaarten” en vervolgens op “Kaart maken”.

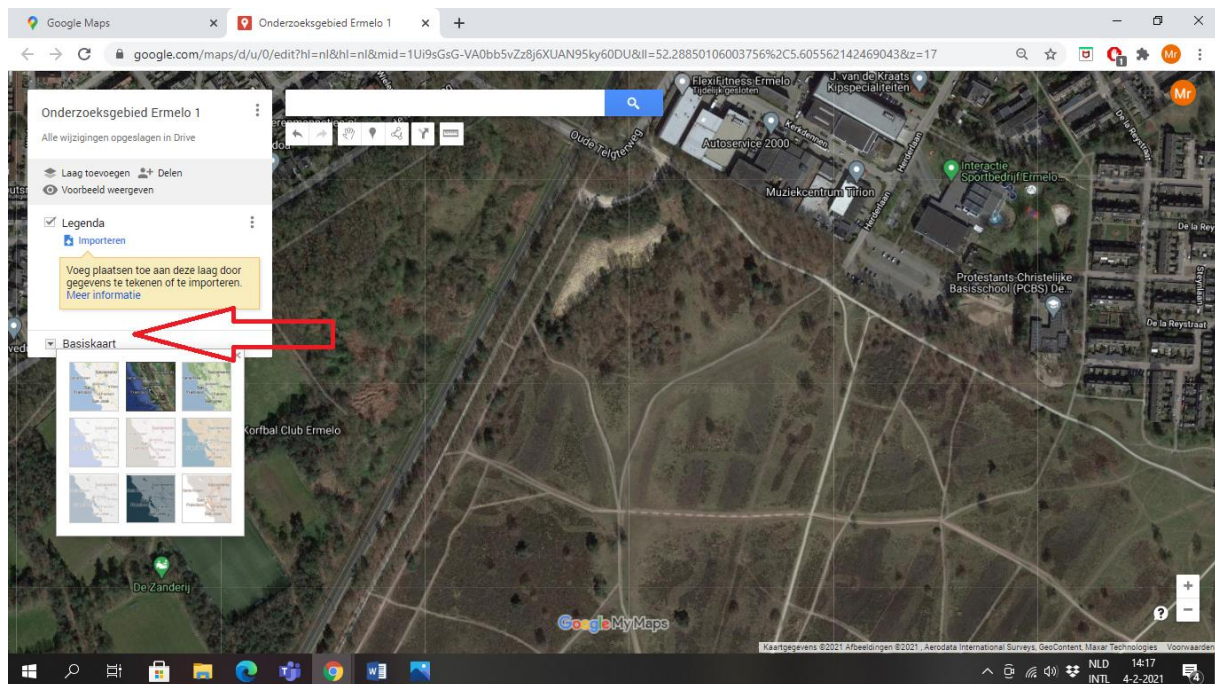

STAP 4: Nu opent een nieuw tabblad. Voordat we verder gaan is het handig om nu alvast een paar dingen aan te passen.

Klik op het kopje “Naamloze kaart” en verander dit naar een eigen gekozen Toponiem. Klik vervolgens op “Naamloze laag” en verander dit naar “Legenda”.

STAP 5: Zoom in naar het gebied waar het veldwerk gaat plaatsvinden. Eenmaal ingezoomd, verander de basiskaart naar het satellietbeeld.

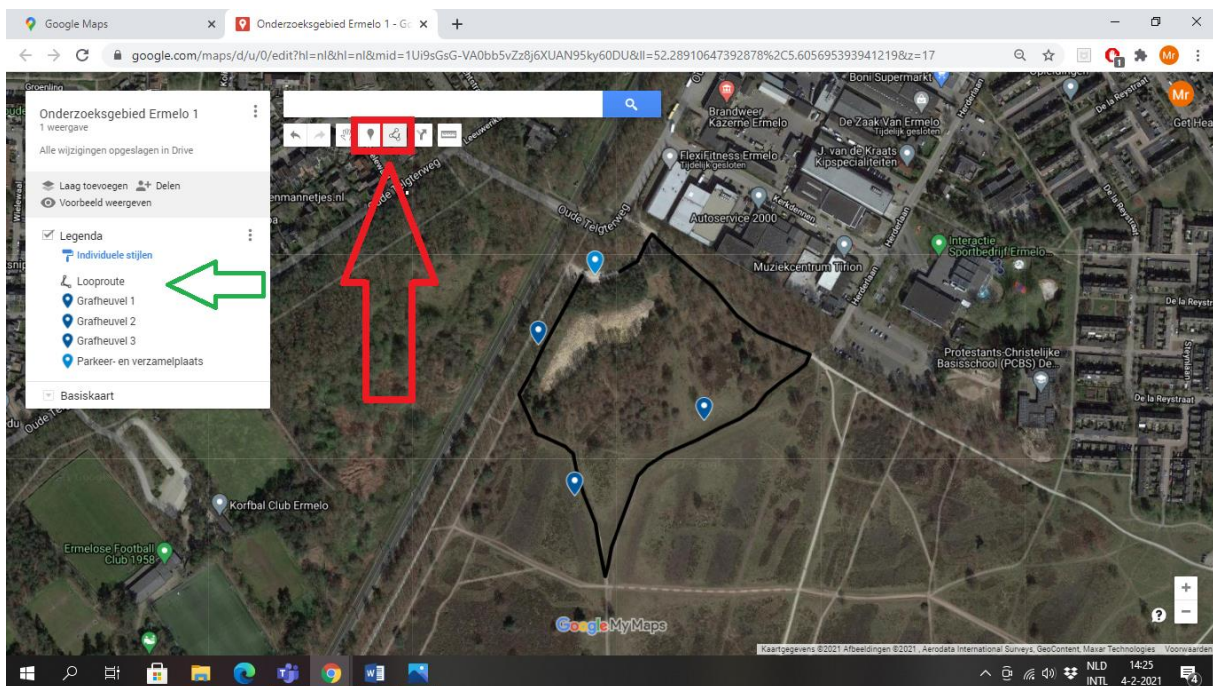

STAP 6: De rode pijl wijst naar twee tools waarmee u op de kaart kan tekenen.

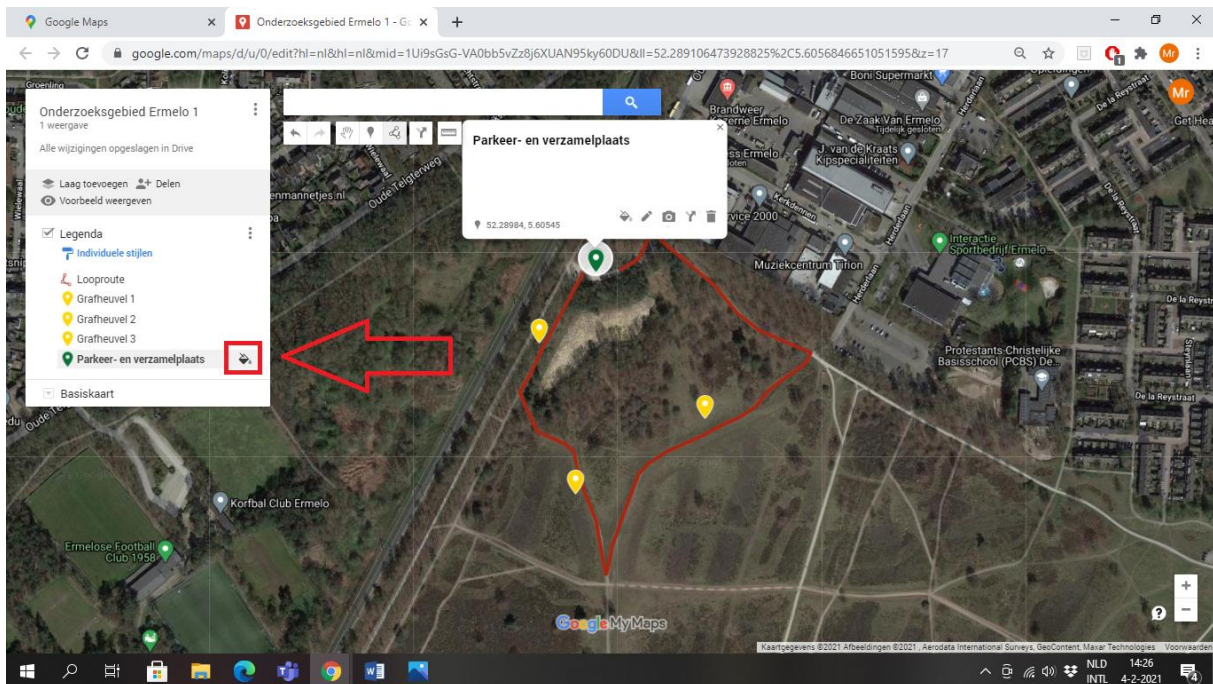
- Met de linker tool kunt u punten plaatsen.
 - Deze tool is handig voor het aanduiden van punten zoals potentiële archeologische structuren of parkeerplaatsen.
- Met de rechter tool kunt u lijnen of polygonen tekenen.
 - Deze tool is handig voor het tekenen van de looproute.

LET OP: Bij het tekenen van de looproute, probeer het eerste punt niet te verbinden met het laatste punt. Gebeurt dit wel dan zal Maps van deze lijn een polygoon maken.

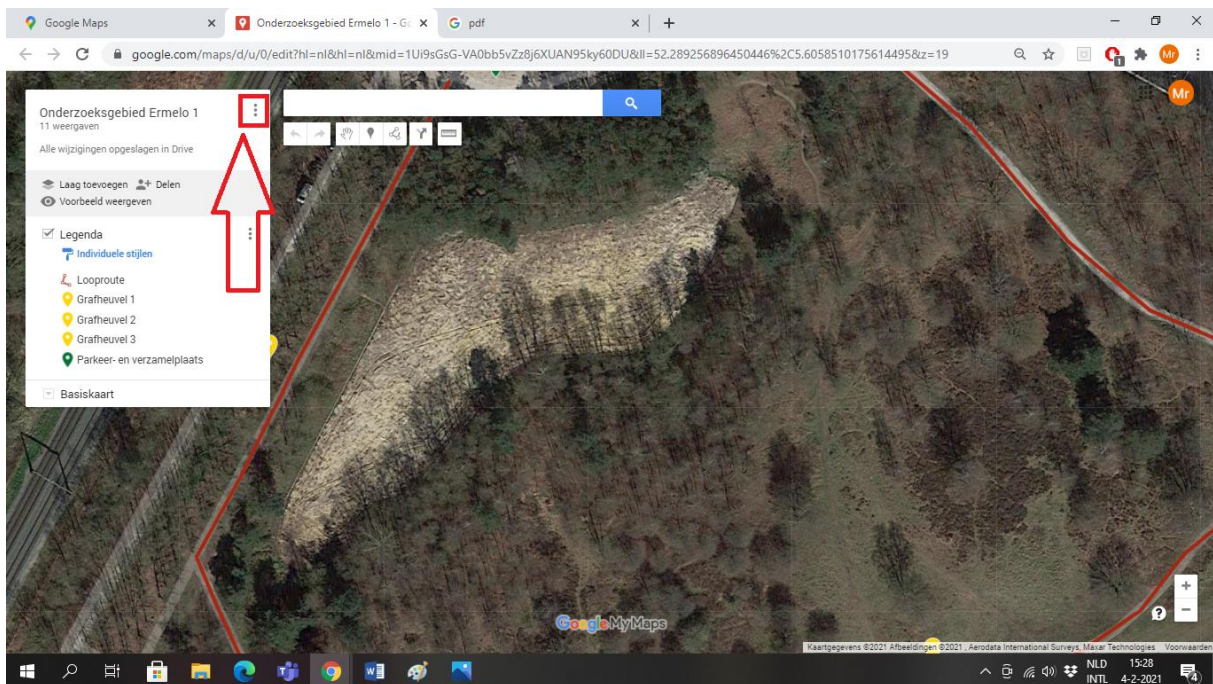
Tijdens het teken zullen alle getekende punten en lijnen worden bijgehouden onder het kopje “legenda”. (Zie de groene pijl).

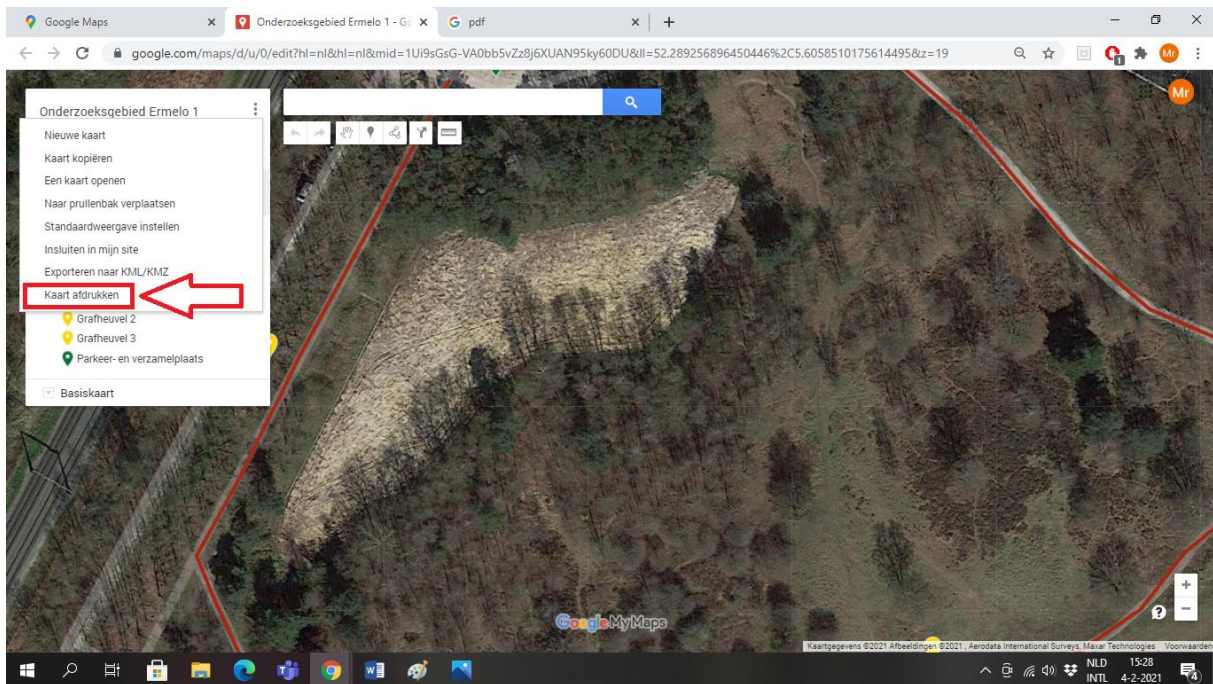
STAP 7: Alle lijnen en punten kunnen in opmaak worden aangepast met het icoontje dat is aangegeven met de rode pijl.

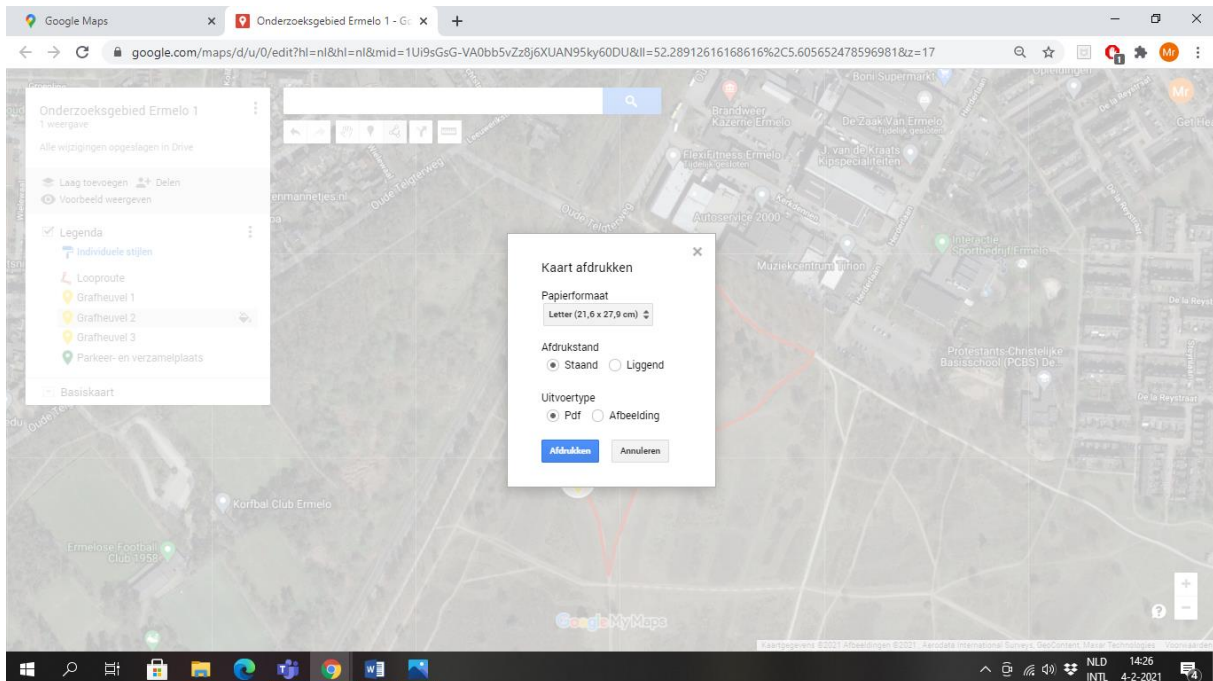
STAP 8: Als de kaart klaar is, kan hij worden geëxporteerd naar een Pdf-bestand. Klik op het menu dat is aangegeven met de rode pijl.

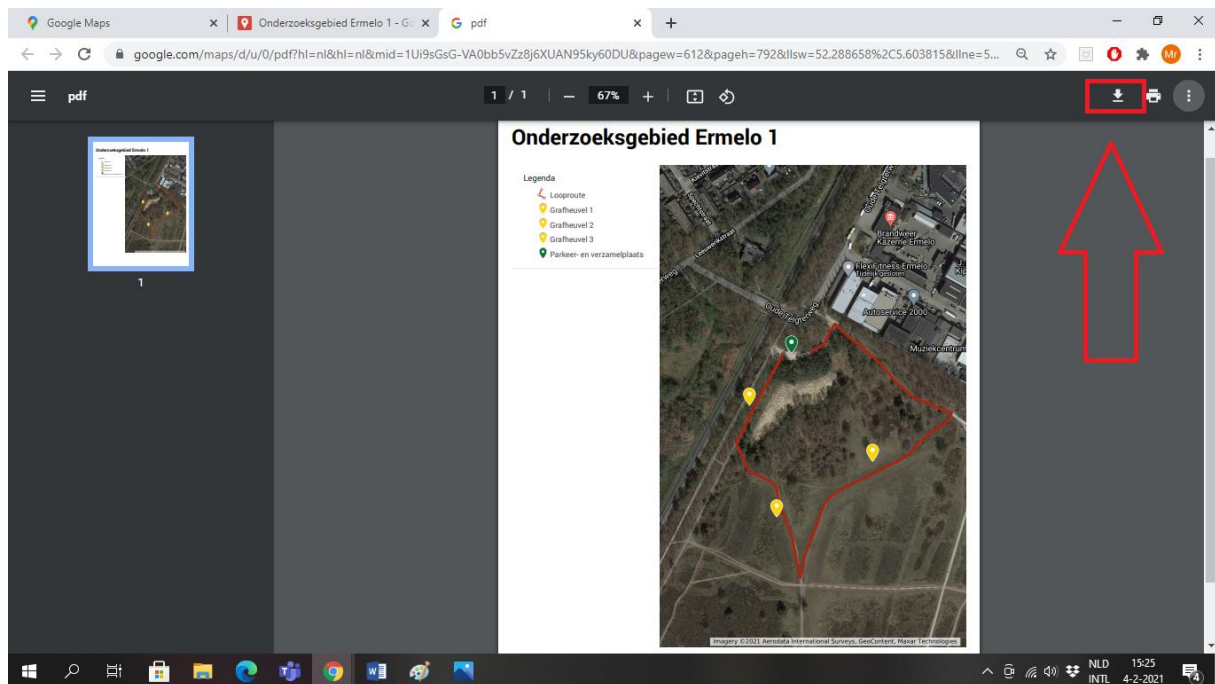
STAP 9: Klik vervolgens op “Kaart afdrukken”.

STAP 10: U krijgt nu een pop-up. Selecteer bij afdrukstand “Staand” en bij uitvoertype “Pdf”.

STAP 11: De kaart wordt nu in Pdf geëxporteerd en in een ander tab geopend. Klik nu op het icoontje dat is aangegeven met de rode pijl om het bestand te downloaden en op te slaan op uw computer.

Bijlage 2 Concept draaiboek

[Concept versie]

20-5-2021

Draaiboek Erfgoed Gezocht fase 2 Noord- Veluwe

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Introductie	2
Uw rol	2
Achtergrondinformatie.....	2
Leeswijzer	2
Hoofdstuk 2: Draaiboek checklist.....	3
Hoofdstuk 3: De draaiboeken.....	5
Bijlage 1: Namenlijst.....	10
Projectbetrokkenen.....	10
Gemeenten.....	12
Terreineigenaren	14
Historische verenigingen en vrijwilligers.....	15
Ziekenhuizen en medische posten	17
Bijlage 2: Kaarten maken in Google Maps.....	18

Hoofdstuk 1: Introductie

Beste lezer, gefeliciteerd! U bent uitgekozen als een lokale coördinator voor het Erfgoed Gezocht project. Erfgoed Gezocht is een burgerwetenschapsproject, ofwel een Citizen-Science project, waar het publiek kan deelnemen aan wetenschappelijk onderzoek. Erfgoed Gelderland zal voornamelijk de regie voeren over het project. Vanuit Erfgoed Gelderland wordt besloten waar en wanneer het veldwerk gaat plaatsvinden, welke vrijwilligers hiervoor worden uitgenodigd en hoeveel vrijwilligers per keer met u het veld in gaan. Met deze informatie kan u als lokale coördinator vervolgens aan de slag.

Uw rol

Als lokale coördinator gaat u bezig met de *praktische* uitvoering van het project. U heeft vanuit Erfgoed Gelderland een gebied toegewezen gekregen waarbinnen u aan de slag gaat. Uw rol is het begeleiden van de burgerwetenschappers in het veld zodat deze werkzaamheden soepel kunnen verlopen. Daarnaast draagt u ook verantwoordelijkheid voor de communicatie naar stakeholders (betrokken partijen), burgerwetenschappers en de projectleiders. Dit draaiboek zal u handvatten geven waarmee u een succesvolle veldwerkdag kunt organiseren.

Achtergrondinformatie

De eerste stappen zijn al genomen tegen de tijd dat u dit document leest. Erfgoed Gelderland heeft al bekend gemaakt via diverse kanalen dat het project van start gaat. De mensen die geïnteresseerd zijn in veldwerk moeten zich eerst aanmelden op de Erfgoed Gezocht website. Voor deze aanmelding moeten zij hun contactgegevens invullen. Alle vrijwilligers dienen vervolgens een vooropleiding te volgen in de vorm van een drietal cursussen. In deze cursussen wordt de focus gelegd op het opsporen, analyseren en documenteren van potentiële archeologische structuren.

Voor het aankomende veldwerk is een app ontwikkeld door Tijdlab. Met deze app kunt u met de vrijwilligers de archeologische structuren in het veld opsporen en documenteren. Als de structuren vijf keer zijn gewaardeerd door de vrijwilligers, zullen deze structuren verdwijnen op de kaart in de app.

Erfgoed Gelderland heeft een aantal onderzoeksgebieden uitgekozen. Deze locaties zijn geselecteerd op de dichtheid en trefkans van mogelijke structuren. Ook de toegankelijkheid van een gebied heeft grote invloed gehad op de selectie. Zo liggen sommige structuren in een gebied dat niet toegankelijk is voor het publiek, denk aan een militair oefenterrein. Alle structuren waar wél onderzoek naar gedaan mag worden, worden dan ook weergegeven in app.

Leeswijzer

Dit document bestaat uit twee kleinere draaiboeken. In het eerste draaiboek wordt de zogeheten *visuele inspectie* behandeld. Dit onderdeel van het project legt de focus op non-destructief veldwerk. In andere woorden, de ondergrond wordt niet verstoord om te checken op archeologische vondsten of aanwijzingen. In het tweede draaiboek wordt er wél geboord. Dit veldwerk zal voornamelijk worden begeleid door de Universiteit Leiden. Toch speelt u als coördinator hier een belangrijke rol als tussenpersoon en aanspreekpunt van de vrijwilligers.

In het volgende hoofdstuk is een checklist opgesteld voor beide draaiboeken waarin de stappen chronologisch zijn opgesomd. Deze checklist geeft in één oogopslag weer welke stappen wanneer moeten worden ondernomen. Het daaropvolgende hoofdstuk (Hoofdstuk 3) zal een toelichting zijn op alle onderdelen van de checklist. Om overzicht te houden is besloten om in beide draaiboeken een onderscheid te maken tussen een **voorbereidende fase**, **uitvoerende fase** en **afrondende fase**. Deze fases zijn met de kleuren bruin, groen en geel onderscheidt (zoals aangegeven in de vorige zin).

Hoofdstuk 2: Draaiboek checklist

Hieronder een lijst van de stappen voor het organiseren van een veld dag. Zie hoofdstuk 3 voor een toelichting op de praktische uitvoering van iedere stap.

Draaiboek visuele inspectie

Weke actie	Betrokkenen	Welke fase	Opmerkingen
Stap 1: Controleren aangereikte data	Erfgoed Gelderland en Lokale coördinator	Vorbereidende fase	
Stap 2: Tijdlab app installeren en downloaden	Lokale coördinator	Vorbereidende fase	
Stap 3: Inloggen in de Tijdlab app	Lokale coördinator	Vorbereidende fase	
Stap 4: Vrijwilligers indelen in een Whatsapp groep	Lokale coördinator	Vorbereidende fase	
Stap 5: Uzelf voorstellen aan de groep	Lokale coördinator	Vorbereidende fase	
Stap 6: informeren veldwerk dag	Erfgoed Gelderland en Lokale coördinator	Uitvoerende fase	
Stap 7: Tijdens het veldwerk	Lokale coördinator	Uitvoerende fase	
Stap 8: Herhaling vorige stappen	Lokale coördinator	Uitvoerende fase	
Stap 9: Afronding en E-mail naar boswachter en gemeenteambtenaar	Lokale coördinator, gemeenteambtenaar en Staatsbosbeheer	Afrondende fase	
Stap 10: laatste dankwoordje	Lokale coördinator	Afrondende fase	

Draaiboek boren

Weke actie	Betrokkenen	Welke fase	Opmerkingen
Stap 1: Controleren aangereikte data	Erfgoed Gelderland en lokale coördinator	Vorbereidende fase	
Stap 2: Tijdlab app installeren en downloaden	Lokale coördinator	Vorbereidende fase	
Stap 3: Inloggen in de Tijdlab app	Lokale coördinator	Vorbereidende fase	
Stap 4: Vrijwilligers indelen in een Whatsapp groep	Lokale coördinator	Vorbereidende fase	
Stap 5: Vrijwilligers informeren veldwerk	Lokale coördinator	Uitvoerende fase	
Stap 6: Eva Kaptijn informeren	Erfgoed Gelderland en Lokale coördinator	Uitvoerende fase	
Stap 7: Tijdens het veldwerk	Lokale coördinator, Erfgoed Gelderland en Universiteit Leiden	Uitvoerende fase	
Stap 8: Herhaling vorige stappen	Lokale coördinator	Uitvoerende fase	
Stap 9: Afronding	Universiteit Leiden of Erfgoed Gelderland	Afrondende fase	
Stap 10: Laatste dankwoordje	Lokale coördinator	Afrondende fase	
Stap 11: Vragenlijst opsturen	Lokale coördinator	Afrondende fase	

Hoofdstuk 3: De draaiboeken

Intro draaiboek visuele inspectie

In het eerste draaiboek staat de visuele inspectie centraal. Tijdens deze visuele inspectie gaan vrijwilligers zelfstandig het bos in om de archeologische structuren op te sporen en te waarderen. Toch moeten de vrijwilligers zich aan enkele regels houden en zullen sommige partijen op de hoogte worden gesteld van de visuele inspectiedagen. Uw rol als coördinator is om dit te regelen zodat de werkzaamheden van de vrijwilligers zo soepel mogelijk kan verlopen.

Stap 1. Controleren van de aangereikte data

U krijgt als coördinator data aangereikt waarmee u aan de slag kan. Vóórdat u aan de slag gaat, check of u deze data hebt ontvangen en of deze volledig zijn. Is dat niet het geval, neem dan contact op met Eva Kaptijn (zie gegevens in bijlage). De data zijn:

- Een inlogcode voor de app dat is ontwikkeld door Tijdlab. Deze code zal u straks gebruiken om aan te melden en in te loggen in de App.
- Namenlijst met contactgegevens van de vrijwilligers die u gaat begeleiden.

Stap 2. De app installeren en downloaden

De eerste stap is om de app te downloaden en te installeren op uw systeem. De downloadlink kunt u vinden op de website van Erfgoed Gezocht.

Stap 3. Inloggen in de app (Tijdlab)

Voer in de app de inlogcode in die u toegestuurd heeft gekregen van Erfgoed Gelderland. na het invoeren van deze code wordt u nu ingedeeld in de groep die u zal begeleiden voor de komende weken.

Stap 4: Vrijwilligers indelen in een Whatsapp-groep

Maak een Whatsapp-groep aan en voeg de burgerwetenschappers toe aan de hand van de contactgegevens die u toegestuurd heeft gekregen. Het kan voorkomen van sommige mensen niet over Whatsapp beschikken. Onderhoud apart contact met deze mensen via E-Mail of SMS. Hieronder staat beschreven hoe u een Whatsapp-groep aanmaakt en nieuwe personen toevoegt:

- 6) Neem de contactgegevens van de mail over en sla deze op op uw telefoon.
- 7) Open Whatsapp en klik op de drie bolletjes in de rechter bovenhoek om het menu te openen. (Hebt u een iPhone klik dan direct op “Nieuwe groep” en ga naar stap 3.)
- 8) Selecteer de optie “Nieuwe groep”.
- 9) Selecteer vervolgens de contactgegevens van de burgerwetenschappers om deze toe te voegen. Klik op het pijltje om verder te gaan.
- 10) Voer de naam van de groep in en selecteer eventueel een foto. Klik op het vinkje om de groep definitief aan te maken.

Er is een grote kans dat enkele vrijwilligers vragen hebben. Via deze kanalen zullen mensen u waarschijnlijk vaker benaderen voor vragen. Bepaal welke dagen en tijden u beschikbaar bent voor deze vragen en communiceer dat met de burgerwetenschappers.

Stap 5: Stel uzelf voor aan de groep

Stel uzelf voor in de nieuwe groep en verwelkom de burgerwetenschappers. Stuur een bericht op Whatsapp en behandel minimaal de volgende punten:

- Wie u bent en dat u als coördinator deze groep zal begeleiden bij de visuele inspectie.
- Elke vrijwilliger moet een dag van tevoren aangeven wanneer hij of zij het veld in gaat met de app.

- Het is **niet** de bedoeling dat vrijwilligers onaangekondigd op pad gaan. Dit is omdat Erfgoed Gelderland en terreineigenaren op de hoogte moeten worden gesteld voordat iemand het veld in gaat.
- Tijdens een inspectiedag dient iedereen zich aan de huisregels van de terreineigenaar houden. Dit houdt in dat er geen afval wordt gedumpt en flora en fauna niet worden verstoord tijdens de inspectiedagen.
- Bij vragen kunnen de vrijwilligers altijd bij u terecht in deze Whatsapp groep.

Stap 6: Informeren veldwerk dag

Wanneer een aantal vrijwilligers zich bij u melden dat zij het veld in willen, meld dit dan minimaal de avond van tevoren bij de boswachter van dat gebied en Eva Kaptijn (contactgegevens in de bijlage).

Stap 7: Tijdens het veldwerk

Wanneer een vrijwilliger (of vrijwilligers) pad gaat voor de visuele inspectie, dient u als coördinator op stand-by te staan voor vragen of calamiteiten.

Stap 8: Herhalen (Optioneel: gezamenlijk het veld in)

Vanaf dit punt zullen stap 6 en 7 zich herhalen. U zal in deze periode voornamelijk vragen beantwoorden van de burgerwetenschappers. Ook zal u de stakeholders (Eva, gemeenteambtenaar en de boswachter) informeren over nieuwe ontwikkelingen. In deze tijd kunt u ook besluiten om een dag te organiseren waar de hele groep vrijwilligers samen met u het veld in gaat. Tips over wat u kunt communiceren bij het organiseren van een gezamenlijke veldwerkdag, kunt u vinden in het draaiboek op de volgende pagina.

Stap 9: Afronding en E-mail boswachter en gemeenteambtenaar.

Wanneer uw termijn als coördinator afloopt dient u een mail te sturen aan de boswachter en de gemeenteambtenaar (gegevens in de bijlage). Informeer dat de inspectie is afgerond en dat zij contact op kunnen nemen met Erfgoed Gelderland over de onderzoeksresultaten.

Stap 10: Laatste dankwoordje aan de vrijwilligers. (Optioneel)

In de Whatsapp groep kunt u de vrijwilligers hartelijk bedanken voor de participatie binnen dit gebied in het project. U kan, indien u dat prettig vindt, de groep verlaten. Laat echter wel uw telefoonnummer of E-mail adres achter, mocht het voorkomen dat één van de vrijwilligers u nog ergens voor moet bereiken.

Intro draaiboek Boren.

Het volgende draaiboek lijkt op dat van de visuele inspectie. Echter staat in het volgende stuk het veldwerk middels boren centraal, wat op sommige punten net een andere aanpak vereist. Het veldwerk zal worden uitgevoerd door de vrijwilligers en studenten van de Universiteit Leiden. De Universiteit zal het veldwerk organiseren, aansturen en de studenten en vrijwilligers begeleiden bij het boren. Uw taak is het coördineren van de vrijwilligers voor, tijdens en na het veldwerk. Als vertegenwoordiger en coördinator van de vrijwilligers zal u de werkdruk van de Universiteit en Erfgoed Gelderland enorm verlichten.

Stap 1. Controleren van de aangereikte data

U krijgt als coördinator data aangereikt waarmee u aan de slag kan. Vóórdat u aan de slag gaat, check of u deze data hebt ontvangen en of deze volledig zijn. Is dat niet het geval, neem dan contact op met Eva Kaptijn (zie gegevens in bijlage):

- Een inlogcode voor de app dat is ontwikkeld door Tijdlab. Deze code zal u straks gebruiken om u aan te melden en in te loggen in de App.
- Namenlijst van de vrijwilligers die u gaat begeleiden.
- Locatie en tijdstip van het veldwerk.

Stap 2. De app installeren en downloaden

De eerste stap is om de app te downloaden en te installeren op uw systeem. De downloadlink kunt u vinden op de website van Erfgoed Gezocht.

Stap 3. Inloggen in de app (Tijdlab)

Voer in de app de inlogcode in die u toegestuurd heeft gekregen van Erfgoed Gelderland. na het invoeren van deze code wordt u nu ingedeeld in de groep die u zal begeleiden voor de komende weken.

Stap 4: Vrijwilligers indelen in een Whatsapp-groep

Maak een Whatsapp-groep aan en voeg de burgerwetenschappers toe aan de hand van de contactgegevens die u toegestuurd heeft gekregen. Het kan voorkomen van sommige mensen niet over Whatsapp beschikken. Onderhoud apart contact met deze mensen via E-Mail of SMS. Hieronder staat beschreven hoe u een Whatsapp-groep aanmaakt en nieuwe personen toevoegt:

- 6) Neem de contactgegevens van de mail over en sla deze op op uw telefoon.
- 7) Open Whatsapp en klik op de drie bolletjes in de rechter bovenhoek om het menu te openen. (Hebt u een iPhone klik dan direct op "Nieuwe groep" en ga naar stap 3.)
- 8) Selecteer de optie "Nieuwe groep".
- 9) Selecteer vervolgens de contactgegevens van de burgerwetenschappers om deze toe te voegen. Klik op het pijltje om verder te gaan.
- 10) Voer de naam van de groep in en selecteer eventueel een foto. Klik op het vinkje om de groep definitief aan te maken.

Stap 5: Vrijwilligers informeren

Na het aanmaken van de Whatsapp-groep, communiceer de volgende punten:

- Stel uzelf voor en vertel dat u als coördinator de groep zal begeleiden bij het veldwerk.
- Vertel over het beoogde veldwerk (wat gaan ze doen die dag?).
- De exacte locatie en tijd waar ze vrijwilligers moeten verzamelen voor het veldwerk.
 - o Leg goed uit waar het veldwerk plaats gaat vinden en hoe de vrijwilligers daar kunnen komen. Leg ook uit waar de vrijwilligers kunnen parkeren en hoe zij vanaf de parkeerplaats naar het verzamelpunt kunnen lopen.

Tip: Het is handig om een eigen kaart te maken in Google Maps en deze te delen. Op een zelfgemaakte kaart kan u namelijk alle bovengenoemde punten gemakkelijk opnemen en overzichtelijk maken voor de vrijwilligers. Zie bijlage 2 hoe u dit moet doen.

- De dag planning. (indien toegestuurd gekregen)
- Advies om gepast te kleden.
 - o Leg de nadruk op kleren die vies mogen worden in verband met de veldwerk activiteiten.
 - o Informeer mensen dat ze zich het beste gelaagd kunnen kleden (afhankelijk van het seizoen).
 - o Zeker in koudere maanden worden tuinhandschoenen geadviseerd. Deze bieden namelijk bescherming tegen scherpe voorwerpen in de ondergrond en houden uw handen warm tegen het koude zand.
- Iedereen neemt zijn eigen lunch mee.
- Adviseer om iedereen bij voorkeur met het openbaar vervoer te laten reizen (of op de fiets) in verband met uitstoot van uitlaatgassen.
- Korte reminder om iedereen hun telefoon op te laden zodat zij bereikbaar zijn.
- Iedereen moet zich aan de huisregels van de terreineigenaren houden. Dit houdt in dat er geen afval wordt gedumpt en flora en fauna niet worden verstoord tijdens de veldwerkdagen.

Er is een grote kans dat enkele vrijwilligers vragen hebben. Via deze kanalen zullen mensen u waarschijnlijk vaker benaderen voor vragen. Bepaal welke dagen en tijden u beschikbaar bent voor deze vragen en communiceer dat met de burgerwetenschappers.

Stap 6: Informeren veldwerk dag

Geef minimaal de avond vóórdát het veldwerk gaat plaatsvinden door aan Eva Kaptijn hoeveel vrijwilligers mee doen aan de komende veldwerkdag.

Stap 7: Tijdens de veldwerkdag

In het veld zullen de medewerkers van de Universiteit sturing geven aan de werkzaamheden van de dag en de vrijwilligers begeleiden bij het boren.

Stap 8: Herhaling

Vanaf dit punt zullen stap 5, 6 en 7 zich herhalen. Na een afgeronde veldwerkdag zal u door Eva Kaptijn of de Universiteit Leiden worden ingelicht waar het nieuwe veldwerk gaat plaatsvinden.

Stap 9: Afronding (toelichting)

Bij de afronding hoeft u niet de gemeenteambtenaar of boswachter te informeren. Dit wordt namelijk al door de Universiteit geregeld.

Stap 10: Laatste dankwoordje aan de vrijwilligers. (Optioneel)

In de Whatsapp groep kunt u de vrijwilligers hartelijk bedanken voor de participatie binnen dit gebied in het project. U kan, indien u dat prettig vindt, de groep verlaten. Laat echter wel uw telefoonnummer of E-mail adres achter, mocht het voorkomen dat één van de vrijwilligers u nog ergens voor moet bereiken.

Stap 11: Vragenlijst opsturen

Nadat de vrijwilligers hebben deel genomen aan meerdere veldwerkdagen, verstuur de onderstaande vragenlijst naar de vrijwilligers.

- Wat is de reden voor uw deelname aan dit project?

- (open vraag)
- Heeft het project voldaan aan uw verwachtingen?
 - (Multiple choice. 5 antwoord mogelijkheden variërend van Absoluut!, Ja, Neutraal, Nee, Totaal niet!)
- Wat vond u van de begeleiding
 - (Multiple choice. 5 antwoord mogelijkheden variërend van Zeer goed!, Goed, Neutraal, Slecht, Zeer slecht)
- Vond u de communicatie naar u duidelijk?
 - (Multiple choice. 5 antwoord mogelijkheden variërend van Zeer goed!, Goed, Neutraal, Slecht, Zeer slecht)
- Voelde u zich onderdeel van het project?
 - (Multiple choice. 5 antwoord mogelijkheden variërend van Absoluut!, Ja, Neutraal, Nee, Totaal niet!)
- Hebt u het idee alsof u heeft bijgedragen aan het veldwerk?
 - (Multiple choice. 5 antwoord mogelijkheden variërend van Absoluut!, Ja, Neutraal, Nee, Totaal niet)

Bijlage 1: Namenlijst

Projectbetrokkenen

Eva Kaptijn
<i>Projectleider erfgoed gezocht</i>
Telefoon: +31 6 51 71 86 95
E-Mail: e.kaptijn@erfgoed gelderland.nl

Roel Kramer
<i>Project medewerker Erfgoed Gelderland</i>
Telefoon: (026) 35 21 690
Mobiel: + 31 (0) 6 13 37 09 95
E-Mail: r.kramer@erfgoed gelderland.nl

Quentin Bourgeois
<i>Projectmedewerker</i>
Mobiel: + 31 6 715 27 24 53
E-Mail: q.p.j.bourgeois@arch.leidenuniv.nl

Maarten Wispelwey
<i>Regio-archeoloog Noord-Veluwe</i>
Telefoon: (0341) 359 640
Mobiel: +31 6 12 23 35 33
E-Mail: mwispelwey@putten.nl

Harry Pape-Luijten
<i>Regioarcheoloog stedendriehoek</i>
Mobiel: +31 6 11 70 72 00
E-Mail: h.pape@apeldoorn.nl

Tijdlab
Adres: Zutphenseweg 4a
Postcode: 7418 AJ Deventer
Telefoon: 0570 24 40 68
E-Mail: info@tijdlab.nl

Erfgoed Gelderland
Adres: Westervoortsedijk 67-D
Postcode: 6827 AT Arnhem
Telefoon: 026 352 1690
E-Mail: info@erfgoed gelderland.nl

Museum Het Pakhuis
Adres: Molenaarsplein 24
Postcode: 3851 MZ Ermelo
Telefoon: 0341 760 777
E-Mail: info@hetpakhuisermelo.nl

Gemeenten

Gemeentehuis Elburg
Adres: Zuiderzeestraat Oost 19
Postcode: 8081 LA Elburg
Telefoon: 0525 688 688
Noodnummer: 06 51 20 18 72
E-Mail: gemeente@elburg.nl

Gemeentehuis Epe
Adres: Markt 14
Postcode: 8161 EE
Telefoon: 14 0578
Noodnummer: 0578 67 88 97
E-Mail: gemeente@epe.nl

Gemeentehuis Ermelo
Adres: Raadhuisplein 2
Postcode: 3853 NT Ermelo
Telefoon: 0341 567 321
Noodnummer: 0341 56 73 21
E-Mail: gemeente@ermelo.nl

Gemeentehuis Harderwijk
Adres: Havendam 56
Postcode: 3841 AA Harderwijk
Telefoon: 0341 411 911
Noodnummer: N.v.t.
E-Mail: info@harderwijk.nl

Gemeentehuis Heerde
Adres: Eperweg 5
Postcode: 8181 ET Heerde
Telefoon: 0578 69 94 94
Noodnummer: 0578 69 94 94
E-Mail: gemeente@heerde.nl

Gemeentehuis Nunspeet
Adres: Markt 1
Postcode: 8071 GJ Nunspeet
Telefoon: 0341 25 99 11
Noodnummer: 0341 25 99 11
Mail: gemeente@nunspeet.nl

Gemeentehuis Oldebroek
Adres: Raadhuisplein 1
Postcode: 8096 CP Oldebroek
Telefoon: 0525 638 200
Noodnummer: 0525 63 82 00
E-Mail: gemeente@oldebroek.nl

Gemeentehuis Putten
Adres: Fontanusplein 1
Postcode: 3881 BZ Putten
Telefoon: 0341 359 611
Noodnummer: n.v.t.
Email: info@putten.nl

Terreineigenaren

Staatsbosbeheer
Adres: Smallepad 5 Amersfoort
Postcode: 3811 MG
Post: Postbus 2, 3800 AA Amersfoort
Telefoon: 030-69 26 111
E-Mail: info@staatsbosbeheer.nl
Contactpersoon: Lennard Jasper

Natuurmonumenten (oud)
Adres: Schaep en Burgh Noordereinde 60
Postcode: 1243 JJ 's-Graveland
Post: Postbus 9955, 1243 ZS 's-Graveland
Telefoon: (035) 655 99 33

Natuurmonumenten (per 1 januari 2021)
Adres: Stationsplein 1
Postcode: 3818 LE Amersfoort
Post: 2166, 3800 CD Amersfoort
Telefoon: (033) 479 70 00

Natuurmonumenten (contactpersoon)
Wilco Zwaneveld
Adres: Jhr. Dr. C.J. Sandbergweg 88
Postcode: 3852 PV Ermelo
Email: W.Zwaneveld@natuurmonumenten.nl
Telefoon: (0577) 407 789
Mobiel: +31 6 23 82 85 81

Historische verenigingen en vrijwilligers

Archeologische Werkgroep Nederland
Landelijk secretaris: Dhr. N.T.D. Eeltink
Postadres: Postbus 157, 7550 AD Hengelo
E-Mail: secretaris@awn-archeologie.nl

Historische vereniging Ampt Epe
Adres: De Pal 6
Postcode: 8161 ZZ Epe
Post: Postbus 71 8160 AB Epe
Telefoon: (0578) 62 00 61
E-Mail: secretaris@ampt-epe.nl

Historische vereniging Herderewich (Harderwijk)
Adres: Schapenhoek 9
Postcode: 3841 BM Harderwijk
Postadres: Schapenhoek 9 3841 BM Harderwijk
E-Mail: info@Herderewich.nl

Historische vereniging Heerde
Adres: Dorpsstraat 55
Postcode: 8181 HN Heerde
Telefoon: 0578-685230
E-Mail: info@heederhistorischevereniging.nl

Oudheidkundige vereniging Elburg (Secretaris Mevr. J. Cleijssen)
E-Mail: secretaris@arentthoeboecop.nl
Contactpersoon: Pauline van Zweden
E-Mail: paulinezweden@upcmail.nl

Oudheidkundige vereniging Ermeloo
Adres: Kon. Emmalaan 27a
Postcode: 3851 XD Ermelo
Telefoon: (0341) 55 44 14
E-Mail: Contactformulier website
Contactpersoon: Dick van Wijngaarden
Email: dickvanwijngaarden@hotmail.com

Oudheidkundige vereniging De Broekenlanden (Oldebroek)
Adres: Zomerdijk 84
Postcode: 8079 TL Noordeinde
Telefoon: (0525) 62 13 07
E-Mail: ovdebroeklanden@gmail.com

Putten Historisch Genootschap
Adres: Garderenseweg 97
Postcode: 3881 NC Putten
Telefoon: (0341) 35 51 81
E-Mail: secretaris@phg-putten.nl
Contactpersoon: Gérard Hollanders
E-Mail: gerard.hollanders@online.nl

Heemkundige vereniging Nuwenspete
Adres: Van Goghstraat 41
Postcode: 8072 JW Nunspeet
Telefoon: (0341) 25 66 57
E-Mail: nuwenspete@gmail.com
Contactpersoon: Peter van Veen
E-Mail: veeneco@gmail.com

Oudheidkundige vereniging De Broekenlanden (Oldebroek)
Adres: Zomerdijk 84
Postcode: 8079 TL Noordeinde
Telefoon: (0525) 62 13 07
E-Mail: ovdebroeklanden@gmail.com

Dirk Haasjes
Erfgoedvrijwilliger gemeente Zwolle, Heerde, Gerlidersch Landschap en Kastelen.
Telefoonnummers: +31 6 22 60 57 16
E-Mail: dhaasjes@hotmail.com

Ziekenhuizen en medische posten

Isala Heerde
Adres: Groteweg 5
Postcode: 8191 JS Wapenveld
Telefoon: (038) 42 46 860

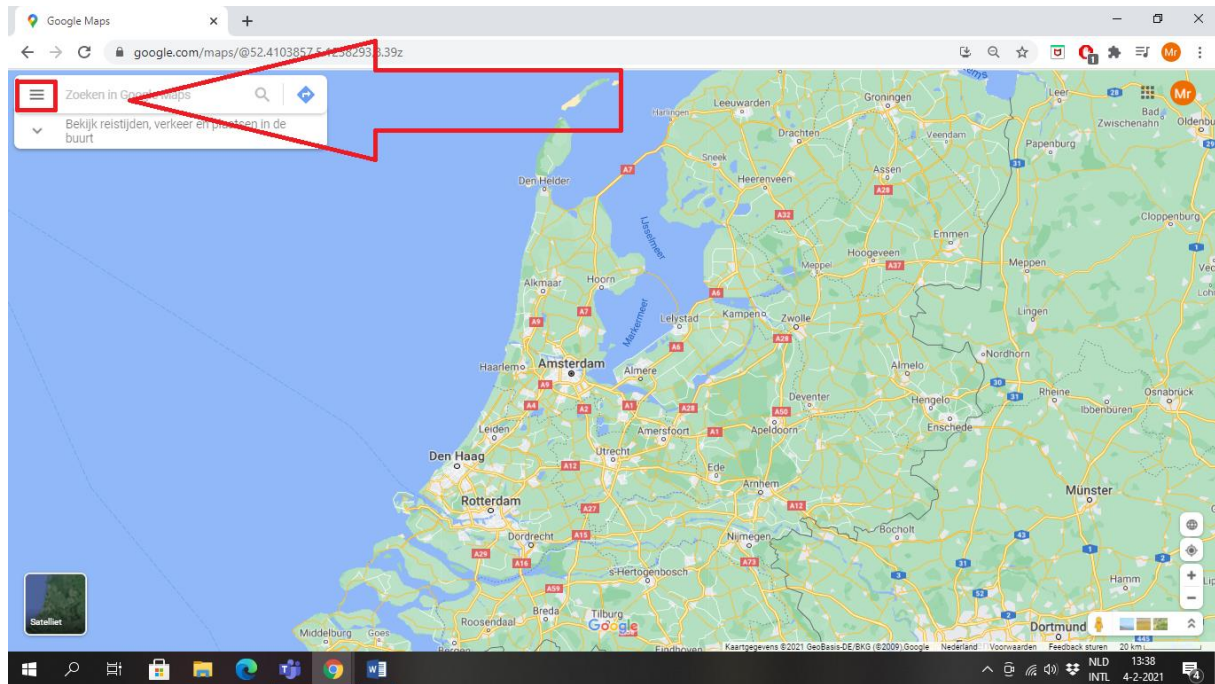
ST Jansdal
Adres: Jansenlaan 90
Postcode: 3844 DG Harderwijk
Telefoon: (0341) 46 39 11

Isala Zwolle
Adres: Dokter van Heesweg 2
Postcode: 8025 AB Zwolle
Telefoon: (038) 42 45 000

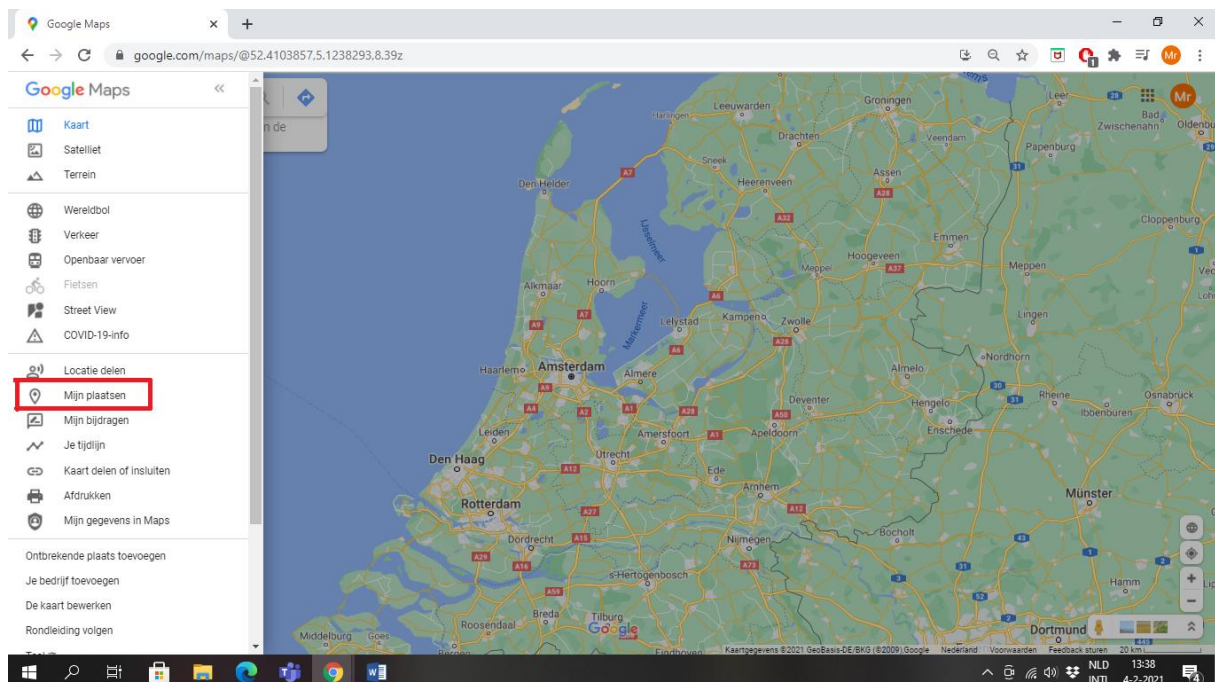
Bijlage 2: Kaarten maken in Google Maps

In de komende pagina's wordt beschreven hoe u een eigen kaart kan aanmaken, bewerkt en opslaan in Google Maps.

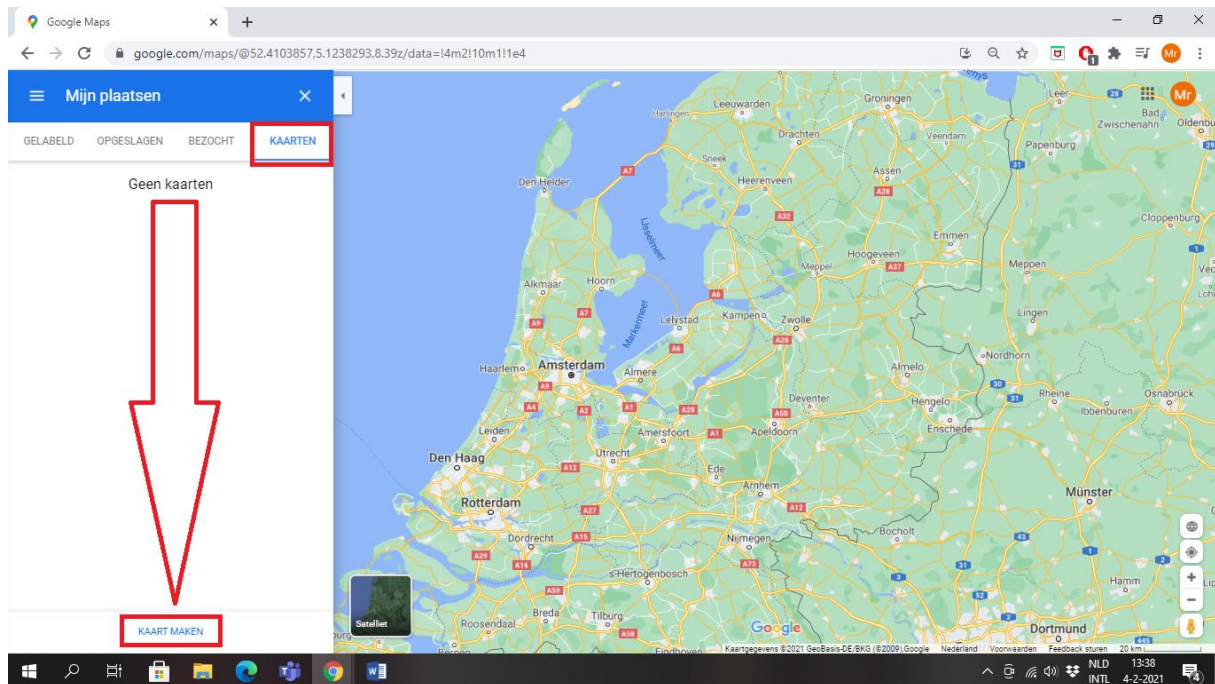
STAP 1: Open Google Maps in uw browser en klik op "Menu".

STAP 2: Klik vervolgens op "Mijn plaatsen".

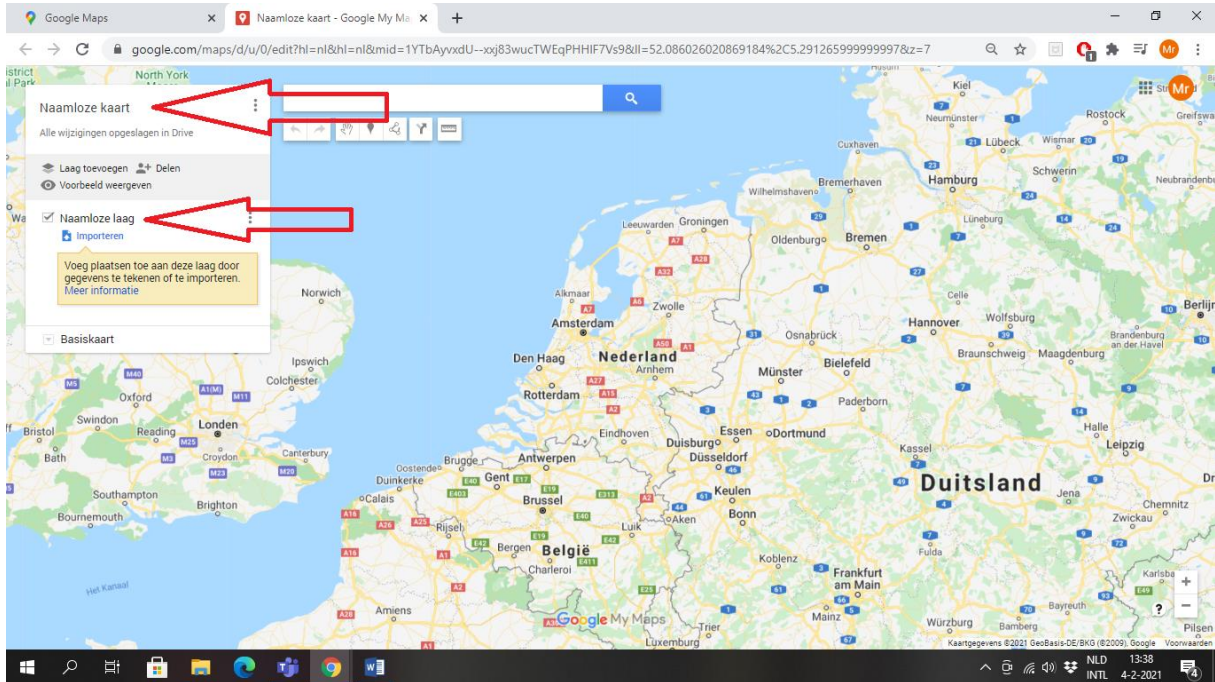

STAP 3: Klik op het tabblad “Kaarten” en vervolgens op “Kaart maken”.

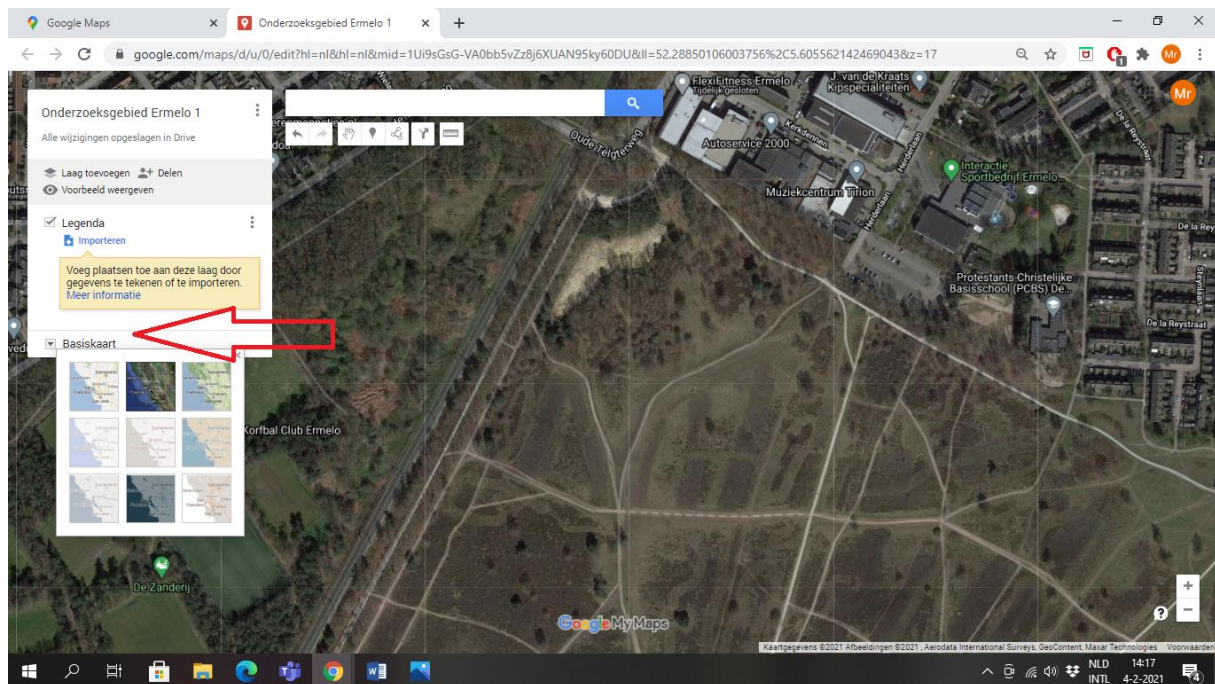

STAP 4: Nu opent een nieuw tabblad. Voordat we verder gaan is het handig om nu alvast een paar dingen aan te passen.

Klik op het kopje “Naamloze kaart” en verander dit naar een eigen gekozen Toponiem. Klik vervolgens op “Naamloze laag” en verander dit naar “Legenda”.

STAP 5: Zoom in naar het gebied waar het veldwerk gaat plaatsvinden. Eenmaal ingezoomd, verander de basiskaart naar het satellietbeeld.

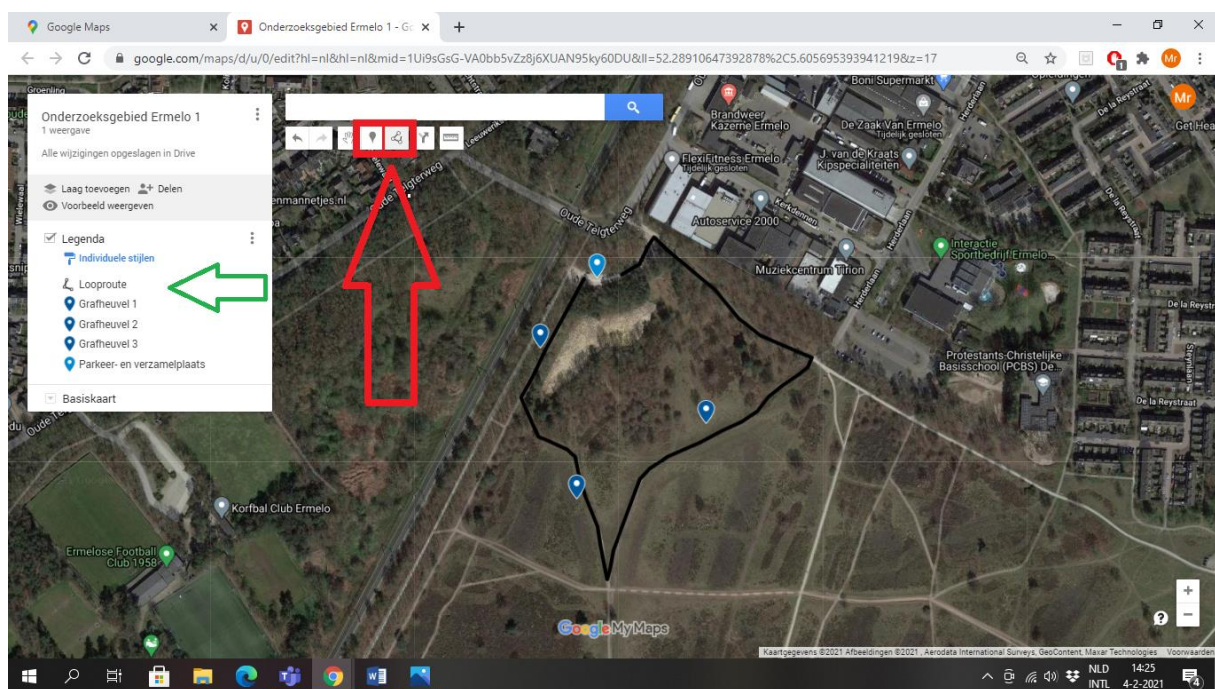

STAP 6: De rode pijl wijst naar twee tools waarmee u op de kaart kan tekenen.

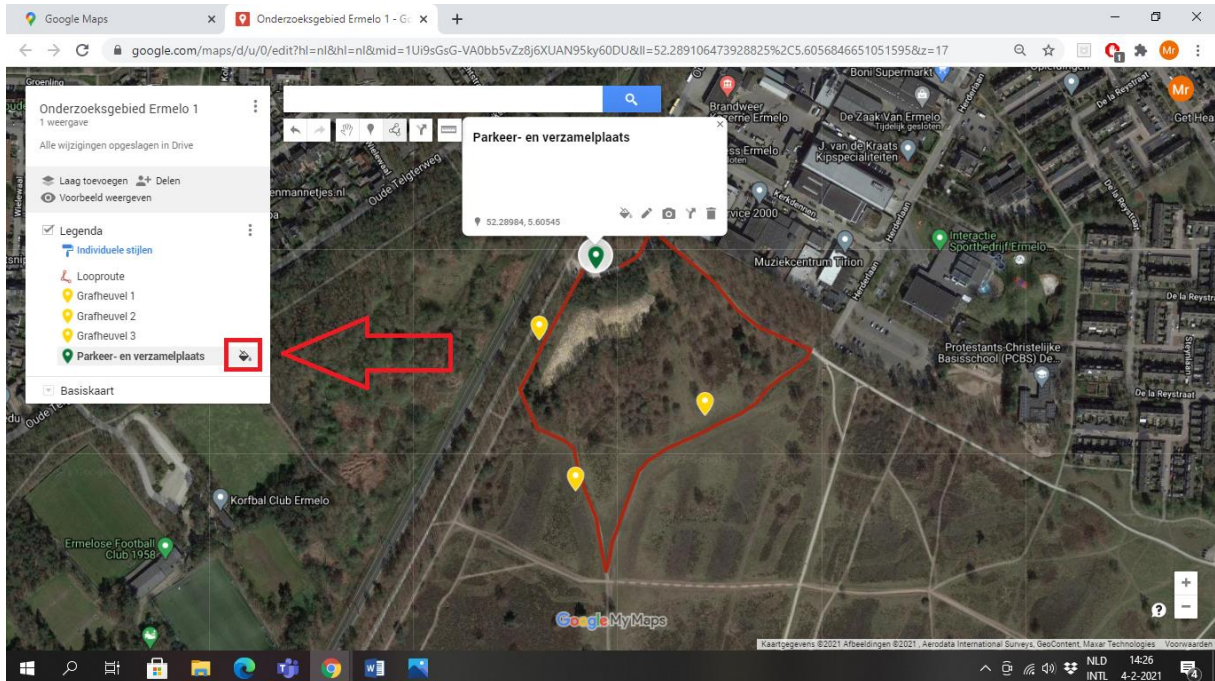
- Met de linker tool kunt u punten plaatsen.
 - Deze tool is handig voor het aanduiden van punten zoals potentiële archeologische structuren of parkeerplaatsen.
- Met de rechter tool kunt u lijnen of polygonen tekenen.
 - Deze tool is handig voor het tekenen van de looproute.

LET OP: Bij het tekenen van de looproute, probeer het eerste punt niet te verbinden met het laatste punt. Gebeurt dit wel dan zal Maps van deze lijn een polygoon maken.

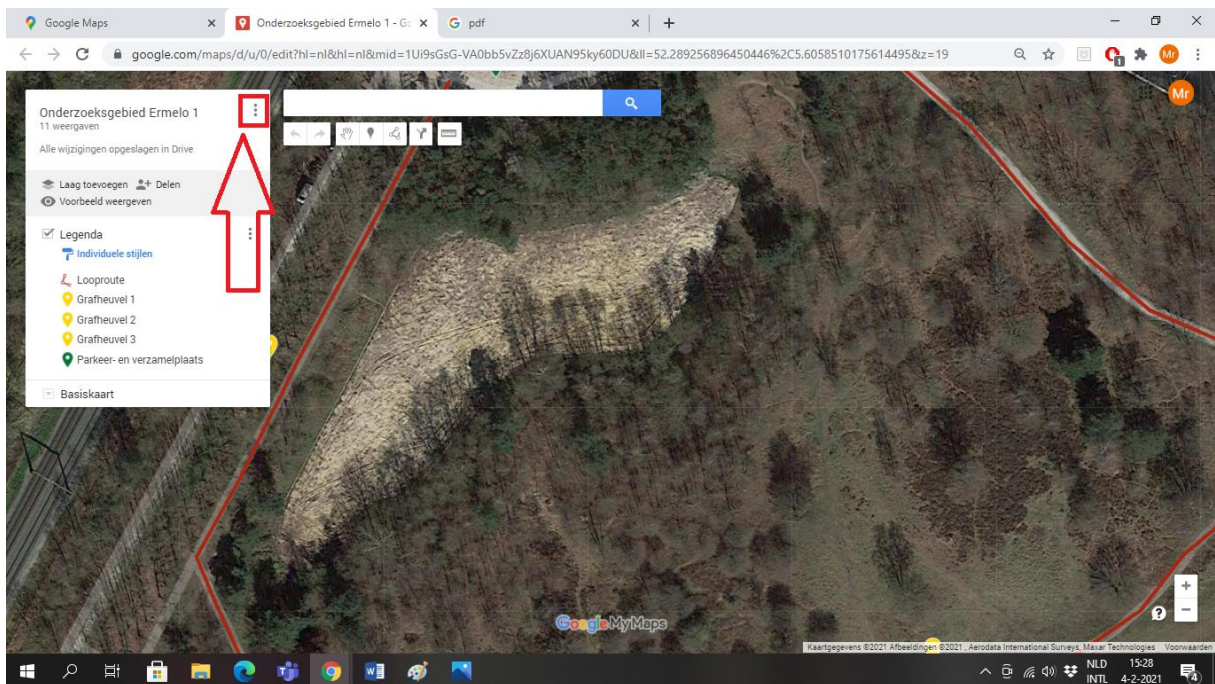
Tijdens het teken zullen alle getekende punten en lijnen worden bijgehouden onder het kopje “legenda”. (Zie de groene pijl).

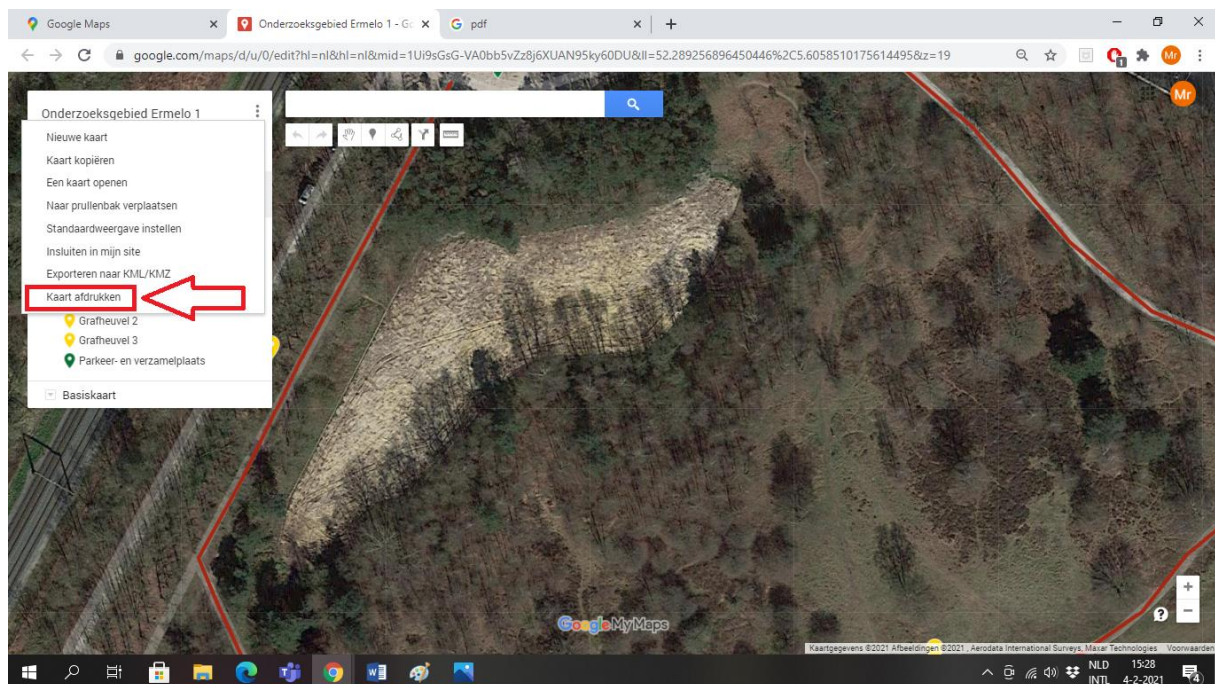
STAP 7: Alle lijnen en punten kunnen in opmaak worden aangepast met het icoontje dat is aangegeven met de rode pijl.

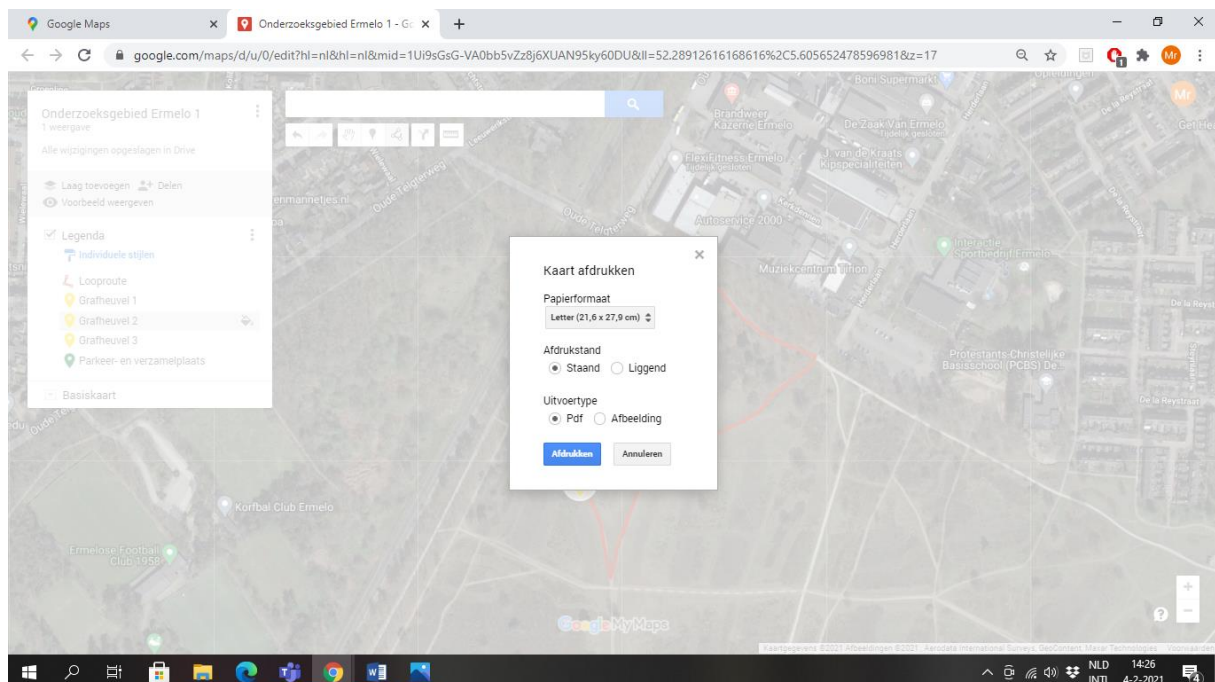
STAP 8: Als de kaart klaar is, kan hij worden geëxporteerd naar een Pdf-bestand. Klik op het menu dat is aangegeven met de rode pijl.

STAP 9: Klik vervolgens op “Kaart afdrukken”.

STAP 10: U krijgt nu een pop-up. Selecteer bij afdrukstand “Staand” en bij uitvoertype “Pdf”.

STAP 11: De kaart wordt nu in Pdf geëxporteerd en in een ander tab geopend. Klik nu op het icoontje dat is aangegeven met de rode pijl om het bestand te downloaden en op te slaan op uw computer.

